

Deltacommissaris

Nationaal Deltaprogramma

Tweede herijking

Syntheserapport
**Zuidwestelijke
Delta**

Syntheserapport
Zuidwestelijke Delta

Nationaal Deltaprogramma
Tweede herijking

September 2026

Syntheserapport

Tweede herijking Deltaprogramma

Zuidwestelijke Delta

Datum September 2026

Status Definitief

Colofon

Deelprogramma Zuidwestelijke Delta

Programmamanager Coen Verhoeve

Contactpersoon Simon Brasser, Saskia Huijs

*Dit document voldoet niet volledig aan de eisen voor digitale toegankelijkheid.
Heb je moeite met het gebruiken van dit document? Neem dan [contact](#) met ons op.
We zoeken graag samen naar een passend alternatief.*

Inhoud

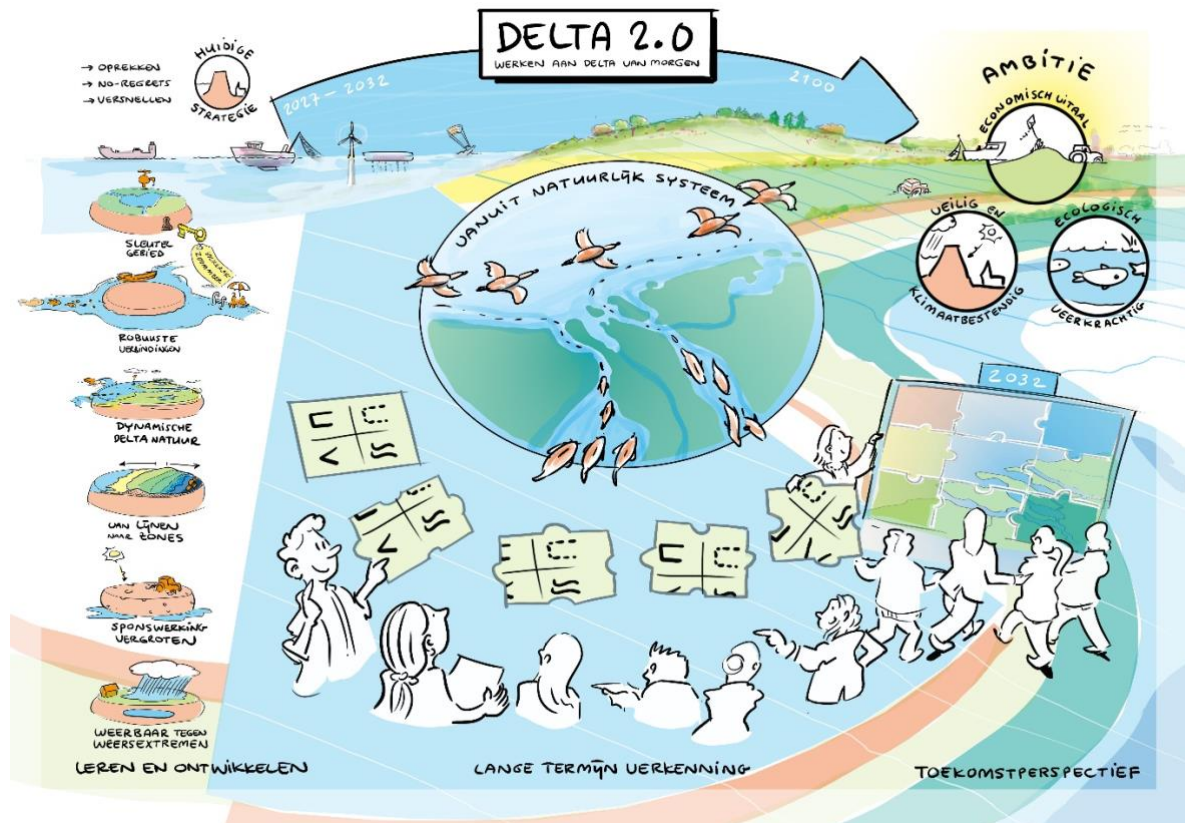
Managementsamenvatting	5
1. Inleiding	10
1.1. Aanleiding en achtergrond	10
1.2. Aanpak	10
1.3. Samenwerking en besluitvorming	11
1.4 Leeswijzer	12
2. Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2021	13
2.1. Inleiding	13
2.2. Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2021	13
3. Ontwikkelingen en nieuwe inzichten	17
3.1. Inleiding	17
3.2. Ontwikkelingen	17
3.3. Nieuwe inzichten	18
3.4. Samenhang en verbinding	23
3.5. Onzekerheden en leemten in kennis	24
4. Opties voor herijking	26
4.1. Inleiding	26
4.2. Wat vergt herijking (stap 2)	26
4.3. Opties voor herijking (stap 3)	27
4.4. Beoordeling van de opties voor herijking (stap 4)	31
5. Voorstel voor herijking	43
5.1. Inleiding	43
5.2. Voorstel herijking voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta	43
5.2.1. Wat blijft hetzelfde	43
5.2.2. Aanscherping strategie en aanvullende maatregelen	44
Waterveiligheid	45
Zoetwaterbeschikbaarheid	45
Ecologie en waterkwaliteit	47
Ruimtelijke adaptatie	48
Langetermijnperspectief	51
5.3. Toelichting op het voorstel voor herijking	52
5.3.1. De ambitie en strategische doelen	52
5.3.2. Samenhang met andere regio's	54
5.3.3. Verbeelding van het voorstel voor herijking	55
5.3.4. Tijdpad voorstel voor herijking	56
5.3.5. Toelichting op gevolgde aanpak	57
5.3.6. Wetenschappelijke review	58
6. Ontwikkelagenda voor de langere termijn	59
6.1. Inleiding	59
6.2. Voorstel Ontwikkelagenda	59

7. Borging en doorwerking	62
7.1. Borging en doorwerking van de voorstellen.....	62
7.2. Doorwerking en uitvoering van de voorstellen	62
7.3. Financiële doorkijk bij voorstel voor herijking.....	62
Bronnen	64

Managementsamenvatting

Op weg naar de Delta 2.0

Veilig blijven wonen en werken in de Zuidwestelijke Delta is voor de toekomst niet vanzelfsprekend. Klimaatverandering gaat sneller dan eerder gedacht. Zeespiegelstijging, extremere neerslaghoeveelheden, hitte en langdurige droogte zetten het watersysteem, de ecologie en het ruimtegebruik verder onder druk. Tegelijkertijd stapelen maatschappelijke opgaven zich op: landbouwtransitie, energietransitie, woningbouw en economische ontwikkeling. Dit komt allemaal samen in dezelfde beperkte ruimte, een ruimte waarin we toewerken naar de Delta 2.0.

Figuur 1: De Delta 2.0 door Joost Fluitsma

Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta: drie doelen, één systeem

Het samenwerkingsverband Zuidwestelijke Delta richt zich op een leefbare toekomst. Samen werken we toe naar de Delta 2.0: een doorontwikkeld gebied waarin veiligheid, ecologie en economie in de ruimte in balans zijn.

Met de Integrale Voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke Delta (2014) hebben we drie centrale hoofddoelen vastgesteld:

- Klimaatbestendig en veilig
- Ecologisch veerkrachtig
- Economisch vitaal

Veiligheid en ecologie vormen hierbij de basis voor brede (economische) welvaart. De drie hoofddoelen zijn onlosmakelijk verbonden binnen één gebied. Borgen we veiligheid zonder ecologie, dan ondergraven we de veerkracht van het watersysteem. Ontwikkelen we nu de economie zonder rekening te houden met water en bodem, dan creëren we schade. Ecologische achteruitgang is nadelig voor economische vitaliteit: voor leefbaarheid, landbouw, visserij en recreatie. In de herijkte Integrale Voorkeursstrategie zetten we deze balans nog scherper centraal in de beweging naar de Delta 2.0. Dat betekent: sturen op samenhang, ook als dat ingewikkeld is.

Huidige Integrale Voorkeursstrategie voortzetten en oprekken

Uit de Verkenkende Systeemanalyse Zuidwestelijke Delta (2024) blijkt dat de Integrale Voorkeursstrategie op veel punten nog houdbaar is, tegelijkertijd is er ook de urgentie om aanscherpingen in de strategie en de uitvoering ervan door te voeren om de gestelde doelen in de Zuidwestelijke Delta te halen. De huidige waterveiligheidsstrategie met (afsluitbaar) open en gesloten grote wateren ('Beschermen') is oprekbaar tot 2050 en mogelijk tot 2100. Wel vraagt de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) extra inspanning in kosten en menskracht. De zoetwaterstrategie vanuit het hoofdwatersysteem is oprekbaar tot 2050 en mogelijk verder, maar voor de gebieden zonder aanvoer neemt het risico op droogte toe. Ecologisch voldoet geen van de deltawateren aan de gestelde natuur- en waterkwaliteitsdoelen.

De wateren kunnen zelfstandig blijven functioneren in afwachting van landelijke keuzes over de inrichting van de Rijn-Maasmonding en de afvoerverdeling (hoge en lage afvoeren) van de grote rivieren. Het is dus zaak om de integrale strategie voortvarend voort te zetten en oprekmogelijkheden uit te voeren. Maar voor de lange termijn tot 2100 is de huidige strategie niet toereikend. De waterkwaliteit en ecologie, de beschikbaarheid van zoetwater in gebieden zonder aanvoer en ruimtelijke adaptatie vragen nu al om een aanscherping van de strategie en versnelling in de realisatie van maatregelen.

De huidige strategie 'Beschermen' is voorsnog dus houdbaar en oprekbaar. De impactanalyse van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging laat bovendien zien dat nu al overstappen naar een andere strategie voor de lange termijn, 'Meebewegen', 'Meegroeien' of 'Zeewaarts', bovendien veel duurder zou zijn en de impact op de omgevingsfactoren onzeker. Het is wel nodig om innovaties in de praktijk toe te passen om het gebied voor te bereiden op de lange termijn. Dit betreft no-regret maatregelen, zoals het bergen van zoetwater voor perioden van droogte en het testen van concepten voor meegroeien.

Herijkte Integrale Voorkeursstrategie

De Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta vraagt naast voortvarende voortzetting van de uitvoering en oprekmogelijkheden aanscherping op specifieke onderdelen:

Waterveiligheid

- Ontwikkelen van bestuurlijke daadkracht om tot uitvoering van samenhangende en gebiedsgerichte maatregelen te komen door meer integrale programmering van verschillende opgaven: waterveiligheid verbinden met zoetwaterbeschikbaarheid, ruimtelijke adaptatie én ecologie en waterkwaliteit voor een economisch vitale delta.
- Onderzoek doen naar de oprekmogelijkheden, bijvoorbeeld het sluitregime en de faalkans van de Oosterscheldekering optimaliseren.
- Ervaring opdoen met innovatieve gebiedsconcepten langs de Westerschelde: de waterveiligheidsopgave combineren met de opgave voor estuariene natuur en vitale economie (zogenaamde waterveiligheidslandschappen).
- Versterken van inzet op laag 2 (ruimtelijke inrichting) van meerlaagse veiligheid om bij te dragen aan de waterveiligheidsopgave én gevolgen van overstroming in gebieden te verkleinen.

Zoetwaterbeschikbaarheid

- Een zoet perspectief als uitgangspunt voor het Volkerak-Zoommeer.
- De afspraken voor aanvoer vanuit het hoofdwatersysteem volgens het huidige waterakkoord is tenminste houdbaar tot 2050.
- Handhaven van de huidige zoetwaterbeschikbaarheid van de regionale (aanvoer)systemen tot tenminste 2050 door verminderen van de watervraag van gebruikers en aanpassingen in het regionale watersysteem.
- Focus op (meer) zelfvoorzienendheid, zowel in gebieden zonder als met aanvoer. De ambitie van de Zuidwestelijke Delta is kampioen water vasthouden te worden en water slim te beheren zonder aanspraak op extra aanvoer uit het hoofdwatersysteem (Hollandsch Diep en Haringvliet). We innoveren op besparen, benutten en bergen van zoetwater.
- In de gebieden zonder externe aanvoer zetten we de weg naar zelfvoorzienendheid versneld door en werken we aan brede implementatie hiervan. De regio staat open voor het verkennen van kleinschalige uitbreidingen van het areaal met externe aanvoer wanneer deze evidente waarde toevoegen (zoals buffering), toekomstbestendig zijn en de extra

vraag aan het Volkerak-Zoommeer beperkt blijft. Daarbij verhogen we de vraag uit het Hollandsch Diep en Haringvliet niet. We zetten zoveel mogelijk in op meervoudig watergebruik. Hierbij kan worden gedacht aan kansen zoals bij Reimerswaal, waarbij het water dat wordt gebruikt voor doorspoeling van het Volkerak-Zoommeer nogmaals wordt benut.

- We zijn transparant naar gebruikers: we geven duidelijkheid over de waterbeschikbaarheid nu en in de toekomst en hoe het water wordt verdeeld. Van belang is dit zo concreet mogelijk te maken, bijvoorbeeld via het formuleren van doelen en/of indicatoren.

Ecologie en waterkwaliteit

- De ecologische streefbeelden van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) zijn richtinggevend en ondersteunend voor de Integrale Voorkeursstrategie. Ze geven de richting aan voor de ontwikkeling van de grote wateren naar een gezond en veerkrachtig ecosysteem in 2050 en welke systeemmaatregelen daaraan bijdragen. Door deze streefbeelden naast toekomstbeelden van andere functies te zetten is integrale politiek-bestuurlijke besluitvorming mogelijk. De ecologische streefbeelden van de PAGW zijn daarmee een van de componenten voor de ontwikkeling van toekomstbestendige grote wateren. Inhoudelijk ligt de focus in de streefbeelden op ruimte maken voor natuurlijke dynamiek, uitbreiden van leefgebieden en creëren van goede ecologische verbindingen.
- Versneld uitvoeren van maatregelen voor Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura 2000 en Natuurherstelverordening, zoals grotere geleidelijke zoet/zout-overgangen voor vismigratie en nutriëntenuitwisseling tussen het nutriëntrijke Volkerak-Zoommeer en nutriëntarme Oosterschelde, en nieuwe estuariene natuur. In dit verband is het ook belangrijk dat herstel van getij op het Grevelingenmeer financieel haalbaar wordt.
- Urgentie benadrukken, inzetten op verbinding met andere doelen (zoals waterveiligheidslandschappen) en maatregelen voor waterveiligheid, zoetwater en wateroverlast toetsen op kansen voor natuurversterking.

Ruimtelijke adaptatie

- Onderzoeken of het meerwaarde heeft om een gezamenlijke strategie ruimtelijke adaptatie op te stellen gebaseerd op de drie deelstrategieën voor het hele gebied van de Zuidwestelijke Delta.
- Wateroverlast zal in samenhang worden gezien met zoetwaterbeschikbaarheid en er wordt onderzocht hoe het elkaar kan versterken, bijvoorbeeld door het versterken van de sponswerking van de bodem.
- Ruimtelijke adaptatie wordt in combinatie met het principe van meerlaagse veiligheid bekeken.

Ontwikkelagenda Nationaal Deltaprogramma

Grote (waterstaatkundige) systeemwijzigingen op de schaal van de Zuidwestelijke Delta/Rijn-Maas-Scheldemonding zijn nu nog niet nodig. Wel moeten we ons voorbereiden op noodzakelijke keuzes in de toekomst en die vragen snelle voorbereiding. De Zuidwestelijke Delta is onderdeel van de Deltabeslissing Grote rivieren en delta's. De nationale keuze voor de inrichting van de Rijn-Maasmondig triggert regionale systeemkeuzes. Bij een klimaatscenario van snelle zeespiegelstijging (Stoom) ligt het keuzemoment mogelijk al rond 2040, rekening houdend met de plan- en uitvoeringstermijn. De Zuidwestelijke Delta is onderdeel van de Deltabeslissing Grote rivieren en delta's. Uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging blijkt dat de keuze voor afsluiten of openhouden van de Nieuwe Waterweg grote consequenties kan hebben voor de langetermijninrichtingskeuzes in de Zuidwestelijke Delta. Dit bepaalt onder andere de piekwaterberging op en/of rivierafvoer via het Volkerak-Zoommeer en mogelijk andere wateren. Bij een klimaatscenario van snelle zeespiegelstijging (Stoom) ligt het keuzemoment mogelijk al rond 2040, rekening houdend met de plan- en uitvoeringstermijn. De Zuidwestelijke Delta richt zich daarom voor 2027-2032 op concrete uitwerking van adaptatiepaden onder de paraplu van deze Deltabeslissing Grote rivieren en delta's.

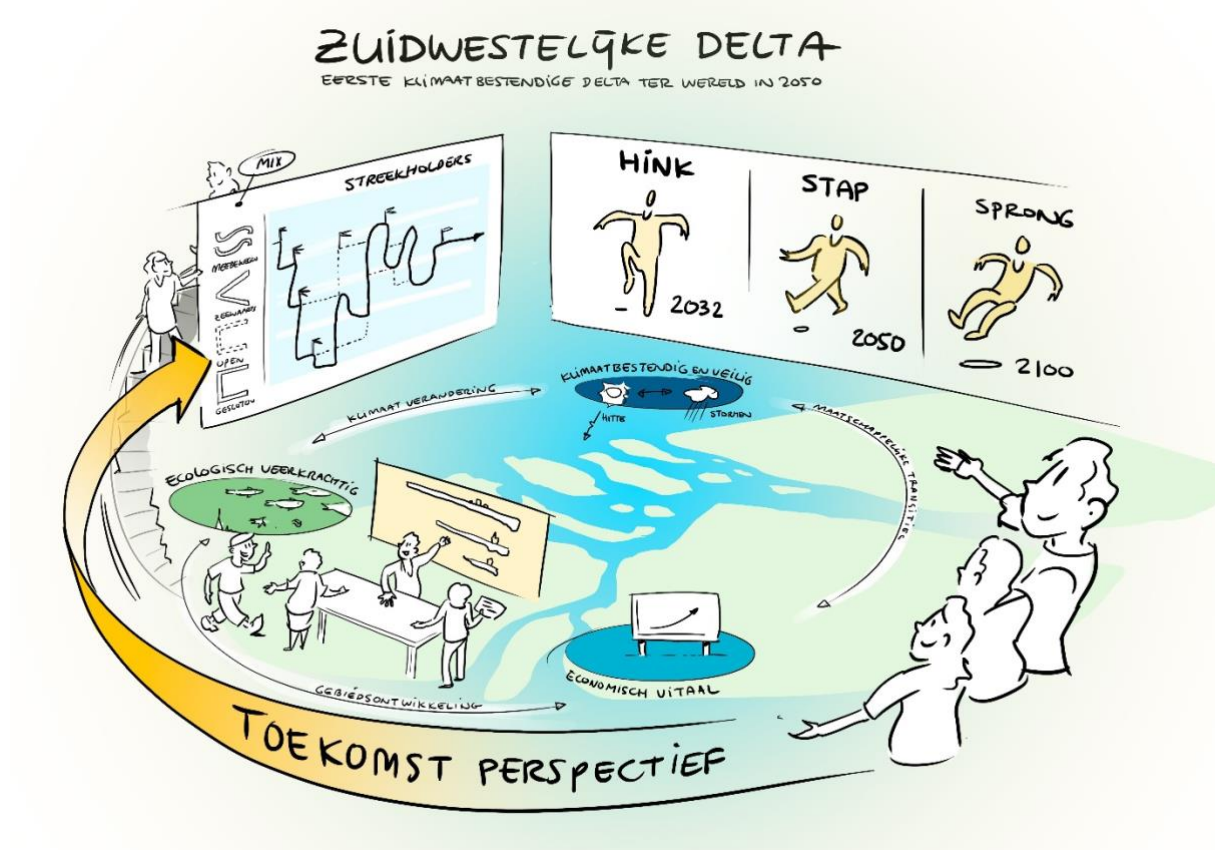
Langetermijnverkenning

Op weg naar de Delta 2.0 zijn keuzes nodig op de korte, middellange en lange termijn. Langetermijndenken is dan ook cruciaal in het proces. Om de uiteindelijke sprong haalbaar en vloeiend te maken moeten we in de hink en de stap daarnaartoe al zo goed mogelijk voorsorteren.

- De **hink** (2027–2032) richt zich op wat nú moet en kan: het huidige systeem voortzetten en voorbereiden op oprekken in combinatie met no-regret maatregelen.

- De **stap** (2032–2050) staat voor opschaling en systeemoprekking: maatregelen die meerdere denkrichtingen mogelijk blijven maken.
- De **sprong** (2050–2100) betreft de systeemkeuzes, afhankelijk van klimaatverandering en als onderdeel van nationale besluiten.

Hierbij sluiten we aan bij de bovenregionale nadere uitwerking van de langetermijndenkeeringen van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging 'Beschermen', 'Meebewegen', 'Meegroeien' en 'Zeewaarts'.

Figuur 2: Hink-stap-sprong door Joost Fluitsma

Uitvoeringsagenda 2027-2032

Het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 (2026) bevat de uitvoeringsagenda voor de periode 2027-2032. De herijkte Integrale Voorkeursstrategie is daarin uitgewerkt naar concrete maatregelen en onderzoeken op gebiedsniveau.

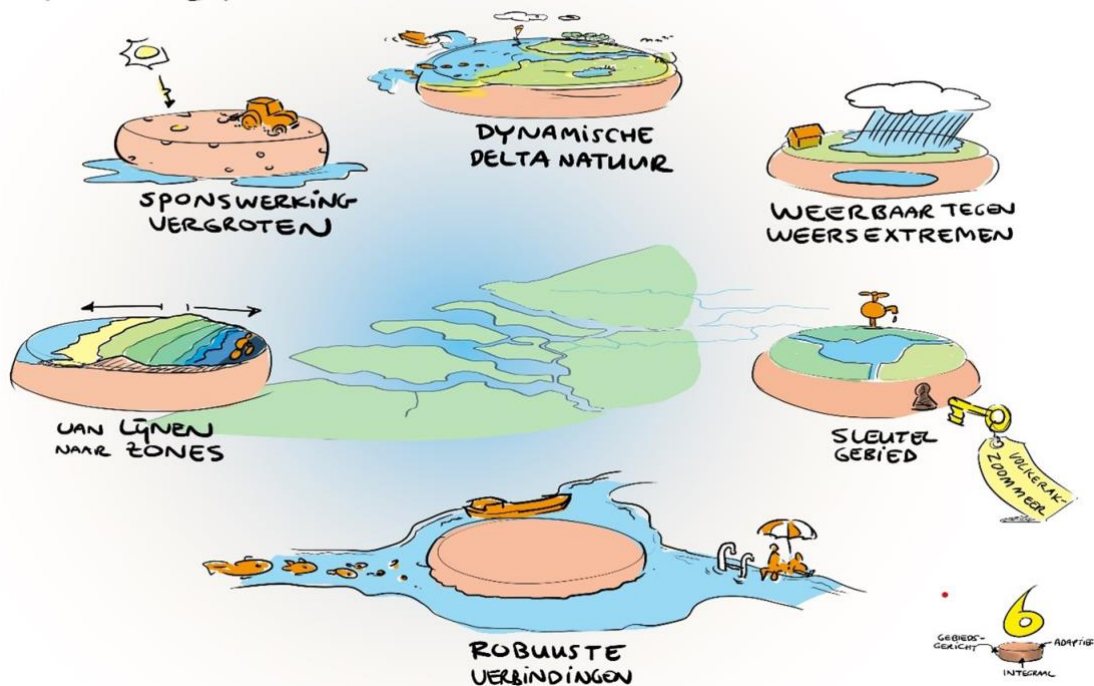
Focuspunten

De uitvoeringsagenda noemt zes focuspunten:

1. Volkerak-Zoommeer als sleutelgebied
2. Robuuste verbindingen
3. Dynamische deltanatuur
4. Van lijnen naar zones
5. Sponswerking vergroten
6. Weerbaar tegen weersextremen

De focuspunten zijn bedoeld om noodzakelijke keuzes inzichtelijk te maken en praktijkervaring op te doen met vernieuwende, opschaalbare maatregelen. Ze zijn integraal en gebiedsgericht. En vormen concrete stappen in de doorontwikkeling naar een klimaatbestendig gebied waarin veiligheid, ecologie, economie en ruimte beter in balans zijn: de Delta 2.0.

6 FOCUSPUNTEN

Figuur 3: Zes focuspunten door Joost Fluitsma

Leren door te doen

Integraal en toekomstgericht samenwerken is complex en vereist oefening. Daarom zet het Uitvoeringsprogramma nadrukkelijk in op pilots, ateliers en praktijkproeven met grootschalige maatregelen. Niet als vrijblijvend experiment, maar als manier om te leren over technische haalbaarheid, ruimtelijke consequenties, bestuurlijke samenwerking en maatschappelijk draagvlak. Zo vullen we een gereedschapskist voor de Delta 2.0.

Ruimtelijke uitdagingen

Om het water- en bodemsysteem toekomstbestendig te maken is structureel ruimte te reserveren voor wateropgaven noodzakelijk. In een regio met hoge ruimtedruk vraagt dit om scherpe keuzes: ruimtelijke aanpassingen, innovatieve oplossingen en maximaal meervoudig ruimtegebruik. Het combineren van functies op dezelfde plek vereist een integrale, toekomstgerichte blik op de doorontwikkeling van onze strategie, als voorbereiding op de grote systeeminterventies die nodig zijn voor de Delta 2.0.

Op weg naar een nieuwe Samenwerkingsovereenkomst

De grootste opgave is niet alleen technisch, maar vraagt ook bestuurlijke uitvoeringskracht. Het inrichten van een goed samenwerkings- en besluitvormingsproces voor samenhangende keuzes over water en ruimte met het oog op de lange termijn is essentieel. Dit start met het toewerken naar een nieuwe Samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2028-2033 op basis van het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en achtergrond

In de periode tot en met medio 2026 is de tweede zesjaarlijkse herijking van het Deltaprogramma uitgevoerd. Het Deltaprogramma 2015, het Deltaprogramma 2021 (met de resultaten van de eerste herijking) en de tussenliggende Deltaprogramma's vormen hiervoor de basis. De uitkomsten van de tweede herijking worden vastgelegd in het Deltaprogramma 2027 (DP2027). Vervolgens kan de beleidsmatige borging van de resultaten plaatsvinden, zoals in het Nationaal Waterprogramma 2028-2033, de Nota Ruimte, en in de omgevingsvisies, -plannen en programma's van provincies, waterschappen en gemeenten én in een eventuele actualisatie van de Bestuursovereenkomst van het Deltaprogramma.

De synthesesrapporten van de deelprogramma's en het integraal Eindrapport tweede herijking hebben in het DP2027 de 'status' van 'achtergronddocument'. Dit betekent dat de synthesesrapporten van de deelprogramma's en het integraal Eindrapport tweede herijking niet expliciet zijn vastgesteld in de Nationale Stuurgroep Deltaprogramma.

1.2. Aanpak

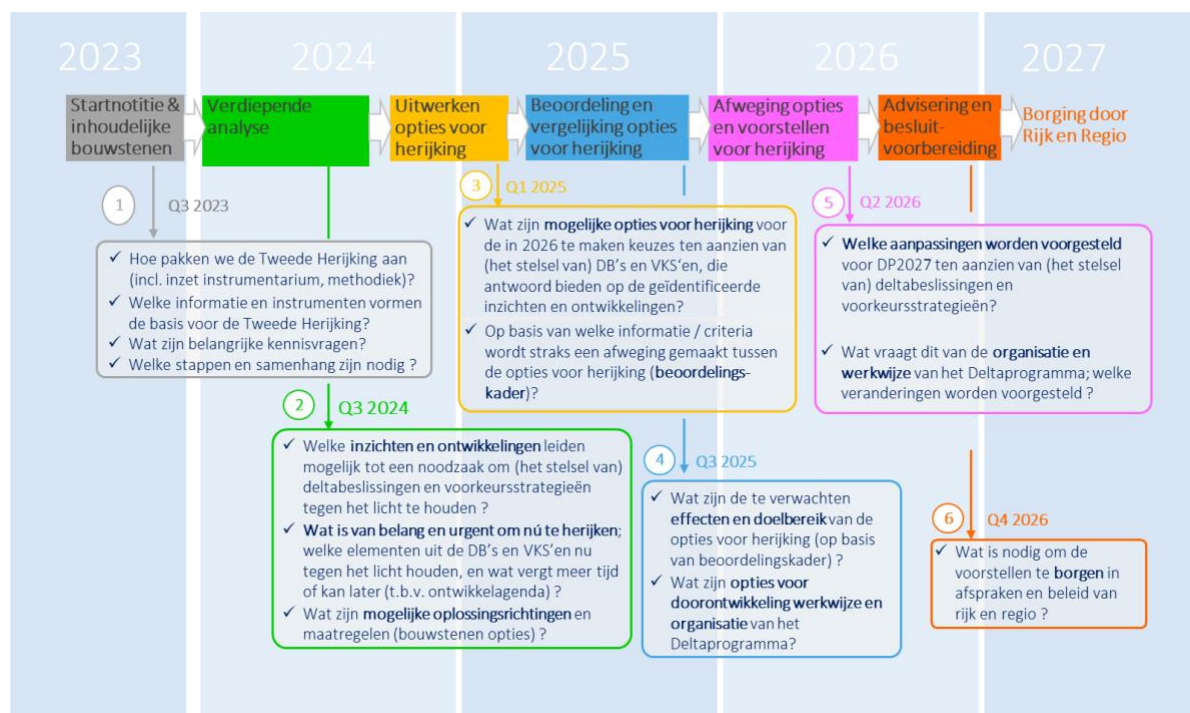
Aanpak in stappen

In de aanpak van de tweede herijking zijn zes stappen onderscheiden:

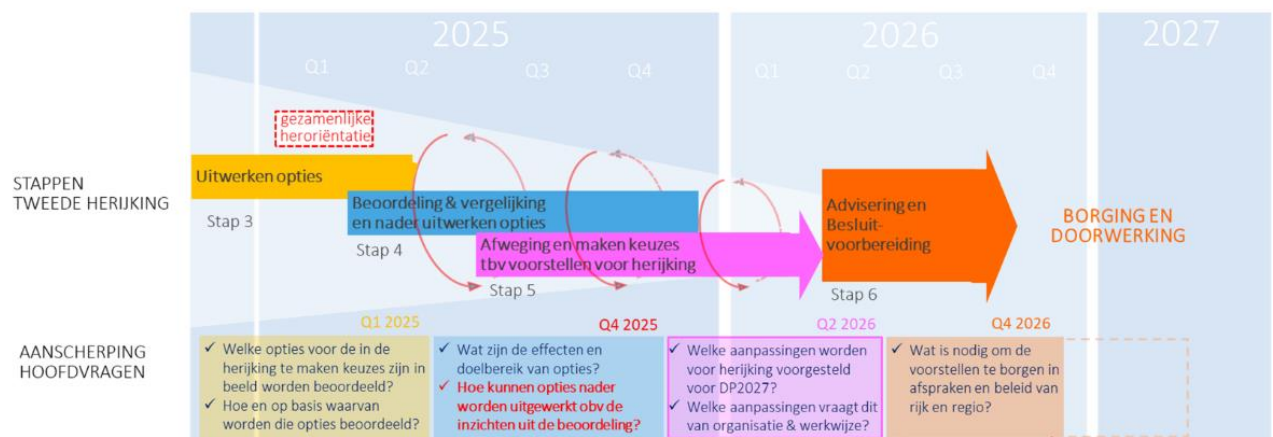
1. Startnotitie en basisdocument.
2. Verdiepende analyse.
3. Uitwerken opties voor herijking.
4. Beoordelen en vergelijken van de opties voor herijking.
5. Afwegen opties voor herijking en voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën.
6. Advisering en voorbereiding van de besluitvorming.

Stappen

Het landelijke team heeft in stap 1 een basisdocument gemaakt met de aanpak en uitgangspunten voor de herijking. In figuur 4 zijn de te beantwoorden vragen per stap kernachtig weergegeven. In de praktijk zijn deze stappen, en met name de stappen 3, 4 en 5, wat meer iteratief vormgegeven, zie figuur 5.

Figuur 4: Navigatiekaart tweede herijking (proces t/m 2026).

Figuur 5: De stappen in een meer iteratief proces.

Gezamenlijke uitgangspunten

Om, vanuit de bijdragen van de thema's en gebieden, tot een consistent resultaat te komen, is het belangrijk om binnen alle deelprogramma's met dezelfde uitgangspunten te werken. Daarbij:

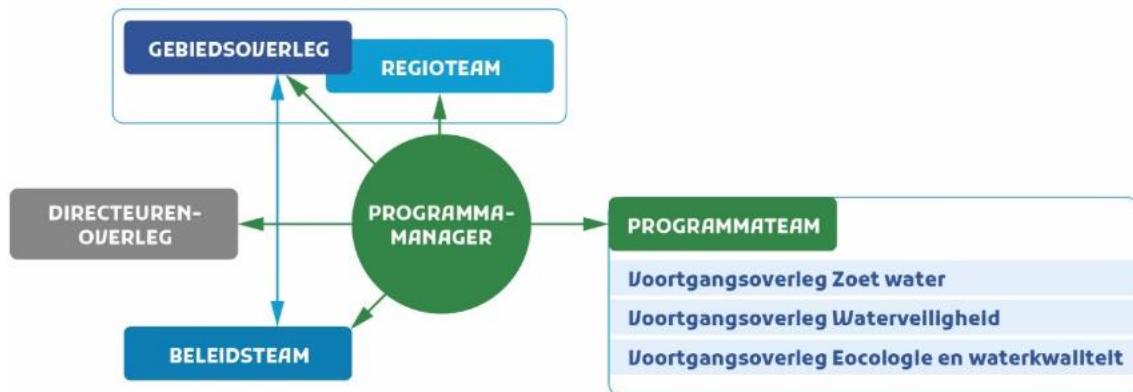
- Is gewerkt met een heldere en onderbouwde referentie als basis voor het vergelijken van beleidsalternatieven, zoals vastgelegd in het document 'Referenties, Deltascenario's en hydraulische uitgangspunten voor de herijking van het deltaprogramma'.
- Is gebruik gemaakt van de mogelijkheden die het huidige Delta-instrumentarium biedt. Daar waar, binnen de planning, de besluitinformatie voor de besluitvorming kwantitatief onderbouwd kan worden, is dat gebeurd. Daar waar dat niet mogelijk was, is de onderbouwing kwalitatief.
- Richt de herijking zich op doelbereik 2050, maar is nadrukkelijk gereflecteerd op de houdbaarheid van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën richting 2100, en de betekenis daarvan voor de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën voor 2050.
- Is voor de beoordeling van de opties voor herijking op hun doelbereik en effecten de Vergelijkingssystematiek 2025 ontwikkeld; voortbouwend op de Vergelijkingssystematiek 3.0 (2013) en het Duidingskader Zeespiegelstijging (2023) en toepasbaar gemaakt voor de thema's en gebieden. Inclusief eenduidige afspraken over de referentiesituatie (autonome ontwikkeling).
- Is, onder meer in de vele werkateliers Samenhang & Verbinding en in de deltabeslissing Grote Rivieren en Delta's, toegewerkt naar samenhang in de voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën van de verschillende Deltaprogramma's, met ook duidelijke verbindingen naar relevante andere opgaven en programma's, zoals ruimte, landelijk gebied, woningbouw en energie.
- Gedurende het schrijfproces was het de verantwoordelijkheid van de individuele deelprogramma's om het syntheserapport te bespreken in het eigen bestuurlijke gremium.

1.3. Samenwerking en besluitvorming

Met het samenwerkingsverband Zuidwestelijke Delta bevorderen het Rijk, drie provincies, twintig gemeenten, drie waterschappen, drinkwaterbedrijven, samenwerkende ondernemers en maatschappelijke partijen de samenhangende aanpak van de opgaven op het vlak van water en klimaatadaptatie in de Zuidwestelijke Delta.

Organisatorisch werkt de Zuidwestelijke Delta met een bestuurlijk Gebiedsoverleg, een ambtelijk Beleidsteam en een maatschappelijk Regioteam. De dagelijkse uitvoering wordt opgepakt door het Programmteam onder leiding van een programmamanager. Het Directeurenoverleg ondersteunt het Programmteam. Drie Voortgangsoverleggen geven advies over thema's. Onderstaande afbeelding toont de samenhang van de verschillende overlegverbanden en de verbindende rol van de programmamanager.

De voorzitter van het Gebiedsoverleg neemt deel in de Stuurgroep Deltaprogramma. De programmamanager neemt deel aan het landelijke programmaoverleg van het Deltaprogramma.

Figuur 6: Organogram samenwerkingsverband Zuidwestelijke Delta

1.4 Leeswijzer

In dit Syntheserapport wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- De voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2021 (hoofdstuk 2).
- Inzichten en ontwikkelingen (hoofdstuk 3).
- Opties voor herijking en de Ontwikkelagenda (hoofdstuk 4).
- Voorstel voor herijking voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta (hoofdstuk 5).
- Ontwikkelagenda voor de lange termijn (hoofdstuk 6).
- Borging en doorwerking (hoofdstuk 7).

2. Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2021

2.1. Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft op hoofdlijnen de integrale voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta, zoals vastgesteld in het Deltaprogramma 2021 (resultaat eerste herijking van het Deltaprogramma).

Figuur 7: Deelgebieden van de Zuidwestelijke Delta

2.2. Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2021

Voor de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta vormen de deltabeslissingen Waterveiligheid, Rijn-Maasdelta, Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie de kaders. Naast klimaatbestendige veiligheid en zoetwatervoorziening vormt het werken aan een veerkrachtige ecologie mede de basis voor een vitale economie en duurzame leefomgeving in de Zuidwestelijke Delta zoals beschreven in de Gebiedsagenda Zuidwestelijke delta 2050 (2020). Het werken aan een veerkrachtige ecologie is nodig om de nadelige effecten op de ecologie en waterkwaliteit van menselijke ingrepen, zoals de in de vorige eeuw uitgevoerde Deltawerken, te verminderen. Dit leidde tot onderstaande integrale voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke Delta (2020).

Waterveiligheid

1. Waterveiligheid

Op basis van de huidige inzichten en de vigerende normen is het huidige stelsel van waterkeringen in 2050 op orde. Het beheer en onderhoud van de waterkeringen blijft, ook wanneer er sprake is van overhoogte of overstekende, vanuit de 'zorgplicht' gehandhaafd op het huidige niveau. Voor de bescherming van de kust geldt daarbij 'zacht (met zand) waar het kan, hard (met steen) waar het moet'. Daarbij wordt ruimte geboden aan maatwerk voor herstel van de estuariene natuur (beperkt getij, doorstroming, zoet-zoutovergangen, zandsuppleties).

Bij iedere dijkversterking wordt onderzocht of innovatieve dijken mogelijk zijn. Dit zijn dijken die op korte termijn ook kansen bieden voor natuur, recreatie, cultureel erfgoed, cultuurlandschap, ruimtelijke kwaliteit, wonen en aquacultuur of zilte teelten, en op lange termijn bijdragen aan klimaatbestendigheid. De regionale partijen kunnen, samen met de waterkeringbeheerders, ruimtelijke ordeningsprojecten initiëren en bekijken of er kansen zijn om de waterveiligheid op de

langetermijn te vergroten - bijvoorbeeld in het kader van het bestaande traject 'Meer Met Dijken Doen'.

2. Grevelingen en Volkerak-Zoommeer, inclusief Binnenschelde en Markiezaatsmeer

De voorkeursstrategie voor Grevelingen en Volkerak-Zoommeer is gericht op het verbinden van waterveiligheid en zoetwatervoorziening met ecologie en economie. De ambitie van de regionale partijen is om – met het oog op klimaatverandering - blijvende en robuuste oplossingen te vinden voor de waterveiligheid en de problemen met waterkwaliteit en onderwaternatuur in Grevelingen en Volkerak-Zoommeer.

Voor zowel Volkerak-Zoommeer als Grevelingen zal onderzoek plaatsvinden naar de effecten van versnelde zeespiegelstijging en mogelijke maatregelen of alternatieven.

Duurzaam herstel van de waterkwaliteit van de deltalandmeren Binnenschelde en Markiezaatsmeer is essentieel voor stimulering van de regionale economische ontwikkeling en een versterking van de ecologische samenhang van de Deltawateren.

3. Oosterschelde en Veerse Meer

De voorkeursstrategie voor de Oosterschelde is gericht op een toekomstbestendige optimalisatie van de huidige afsluitbare open stormvloedkering. De aanpak van de waterveiligheidsopgave draagt ook bij aan de bestrijding van de erosie van het intergetijdengebied ten gevolge van zandhonger en het economisch gebruik van de Oosterschelde. Er is sprake van een combinatie van drie maatregelen: aangepast beheer van de Oosterscheldekering (aanpassen sluitregime, fysieke aanpassingen), structurele plaat- en vooroeversuppleties in de Oosterschelde en (innovatieve) dijkversterkingen.

Om voorbereid te zijn, vond in 2023 een nadere waterveiligheidsanalyse plaats op basis van de resultaten van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en de beoordeling van de primaire waterkeringen.

Het peilbeheer voor het Veerse Meer, een gesloten bekken met een vrijwel vast peil, hangt sterk samen met het peilbeheer van de Oosterschelde. Een zeespiegelstijging van 35 cm is op te vangen met beheermaatregelen aan het doorlaatmiddel Katse Heule. Bij een zeespiegelstijging van meer dan 50 cm is het peilbeheer in het Veerse Meer lastiger te handhaven, wat gevolgen heeft voor de bebouwde buitendijkse gebieden en natuur en de polderwaterafvoer. Daarom wordt een toekomstbestendige waterveiligheidsstrategie voor het Veerse Meer uitgewerkt, in samenhang met de ontwikkeling van de Gebiedsvisie Veerse Meer en de keuzes voor de Oosterschelde.

4. Westerschelde

De voorkeursstrategie voor de Westerschelde is gericht op (innovatieve) dijkversterkingen in combinatie met een optimalisatie van de bagger- en stortstrategie. Het storten wordt lokaal ingezet om platen en vooroevers van de dijken aan te vullen met sediment. Dit draagt tegelijkertijd bij aan het meegroeien met de zeespiegel van golfdempend voorland en aan het behoud en de versterking van ecologisch waardevol areaal. Hierbij moeten de Westerschelde en het mondingsgebied in samenhang worden beschouwd. De Vlaams-Nederlandse Schelde Commissie (VNSC) heeft in 2019, samen met de Schelderaad, een 'roadmap' voor het vervolg van de Agenda voor de Toekomst vastgesteld (periode 2019-2023). Daarin staan de gezamenlijke afspraken over het 2e onderzoeksprogramma en de langetermijnperspectieven Natuur en Toegankelijkheid en over de planning, participatie, communicatie en periodieke evaluatie.

5. Kust en Voordelta

De voorkeursstrategie Kust richt zich op een veilige, aantrekkelijke en economisch sterke kust door de veiligheidsopgave en ruimtelijke ambities te verbinden. De integrale opgave van de Nationale Visie Kust blijft daarbij het uitgangspunt. Hierin is een zonering voor bebouwing in de kustzone gemaakt, overeenkomstig het Kustpact. Uitgangspunt is dat het kustfundament in evenwicht moet zijn met de zeespiegelstijging. Ook de getijdenwateren die met de zee in open verbinding staan, de Oosterschelde en Westerschelde, moeten in evenwicht zijn met de zeespiegelstijging. Gezien de kans op versnelde zeespiegelstijging en de onzekerheden, is het van belang om alternatieve waterveiligheidsmaatregelen te onderzoeken en te beoordelen op hun kansrijkheid. Het gaat - in het kader van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging - onder meer om het combineren van harde maatregelen (zoals vooroeverbestedingen) en zachte maatregelen om de ruimte voor suppletiezand op de stranden die grenzen aan een geul te vergroten. Daarnaast zal een

sedimentstrategie nodig zijn, niet alleen voor de kust, maar ook voor alle deltawateren. De mogelijke extra ruimtereservering die nodig is voor de toekomstige suppleties en de eventuele zee- en/of landwaartse versterkingen, zal gevolgen hebben voor de ruimtelijke ordening van strand en duingebied. Ook heeft deze ruimtereservering gevolgen voor de beschikbare ruimte voor onder meer recreatie en natuurbescherming. Welke gevolgen dit zijn, en wanneer knikpunten optreden, moet verkend worden. Daarbij is het van belang om versterkingen in een vroeg stadium te betrekken bij plannen in de ruimtelijke ordening voor strand, duingebied en het achterland.

Zoetwater

De zoetwaterstrategie in de Zuidwestelijke Delta is gericht op het behoud - en waar mogelijk optimaliseren - van de bestaande zoetwatervoorziening in gebieden met en zonder aanvoermogelijkheden. Tegelijkertijd richt de strategie zich op verbetering van de ecologie met zoet-zout overgangen. De aanvoermogelijkheid via Biesbosch – Hollandsch Diep – Haringvliet speelt daarin een cruciale rol en biedt de regio een gunstige concurrentiepositie voor landbouw en industrie. Om de ambitie te kunnen realiseren moeten sommige inlaatpunten oostwaarts worden verplaatst, wordt het regionale systeem robuuster ingericht (Krekensysteem) en moeten watergebruikers het zoetwatergebruik in hun bedrijfsvoering optimaliseren.

Belangrijke ontwikkeling voor de regio is dat de ministers van Infrastructuur en Waterstaat en Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit eind 2019 hebben besloten om in de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) tot 2032 geen maatregelen te programmeren voor het zout maken van het Volkerak-Zoommeer. De ambitie van Rijk en regio voor een klimaatrobuuste zoetwatervoorziening rondom het Volkerak-Zoommeer blijft staan. Deltares deed in 2020 onderzoek naar de klimaatrobuustheid van het Volkerak-Zoommeer. Op basis van de resultaten wordt bepaald of een gebiedsproces van start gaat en wat de kaders daarvoor zijn. De uitkomsten vormen mede input voor het zoetwatermaatregelenpakket van regio voor de komende planperiode.

Met name in Zeeuwse gebieden zonder aanvoermogelijkheden zet de regio in op innovatieve maatregelen om het vasthouden en opslaan van zoetwater te versterken. Dit gebeurt onder meer door zoetwater te bufferen in de bodem en de vraag naar zoetwater te verkleinen (Proeftuin Zoet Water Zeeland).

Deze strategie is voor de komende decennia voldoende robuust en vormde in de planperiode tot en met 2021 de basis voor de uitvoering van maatregelen die als 'altijd goed' kunnen worden beschouwd. Voor de planperiode 2022-2027 is ingezet op aanvullend onderzoek om onder meer onzekerheden te verkleinen. Daarnaast was meer aandacht nodig voor een gebiedsdekkende uitrol van succesvolle maatregelen uit de Proeftuin. Provincie Zeeland heeft in 2021 een Zeeuws Deltaplan Zoetwater vastgesteld. Dit plan bevat een breed gedragen strategie met leidende principes om ervoor te zorgen dat Zeeland in 2050 weerbaar is tegen zoetwatertekorten.

Ruimtelijke adaptatie

In de Zuidwestelijke Delta zijn twee werkregio's voor Ruimtelijke adaptatie: Zeeland en Goeree-Overflakkee. Het gebied Noord-Brabant West is onderdeel van de Zuidwestelijke Delta, maar rapporteert via het gebied 'Hoge Zandgronden Zuid' (provincie Noord-Brabant en Limburg) afzonderlijk aan de deltacommissaris.

De Zeeuwse aanpak

Gezien de brede en complexe opgave die op Zeeland afkomt, is samenwerking cruciaal. De Zeeuwse partijen hebben een Plan van Aanpak Klimaatadaptatie Strategie Zeeland opgesteld en een convenant ondertekend. Het plan van aanpak geeft invulling aan de ambities van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie en beschrijft hoe een gezamenlijke klimaatadaptatiestrategie tot stand komt. De hoofdlijnen zijn:

- De lokale en regionale klimaatstresstesten vormen de basis voor het inzichtelijk maken van de opgaven.
- De Zeeuwse risicodialoog besteedt aandacht aan kwetsbaarheden en aan het creëren van draagvlak en bewustwording bij burgers, overheden, politici, maatschappelijke organisaties en bedrijven. De lokale dialoog wordt gekoppeld aan natuurlijke momenten zoals herstructurering, concrete ontwikkelingen of lokale beleidsvorming.

- De Klimaatadaptatie Strategie Zeeland (2021) en het bijbehorende uitvoeringsprogramma zijn belangrijke bouwstenen voor de Omgevingsvisie en bijbehorende uitvoeringsplannen en -programma's. De strategie bestaat uit de Zeeuwse strategie, de lokale strategieën en aanbevelingen voor nader onderzoek of toekomstige vervolgacties.
- Tijdens het proces om te komen tot een klimaatadaptatiestrategie borgen de individuele organisaties de resultaten van de klimaatstresstest in beleidsplannen en pakken ze meekoppelkansen actief op.

In de Zeeuwse aanpak wordt ruimtelijke adaptatie in nauwe samenhang gezien met de zoetwatervoorziening en het principe van meerlaagsveiligheid. Belangrijke opgaven voor de zoetwatervoorziening zijn het samenbrengen van het neerslagtekort en neerslagoverschot, omgaan met droogte en de bijbehorende ruimtevraag. Daarom wordt een Zeeuws Deltaplan Zoetwater opgesteld; dit is weer input voor de Klimaatadaptatie Strategie Zeeland. In het kader van het thema overstromingen krijgt de aanpak van meerlaagsveiligheid expliciete aandacht. Daarbij krijgt laag 2 (gevolgbeperkende maatregelen in de ruimtelijke inrichting) onder meer invulling via de normering van het regionale stelsel van waterkeringen en het opstellen van een afwegingskader voor locatiekeuze en inrichting van vitale en kwetsbare functies. Voor de aanpak van laag 3 (crisisbeheersing) werken de Zeeuwse overheden en de Veiligheidsregio Zeeland samen aan crisis- en evacuatieplannen.

Aanpak Goeree-Overflakkee

Goeree-Overflakkee heeft in 2018 de stresstest uitgevoerd en in 2019 is de risicodialoog gevoerd met stakeholders. Dit resulteerde in een adaptatiestrategie in 2020, inclusief het daarbij behorende maatregelenpakket. Dit maatregelenpakket wordt vervolgens verankerd in onderliggende plannen, zoals het Programma Stedelijk Water. Burgers zijn in het najaar van 2019 geconsulteerd. Dit traject is gecombineerd met de participatie voor de Transitievisie Warmte (TVW) en de regionale energiestrategie (RES). Op die manier wil de gemeente in één traject haar burgers adviseren en ondersteunen bij de verschillende duurzaamheidsambities. Los daarvan anticipeert bijvoorbeeld de agrarische sector via concrete acties, zoals bijvoorbeeld het omgaan met de gevolgen van droogte.

Foto 1: Tholen

3. Ontwikkelingen en nieuwe inzichten

3.1. Inleiding

Sinds de eerste herijking van deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in 2021, hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan. Ook heeft de periode tot nieuwe inzichten geleid. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen en inzichten voor het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta en de samenhang met andere (Delta)programma's. Deze ontwikkelingen en inzichten vormen de aanleiding voor de herijking van de voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke Delta.

3.2. Ontwikkelingen

Volkerak-Zoommeer

In 2020 is het uitgangspunt voor een zoet Volkerak-Zoommeer voor de huidige en toekomstige strategie van de Zuidwestelijke Delta een randvoorwaarde geworden. Aanleiding hiervoor was het door de toenmalige Minister aanvaarden van de Motie Stoffer voor het zoet houden van het Volkerak-Zoommeer. Nu het Volkerak-Zoommeer zoet blijft, is een nieuw toekomstperspectief nodig.

Natuurherstelverordening

In augustus 2024 is de Europese Natuurherstelverordening in werking getreden. Dit is een aanvulling op bestaande afspraken tussen de lidstaten. Een belangrijke aanvulling is dat landen zich volgens concrete deadlines moeten inspannen voor de resterende opgave om de natuur in een gunstige staat te brengen. In een Natuurherstelplan moeten lidstaten beschrijven hoe men zich in gaat zetten om stapsgewijs de opgave voor een gunstige staat van natuur voor minimaal 90% op te lossen. Voor september 2026 moet Nederland een eerste Natuurherstelplan hebben met de benodigde maatregelen tot 2030, met een doorkijk naar 2040 en 2050. De inrichting van de grote wateren is voor een belangrijk deel bepalend voor deze natuuropgave. Afstemming tussen de herijking het en ontwikkeling van het Natuurherstelplan is dus belangrijk.

De provinciale gebiedsprogramma's Landelijk Gebied bieden kansen voor inbedding van een integrale, innovatieve gebiedsontwikkeling, die de estuariene natuur in de overgangszone tussen de zoete rivier en het zoute Noordzeewater versterkt, de (volhoudbare) landbouw verduurzaamt en op gebied van langetermijn waterveiligheid beter aansluit bij de principes Water en Bodem Sturend en het bouwen met de natuur.

Ruimte voor natuur

In een aantal gebieden wordt gewezen op de noodzaak voor extra ruimte voor natuur. Langs de Westerschelde bijvoorbeeld ligt er een juridisch verplichte opgave op grond van Natura 2000 voor extra ruimte voor estuariene natuur. Deze opgave zou prima gecombineerd kunnen worden met de waterveiligheidsopgave. Voorwaarde is dan wel dan er binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) ruimte komt voor innovatieve, integrale gebiedsconcepten zoals 'waterkerende landschappen', waarin simultaan gewerkt aan bijvoorbeeld klimaatbestendige waterveiligheid, deltanatuur, duurzame landbouw, zoetwateropslag, landschapsbeleving en recreatie.

Klimaatverandering

Nat wordt natter, droog wordt droger en het weer wordt grilliger (KNMI, 2023). Niets doen heeft grote gevolgen: stortbuien en droogte geven schade en overlast. Het zijn onweerlegbare trends, die leiden tot onontkoombare vraagstukken en vragen om onafwendbare keuzes. Een koerswijziging is nodig. We moeten het water anders beheren en ons land anders gebruiken en inrichten. Het kan niet blijven zoals het is en dat vraagt om keuzes. Keuzes in het

hoofdwatersysteem, keuzes in het regionaal watersysteem én keuzes in het landgebruik. Keuzes ook in het licht van de vele andere (ruimtelijke) opgaven in ons land.

Meerlaags veiligheid

Door events van de afgelopen jaren, zoals de overstromingen als gevolg van de clusterbui in Limburg, is er meer aandacht voor maatregelen in laag twee (ruimtelijke inrichting) en laag drie (crisisbeheersing) van meerlaagsveiligheid.

Zoetwaterbeschikbaarheid

Periodes met langdurige droogte verhogen de urgentie voor de zoetwatervoorziening in Zuidwestelijke Delta in de gebieden met en zonder zoetwateraanvoer.

Daarbij zijn het Haringvliet en het Volkerak-Zoommeer als zoetwaterbuffer essentieel voor de eilanden.

Vanwege de urgentie voor een verbetering van de drinkwatervoorziening en de samenhang met de zoetwaterbeschikbaarheid in Zuidwest-Nederland verkennen drinkwaterbedrijven mogelijkheden voor het op peil houden van de drinkwatervoorziening.

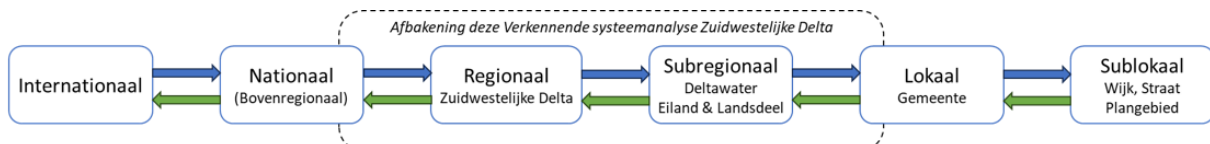
3.3. Nieuwe inzichten

Systeemanalyse Zuidwestelijke Delta: Opgaven in beeld

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta heeft aan Deltares gevraagd om de kennisbasis voor de herijking van de integrale voorkeursstrategie bijeen te brengen in een Verkennende systeemanalyse Zuidwestelijke Delta (Deltares, 2024). De Verkennende systeemanalyse kijkt naar de grote watersystemen én naar de afhankelijkheid van gebruiksfuncties en regionale watersystemen op land van de grote watersystemen. De hoofdvraag is:

- Hoe werkt het watersysteem van de ZW Delta en wat zijn (de effecten van) toekomstige keuzes voor klimaatbestendig veilig, economisch vitaal en ecologisch veerkrachtig?

De Verkennende systeemanalyse is integraal en gebiedsgericht. Als eerste integrerend over de drie strategische doelen van de Zuidwestelijke Delta: klimaatbestendig veilig, economisch vitaal en ecologisch veerkrachtig. Als tweede in de ruimtelijke samenhang, waarbij de focus ligt op de Zuidwestelijke Delta als regio en de individuele deltawateren en aangrenzende (ei)landen. De raakvlakken met zowel (inter)nationaal als lokaal worden waar relevant vanuit deze focus aangegeven. Als derde de samenhang over de tijdschalen: Hink (2030, korte termijn), stap (2050, middellange termijn) en sprong (tot 2100 en verder, lange termijn).

Figuur 8: Ruimtelijke schalen en ruimtelijke focus van deze Verkennende systeemanalyse op de Zuidwestelijke Delta als regio en de deltawateren en aangrenzende (ei)landen als subregio's

De Verkennende systeemanalyse bouwt voort op twee basiselementen van het Deltaprogramma: 1) dynamische adaptatiepaden met 'knikpunt' als kernbegrip, om de houdbaarheid en oprekbaarheid van huidig beheer en beleid – inclusief inrichting en gebruik van land en water – te bepalen, en 2) de lange termijn denkrichtingen Beschermen open, Beschermen gesloten, Zeewaarts en Meebewegen, waarvan eerste technisch-fysische uitwerkingen gemaakt zijn in het Kennisprogramma Zeespiegelstijging.

Een knikpunt is het moment waarop de omvang van klimaatverandering of van socio-economische ontwikkeling zo groot is, dat het huidige beleid en beheer zijn doelen niet meer kan behalen. Dit markeert het omslagpunt waarop het beleid en beheer niet langer houdbaar is en dus een fundamentele systeemaanpassing noodzakelijk wordt. Omdat een fundamentele aanpassing veel tijd kan kosten voor voorbereiding en uitvoering, moet het omslagpunt vroegtijdigesignaleerd worden.

Als er maatregelen mogelijk zijn, waardoor het omslagpunt dan wel de fundamentele aanpassing uitgesteld kan worden, is het huidige beheer en beleid op te rekken. De hierboven genoemde lange termijn denkrichtingen zijn een voorbeeld van een fundamentele aanpassing.

De Verkennende systeemanalyse is gebaseerd op beschikbare kennis. Die kennis is bijeengebracht zowel uit rapporten en publicaties als door de inbreng van gebieds- en vakdeskundigen via directe tekstbijdragen aan de Verkennende systeemanalyse en via het meelesen en becommentariëren van twee tussenversies. Door deze werkwijze hebben zo'n 50 mensen bijgedragen en is een gemeenschappelijke kennisbasis ontstaan en verstevigd.

Hieronder volgen de hoofdogaven uit de systeemanalyse. In tabel 1 staat een overzicht van de huidige opgave per deltawater en in tabel 2 staat een indicatie van de knikpunten voor het hoge deltascenario. Voor een gedetailleerde toelichting op de uitkomsten wordt verwezen naar de rapportage van de systeemanalyse (Deltares, 2024).

Hoofdogaven voor 2030, 2050 en 2100

Huidige situatie

- De Deltawerken zorgen ervoor dat de acht deltawateren van de Zuidwestelijke Delta als vrijwel onafhankelijke systemen functioneren. Dit reflecteert onder andere in beleid, beheer, onderzoek en gebiedsprocessen die veelal op ruimtelijke schaal van één deltawater plaatsvinden. Uitzondering is het Haringvliet-Hollands Diep dat niet los gezien kan worden van de Rijn-Maasmonding.
- De opgave voor Ecologie en waterkwaliteit is en blijft onveranderd groot, omdat geen van de deltawateren (volledig) aan de doelstellingen van KRW en Natura 2000 voldoet. Een voornamelijk oorzaak is de nog steeds voortdurende aanpassing van de ecosystemen aan de Deltawerken. Veel maatregelen zijn genomen, in voorbereiding en/of in onderzoek. De PAGW heeft in het streefbeeld de delta verbreed naar de Rijn-Maas-Scheldemonding. Het is nog niet duidelijk of het doelbereik in 2050 gerealiseerd wordt. Bovendien is het effect van temperatuurstijging op het functioneren van het ecosysteem en het inspelen op verschuivende van klimaatzones een grote onbekende zowel natuurwetenschappelijk als qua wet- en regelgeving, omdat KRW en Natura 2000 nog niet ingericht zijn op klimaatverandering.
- Zoetwaterbeschikbaarheid in de gebieden zonder externe aanvoer heeft zich de laatste jaren tijdens droge perioden gemanifesteerd als een bestaand zorgpunt voor (o.a.) de landbouw en binnendijkse natuur. Zoetwaterbeschikbaarheid vanuit externe aanvoer uit Haringvliet-Hollands Diep en Volkerak-Zoommeer voldoet aan het doelbereik.
- Waterveiligheid voldoet aan doelbereik onder aanname van uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP); met overigens wel eigen opgaven voor capaciteit, kosten en ruimtelijke inpassing.

Houdbaarheid van het huidige beleid en beheer (2030)

- De huidige waterstaatkundige inrichting van de Zuidwestelijke Delta, is voor waterveiligheid en zoetwater nog houdbaar tot 2050 en mogelijk tot 2100. Waterstaatkundige ingrepen die de Zuidwestelijke Delta fundamenteel veranderen, zijn daarvoor voorlopig niet aan de orde. De deltawateren en de gebruiksfuncties kunnen daarom vooralsnog als afzonderlijke watersystemen beschouwd blijven worden en als optelsom voor de Zuidwestelijke Delta als geheel. Het knikpunt van het doelbereik voor Ecologie en waterkwaliteit is gepasseerd (zie huidige situatie).
- Er is een opgave voor zoetwaterbeschikbaarheid in de gebieden zonder externe aanvoer. Het is hiervoor wel nodig om een indicator of doel te definiëren, waarop het beheer ingericht en getoetst kan worden.
- Er is een opgave voor het borgen van het doelbereik voor Ecologie en waterkwaliteit in relatie tot klimaatverandering op de lange termijn. Door verschuivende klimaatzones verandert de geschiktheid van de Zuidwestelijke Delta voor een deel van de soorten. De huidige natuurdoelen zijn nog niet aangepast aan deze voorziene verschuiving.

		Haringvliet - Hollands Diep	Volkerak- Zoommeer	Grevelingen	Oosterschelde	Veerse Meer	Westerschelde	Kanaal Gent- Terneuzen	Kust en Voordelta
Inclusief aangrenzende (ei)landen →		West-Brabant Goeree- Overflakkee	West-Brabant Goeree- Overflakkee Tholen & St. Philipsland Reigersbergse polder	Goeree- Overflakkee Schouwen- Duiveland	Tholen & St. Philipsland Schouwen- Duiveland Zuid-Beveland Reigersbergse polder Noord- Beveland	Zuid- Beveland Noord- Beveland Walcheren	Zuid-Beveland Reigersbergse polder Walcheren Zeeuws- Vlaanderen	Zeeuws- Vlaanderen	Goeree- Overflakkee Schouwen- Duiveland Noord- Beveland Walcheren Zeeuws- Vlaanderen
DOELBEREIK (publieke taken)									
Waterveiligheid (vóór uitvoering HWBP)		opgave	voldoet	opgave	opgave	voldoet	opgave	voldoet	opgave
Zoetwaterbeschik- baarheid (directe levering)	kwantiteit	voldoet	voldoet						
	kwaliteit	zorgpunt	zorgpunt						
Ecologie en waterkwaliteit		opgave	opgave	opgave	opgave	opgave	opgave	opgave	opgave
GEBRUIKSFUNCTIES (let op: beoordeling is uitsluitend voor afhankelijkheid gebruiksfuncties van het hoofdwatersysteem)									
Landbouw	externe aanvoer	voldoet	voldoet						
	zonder aanvoer			zorgpunt	zorgpunt	zorgpunt	zorgpunt		
Industrie		voldoet					voldoet	voldoet	
Havens en Scheepvaart		voldoet	zorgpunt		zorgpunt		voldoet	voldoet	voldoet
Recreatie en Toerisme		voldoet	zorgpunt	zorgpunt	voldoet	zorgpunt	voldoet		voldoet
Visserij en Aquacultuur		indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt		indicator ontbreekt
Drinkwater		zorgpunt							zorgpunt
Energie							voldoet		
Binnendijkse natuur	externe aanvoer	voldoet	voldoet					voldoet	
	zonder aanvoer			zorgpunt	zorgpunt	zorgpunt	zorgpunt		
Fysieke leefomgeving en Wonen		indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt	indicator ontbreekt
Duurzaamheid (grondstoffengebruik & CO ₂ - productie)		indicator ontbreekt	indicator ontbreekt		indicator ontbreekt		voldoet		voldoet

Tabel 1: Kwalitatieve beoordeling van de huidige situatie in de deltawateren voor doelbereik en gebruiksfuncties. 'Opgave' = huidige situatie voldoet niet aan beheer en beleidsdoel en maatregelen zijn nodig om aan doelen te voldoen, 'zorgpunt' = huidige situatie voldoet aan beheer en beleidsdoel, maar staat onder druk, 'voldoet' = huidige doelen behaald, 'indicator ontbreekt' = doel niet of onvoldoende gedefinieerd. Grijs = niet van toepassing.

Tabel 2: Eerst voorkomende geïdentificeerde knip punt per oorzaak ('faalmechanisme') voor het niet langer houdbaar zijn van huidig beleid of beheer. Het knip punt is aangegeven met jaartal voor het hoge Klimaat- of Deltascenario (tenzij anders aangegeven) en tussen haakjes de mate van verandering van het betreffende scenario-element. Bij het lage Klimaat- of Deltascenario ligt het knip punt later. Kleurcodering van donker- tot lichtoranje onderscheidt periodes nu-2050, 2050-2100 en na 2100. Grijs = niet van toepassing.

	Mogelijke faalmechanismen waardoor beleid/beheer niet langer houdbaar is. ↓	Haringvliet - Hollands Diep	Volkerak-Zoommeer	Grevelingen (GG = Getij Grevelingen)	Oosterschelde	Veerse Meer	Westerschelde	Kanaal Gent-Terneuzen	Kust en Voordelta
0	Knip punt Ecologie en waterkwaliteit gepasseerd	huidig	huidig	huidig	huidig	huidig	huidig	huidig	huidig
	Zeespiegelstijging #Zeespiegelst. & hoge rivierafvoer *Zeespiegelst. & lage rivierafvoer								
A #	Kering/kunstwerk faalt (overstromingsrisico)	2070 dijken (±50 cm)		2300+ dijken (>300 cm)	2070 dijken (±50 cm) 2100+ kering (>100)	2100+	2070 (±50 cm)	onbekend	Pas na H Strand verdwijnt
B	Peilbeheer faalt		2150 (150 cm)	2110 (90-100 cm) 2150 GG (±140 cm)		2060-2070 (40 cm)		2100+ (>100 cm)	
C	Uitwisseling faalt			2080 GG (30-40 cm laag ¹ scenario)	2100+ (>100 cm)	2030-2040 (10 cm)			
D *	Verzilt oppervlaktewater	2100+ (achterwaartse verzilt)	±2125 (125 cm)					?	
E	Zoute kwel		Volgt pas na D Verzilt opp. water	Volgt pas na 'B Peilbeheer faalt'	onbekend	Volgt pas na 'B Peilbeheer faalt'	onbekend	onbekend	onbekend
F #	Frequentie noodwaterberging te hoog		onbekend						
G	Intergetijdengebied verdwijnt	onbekend	Volgt pas na 'B Peilbeheer faalt'	Volgt pas na 'B Peilbeheer faalt'	2100+ (>1 cm/jaar zeespiegelstijging)	Gevolg van 'B Peilbeheer faalt'	onbekend		onbekend
H	Strand verdwijnt								onbekend
Wateroverlast									
I	Capaciteit watergang(en) en/of gemaal onvoldoende	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend		
Lage rivierafvoer									
J	Tekort inname drinkwater	onbekend							
K	Tekort aanvoer		2100+					<2050 (nu al)	
Droogte									
L	Zoetwatertekort (Landbouw, Binnendijkse natuur)			<2030-2050 (onbekend)	<2030-2050 (onbekend)	<2030-2050 (onbekend)	<2030-2050 (onbekend)		
Hogere temperatuur									
M	Schade of sterfte organismen	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend
N	Blauwalgenbloei		onbekend						
Bevolkingstoename en Econ. groei									
O	Toename overstromingsrisico	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend
P	Toename verstoring	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend
Q	Toename watervraag	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend
Toename scheepvaart									
R	Te lange wachttijd schutten	onbekend	onbekend		onbekend		onbekend	onbekend	

¹ Het Getij Grevelingen ontwerp gaat uit van het lage klimaatscenario en van 50 jaar periode met 2030 als aanname voor aanleg.

- Er is veel bekend over de effecten van zeespiegelstijging. Van andere klimaat- en socio-economische factoren is veel minder bekend. Het effect van temperatuurstijging op Ecologie en waterkwaliteit en daarvan afhankelijke gebruiksfuncties in de deltawateren en het effect van droogte op de zoetwaterbeschikbaarheid wordt als meest relevant beoordeeld voor verdere studie.

Oprekbaarheid huidig beleid en beheer (2050)

- Het knikpunt voor Ecologie en waterkwaliteit is gepasseerd (zie huidige situatie). Maatregelen voor houdbaarheid zijn (deels) nog onderwerp van planning en onderzoek zoals in de PAGW en de Natura 2000 beheerplannen. Het is daarom niet mogelijk om conclusies te trekken over de oprekbaarheid van die maatregelen.
- Aangezien de eerste knikpunten (met uitzondering van waterkwaliteit in het Veerse Meer) voorbij 2050 liggen en de keuze dan wel het keuzeproces voor lange termijn denkrichtingen nog niet bekend zijn, heeft het concretiseren van maatregelen voor oprekbaarheid geen prioriteit anders dan vanuit een integrale aanpak.
- Een uitzondering is maatregelen voor zoetwaterbeschikbaarheid in de gebieden zonder externe aanvoer. Deze maatregelen zijn tot 2050 en waarschijnlijk tot 2100 onafhankelijk van autonome ontwikkelingen en/of waterstaatkundige keuzes in de deltawateren. Droogte (afname neerslag, toename verdamping) is belangrijker dan zoute kwel door zeespiegelstijging.
- Typische grootschalige maatregelen voor oprekbaarheid hebben in het lage scenario een levensduur van orde 50 jaar. In het hoge scenario neemt deze levensduur af tot orde 25 jaar, wat praktisch en maatschappelijk niet (meer) haalbaar lijkt. Deze afweging is niet urgent, maar moet in 2050 wel in de planvorming van de Zuidwestelijke Delta verankerd te zijn. Er is voldoende tijd om dat voor te bereiden, mits keuzes tijdig gemaakt worden.

Lange termijn oplossingsrichtingen en adaptatiepaden (2100)

- Voor de Zuidwestelijke Delta zijn nog geen integrale lange termijn denkrichtingen beschikbaar. Kijkende vanuit de denkrichtingen van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging kan worden geconcludeerd dat een belangrijke keuze buiten de Zuidwestelijke Delta ligt. Dat is de keuze rondom de Nieuwe Waterweg en de daarmee samenhangende keuzes over de rivierafvoeren bij hoog en laagwater. Deze keuze wordt minimaal 50 jaar eerder voorzien dan het – voor de waterstaatkundig inrichting – waarschijnlijk dominante knikpunt binnen de Zuidwestelijke Delta: de keuze voor de aanpassing of vervanging van de Oosterscheldekering.
- Deze Nieuwe Waterweg keuze, (afsluitbaar) open of gesloten dwingt de vervolgkeuze af of rivierafvoer via de Zuidwestelijke Delta en/of piekwaterberging in de Zuidwestelijke Delta moet plaatsvinden. De inrichting van de Zuidwestelijke Delta wordt daarmee onderdeel van de nationale (waterstaatkundige) inrichting.
 - Een Zeewaartse oplossingsrichting is alleen waarschijnlijk als zowel rivierafvoer als piekwaterberging in de Zuidwestelijke Delta gebeuren.
 - Als alleen piekwaterberging nodig is, kan de Zuidwestelijke Delta deels eigen keuzes maken, waarschijnlijk zelfs per deltawater.
 - Als ook geen piekwaterberging voorzien wordt, wordt het opgeven van land (Meebewegen) op lange termijn waarschijnlijker vanwege economische kosten-baten afweging.
- De denkrichtingen van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging zijn weliswaar goed voor het Deltaprogramma maar niet voor een integrale voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke delta, aangezien de denkrichtingen niet gericht zijn op klimaatrobuuste ecologie en waterkwaliteit. Om het speelveld voor de lange termijn in beeld te krijgen is nog een extra stap nodig.
- Voor de (kansen en knelpunten van de) waterstaatkundige inrichting op lange termijn voor Ecologie en waterkwaliteit en de daarvan afhankelijke gebruiksfuncties zijn nog geen lange termijn denkrichtingen beschikbaar. Ook is hiervoor op dit moment veel minder kennis beschikbaar dan over waterveiligheid en zoetwater. Kennisinstellingen hebben voor het Kennisprogramma Zeespiegelstijging inmiddels ook een denkrichting 'Meegroeien' ontwikkeld op basis van Nature Based Solutions. Deze denkrichting is gericht op integrale oplossingen voor ecologie, waterveiligheid én zoetwaterbeschikbaarheid.

Kennisprogramma Zeespiegelstijging

Uit het landelijke kennisprogramma Zeespiegelstijging (Eindrapport, 2026 en synthesesrapporten, 2025) volgen de volgende bevindingen voor de thema's waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid:

- Ons waterveiligheidsbeleid is robuust en toekomstbestendig. De normensystematiek in dat beleid is adaptief. Ook bij zeespiegelstijging en toenemende rivierafvoeren zijn vanuit het perspectief van waterveiligheid op korte termijn geen grote keuzes in het hoofdwatersysteem nodig om Nederland te beschermen tegen overstromingen. De deltabeslissing Waterveiligheid en de beslissing Zand hoeven in deze tweede herijking niet te worden aangepast. Wel is het nodig om de huidige strategie te bestendigen door het reserveren van voldoende ruimte langs de rivieren, door het zeker stellen van voldoende zand en door het controleren en optimaliseren van de levensduur van de grote stormvloedkeringen.
- De toenemende opgaven rondom droogte, verzilting en wateroverlast vragen wel al om aanpassing van de deltabeslissing Zoetwater, de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie en de deltabeslissing IJsselmeergebied. Dit in samenhang met de keuzes die binnen het programma Ruimte voor de Rivier 2.0 worden voorbereid rondom de rivierbodempligging en de 'maakbare' aanpassing van de afvoerverdeling bij laag water. De samenhang van de opgaven is zichtbaar in het aanpassen van de deltabeslissing Grote rivieren en delta's (voorheen Rijn-Maasdelta).
- Met de herijking van deze deltabeslissingen wordt duidelijk dat effectieve maatregelen in het hoofdwatersysteem weliswaar mogelijk zijn en bijdragen, maar geen oplossing bieden voor de toenemende droogte-, verziltings- en wateroverlast-problematiek. Daarom is het belangrijk om zowel het hoofdwatersysteem als het regionaal watersysteem én de sectoren die van het watersysteem afhankelijk zijn voor te bereiden op de toekomst; niet in aparte sporen, maar in samenhang.
- Regio's en sectoren moeten zich voorbereiden op minder of brakker water in droge tijden én te veel water in natte tijden. Aanpassingen in het waterbeheer alleen zijn daarvoor onvoldoende. Ook zijn aanpassingen nodig in de manier waarop we ons land gebruiken en inrichten. En, omdat we niet alles kunnen oplossen, is er meer aandacht nodig voor het accepteren van risico's, risicocommunicatie en crisisbeheersing. Deze oproep aan de regio's werkt door in de herijking van de voorkeursstrategieën van de deelprogramma's van het Deltaprogramma, de zoetwaterregio's en de RA-werkregio's.

3.4. Samenhang en verbinding

Samenhang met andere Deltaprogramma's

Het deelprogramma Zuidwestelijke Delta heeft een waterstaatkundige en ecologische samenhang met diverse andere deelprogramma's, zie het Eindrapport Tweede herijking (2026).

Afvoerverdeling bij laagwater

De belangrijkste keuze met impact op Zuidwestelijke delta is de keuze voor afsluiting Nieuwe Waterweg is, gevolgd door de keuze van rivierafvoer en/of piekwaterberging in de Zuidwestelijke Delta. In het Coördinatieteam van de deltabeslissing Grote Rivieren Delta's vindt afstemming plaats met 8 andere thema's en gebieden van het Deltaprogramma, waaronder DP Rijnmond Drechtsteden, DP Zoetwater en het Programma Ruimte voor de Rivier 2.0.

Waterveiligheid i.r.t. zeespiegelstijging en veranderende rivierafvoeren

Aandacht voor langetermijneffecten en ontwikkeling lange termijnstrategieën waterveiligheid voor verschillende scenario's van zeespiegelstijging en veranderende rivierafvoeren. Dit zowel regionaal voor de Zuidwestelijke delta en als onderdeel van de deltabeslissing Grote Rivieren Delta's.

Nederlandse Kust

Afstemming met de deelprogramma's Hollandse Kust en Wadden en het DP Waterveiligheid over de strategische Beslissing Zand.

Ruimtebeslag in de scope van de herijking

Huidige en/of toekomstige ruimtelijke economische ontwikkelingen hebben consequenties voor de opgaven van waterveiligheid (o.a. ruimte voor dijken en afvoercapaciteit), droogte (waaronder bufferen) als wateroverlast (waaronder bergen). Om de opgaven vanuit het Deltaprogramma te kunnen oplossen kan het nodig zijn, een andere ruimtelijke inrichting te kiezen richting de toekomst, om aanvullend op de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën de opgaven richting de toekomst te realiseren. Het belang van ruimtelijke doorwerking (ruimtelijke keuzes, inrichting, functieverandering) wordt erkend, maar vormt nog geen expliciet onderdeel van de huidige deltabeslissingen en voorkeursstrategieën. Onderdelen van een ruimtelijke doorwerking kunnen bijvoorbeeld zijn: het in kaart brengen van ruimtebeslag, het reserveren van ruimte voor dijken, keringen en waterberging, de ruimtelijke inpassing (afstemming en integratie met andere beleidsvelden zoals landbouw, natuur, energie, woningbouw), het in gang zetten van ruimtelijke transformatie (functieveranderingen en herinrichtingen) van locaties, gebieden of zones.

Internationale ontwikkelingen

Aandacht voor internationale ontwikkelingen in de scope van de herijking van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën, zowel vanuit waterveiligheid als zoetwaterbeschikbaarheid.

In de Verkennende systeemanalyse zijn twee internationale ontwikkelingen benoemd. De ontwikkeling rondom de Westerschelde is internationaal door de verbinding met België. Daarnaast is het (ontbrekende) kader voor Ecologie en waterkwaliteit een internationale ontwikkeling: hier is tenminste sprake van een Europese impact.

In de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie (VNSC) werken Vlaanderen en Nederland samen aan een duurzaam en vitaal Schelde-estuarium. Hiervoor is het Verdrag Gemeenschappelijk Beleid en Beheer (2005) de basis. In de agenda voor toekomst worden gezamenlijke afspraken gemaakt tussen de VNSC en Schelderaad in een Roadmap over de inhoud, planning, participatie, communicatie en evaluatie voor de volgende fase van de Agenda voor de Toekomst (2024 – 2028) in een 4-jarige cyclus. In dat kader wordt o.a. samengewerkt in de herijking van de Lange Termijn Visie 2030 en in de werkgroep Droogte van het Kanaal Gent – Terneuzen.

Positionering van meerlaagsveiligheid in de herijking

In de hedendaagse praktijk wordt voor het beheersen van het risico op overstromingen vanuit het hoofdwatersysteem met name ingezet op preventie. Naar aanleiding van de ramp in Limburg in 2021 zijn twee lagen aan deze MLV-aanpak toegevoegd: laag 0 = bewustwording en laag 4 = nazorg bij schade snel en klimaatrobuust herstellen. Door de klimaatverandering nemen de opgaven voor wateroverlast en waterveiligheid richting 2050 en 2100 substantieel toe, waarbij de opgaven voor wateroverlast op korte termijn al urgent is.

Vanuit het perspectief van meerlaagsveiligheid zal vanuit de urgente opgaven van overstromingen en wateroverlast in combinatie met (huidige of toekomstige) ruimtelijke inrichting in ieder gebied in beeld worden gebracht welke combinatie van maatregelen richting de toekomst effectief en doelmatig is. In het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie wordt een aanpak om tot doelen te komen voorbereid waar de gebieden gebruik van kunnen maken bij het bepalen van de maatregelen om de gevolgen van overstroming/wateroverlast zoveel mogelijk te voorkomen en te beperken en hulpmiddelen bij het uitvoeren van de integrale overstromingsrisicoanalyse.

3.5. Onzekerheden en leemten in kennis

Ontwikkelingen en nieuwe inzichten vormen de aanleiding om de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta tegen het licht te houden. Tegelijk hebben we, met de blik op de lange termijn, te maken met onzekerheden en weten we veel ook nog niet. Dat is geen legitimatie om niets te doen, maar is wel een aandachtspunt voor volgende herijkingen. Zie hoofdstuk 6, de Ontwikkelagenda.

In de Verkennende systeemanalyse is het – in ontwikkeling zijnde – beoordelingskader vanuit het Deltaprogramma voor het eerst toegepast op de Zuidwestelijke Delta. Deze toepassing heeft geleerd dat het beoordelingskader goed en structurerend werkt als basis voor integratie. Ook is geleerd dat voor sommige gebruiksfuncties indicatoren ontbreken. Het is een prioritaire kennisleemte om deze ontbrekende indicatoren in te vullen.

Met name de indicator voor zoetwaterbeschikbaarheid in gebieden zonder externe aanvoer en de indicator(en) voor ecosysteem functioneren die in de PAGW worden ontwikkeld aanvullend op de KRW en Natura 2000 indicatoren.

Daarnaast is het wenselijk om het beoordelingskader te controleren op toepasbaarheid voor het strategische doel 'economisch vitaal'. De strategische doelen 'klimaatbestendig veilig' en 'ecologisch veerkrachtig' lijken voldoende afgedekt.

De kaders voor Waterveiligheid en Zoetwaterbeschikbaarheid (met toevoeging van de hierboven genoemde indicator voor gebieden zonder externe aanvoer) bieden voldoende handvatten voor het op hoofdlijnen ontwerpen, vergelijken en afwegen van oplossingsrichtingen voor de lange termijn. Een kader voor Ecologie en waterkwaliteit op lange termijn ontbreekt nog, terwijl bekend is dat door verschuivende klimaatzones een deel van de soorten en habitats zullen verdwijnen en andere zullen verschijnen. Het is een prioritaire kennisleemte dat een kader voor Ecologie en waterkwaliteit op de lange termijn nodig is, zodat het gelijkwaardig aan Waterveiligheid en Zoetwaterbeschikbaarheid ingezet kan worden voor de lange termijn denkrichtingen en besluitvorming op korte termijn (zie volgende kennisleemte). Vanwege de functie van de Zuidwestelijke Delta als swimway voor vissen en flyway voor vogels heeft dit kader een internationale component op minimaal Europese schaal.

Het is nog niet mogelijk om een keuze voor een lange termijn oplossingsrichting te maken. Een dergelijke keuze is ook nog niet nodig. Het is wel urgent dat op samenhangend nationaal, regionaal en lokaal niveau het keuzeproces uitgedacht en geïmplementeerd wordt in wet- en regelgeving, in governance en in participatie. Het keuzeproces kan overigens ook het openhouden van keuzes voor de toekomst inhouden. Het is een prioritaire kennisleemte dat niet duidelijk is wat er nodig is voor dit keuzeproces. Een kader of besluiten die op korte termijnrekening moeten houden met de lange termijn en zo ja op welke manier, is ook urgent. Adaptatiepaden die de korte, middellange en lange termijn verbinden, zijn hiervoor een krachtig instrument die vooralsnog geen beleidsstatus hebben. De Nota Ruimte en de herijking van het Deltaprogramma die naast de deltabeslissingen en de voorkeursstrategieën ook de governance van het Deltaprogramma herijkt, bieden hiervoor aanknopingspunten.

4. Opties voor herijking

4.1. Inleiding

Het voorstel voor de herijking van de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta is tot stand gekomen op basis van de stappen in het herijkingsproces, zoals weergegeven in de figuren 4 en 5. In hoofdstuk 3 is op basis van een systeemanalyse geanalyseerd welke onderdelen van de huidige voorkeursstrategie van belang en urgent zijn om nu te herijken, en welke onderdelen meer tijd vergen en later kunnen. In dit hoofdstuk geven we aan welke mogelijke opties voor herijking in beschouwing zijn genomen en de beoordeling daarvan voor het doelbereik, neveneffecten en uitvoerbaarheid en kosten.

4.2. Wat vergt herijking (stap 2)

Uit de verkennende systeemanalyse (Deltares, 2024) blijkt dat in hoofdlijn de huidige Voorkeursstrategie houdbaar is, maar op een aantal onderdelen wel moet worden aangepast. Die onderdelen zijn hieronder beschreven.

Volkerak-Zoommeer

In 2020 is het uitgangspunt voor een zoet Volkerak-Zoommeer voor de huidige en toekomstige strategie van de Zuidwestelijke Delta een randvoorwaarde geworden. Aanleiding was het door de toenmalige Minister aanvaarden van de Motie Stoffer voor het zoet houden van het Volkerak-Zoommeer.

Kanaal Gent-Terneuzen

Het Kanaal Gent-Terneuzen wordt als waterlichaam toegevoegd aan de Integrale voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta.

Waterveiligheid

Voor waterveiligheid worden het huidige beheer en de waterstaatkundige inrichting voortgezet tot circa 1 meter zeespiegelstijging. Dit is houdbaar, want waterstaatkundige ingrepen die de Zuidwestelijke Delta fundamenteel veranderen zijn voor 2050 en mogelijk voor 2100 niet aan de orde. Verzilting kan mogelijk aanleiding geven om de waterstaatkundige inrichting al eerder aan te passen. Dit zal onderwerp van kennis- en visieontwikkeling Rijn-Maasmonding zijn richting de volgende herijking. Dit zal te zijner tijd leiden tot een samenhangende conclusie de deltabeslissing Grote rivieren en delta's

Het is wel nodig de waterveiligheidsopgave te combineren met opgaven voor estuariene natuur, volhoudbare landbouw, landschap e.d. tot integrale, innovatieve gebiedsconcepten.

Het huidige beheer gaat uit van een samenhangend watersysteem, maar is vanwege de Deltawerken ook deels ingericht op individuele watersystemen. Deze strategie blijft houdbaar, maar verschillende wateren hebben wel effect op elkaar.

Zoetwatervoorziening

De zoetwaterstrategie richt zich voor gebieden met externe aanvoer op het behouden en optimaliseren van de zoetwatervoorziening vanuit het Haringvliet/Hollands Diep en het Volkerak-Zoommeer.

Gebieden zonder externe aanvoermogelijkheden richten zich op water vasthouden en zuinig omgaan met water. Er is op de korte termijn behoefte aan een indicator of doel om het zoetwaterbeheer op in te richten en te toetsen vanwege de opgave voor zoetwaterbeschikbaarheid op de Zeeuwse eilanden zonder externe aanvoer. Mogelijk kan een indicator uit het geconcretiseerde doel in de Deltabeslissing Zoetwater gehaald worden. Het is noodzakelijk om passende maatregelen te treffen; dit kan waarschijnlijk onafhankelijk van autonome ontwikkelingen en/of systeemkeuzes gebeuren.

Integraliteit

De Zuidwestelijke Delta werkt met een integrale voorkeursstrategie. Naast klimaatbestendige veiligheid en zoetwatervoorziening staat het werken aan een veerkrachtige ecologie mede aan de

basis voor een vitale economie en duurzame leefomgeving. Het borgen van het doelbereik voor ecologie en waterkwaliteit is nu al onvoldoende en staat verder onder druk door klimaatverandering. Mogelijk is het nodig om op de lange termijn de natuurdoelen aan te passen. Versnelde aanpak voor het tegengaan van verslechtering waterkwaliteit en ecologie omdat het knikpunt al gepasseerd is. Waterveiligheidsopgave combineren met opgaven voor estuariene natuur, volhoudbare landbouw, landschap e.d. tot integrale, innovatieve gebiedsconcepten.

Ecologisch streefbeeld

Voor de Zuidwestelijke Delta en Rijnmond Drechtsteden is een samenhangend ecologisch streefbeeld ontwikkeld in het kader van de PAGW, de Rijn-Maas-Scheldemonding. Deze is uitgangspunt voor de voorkeursstrategie, zowel voor doeluitwerking als maatregelen. De ontwikkelrichting voor ecologie en waterkwaliteit volgt ook uit de internationale afspraken vanuit de Kaderrichtlijn Water, Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening (NHV). De Natuurherstelverordening vraagt toevoeging aan de herijking. Dit betekent dat de NHV de urgentie vergroot om maatregelen te realiseren voor veel opgaven rond ecologie en waterkwaliteit. Deze ontwikkelingen bieden verbindingsopties met andere doelen (zoals waterkerende landschappen) en vragen deels ook om goede afstemming (zoals een zoetwatervoorziening die past bij voldoende zoet-zoutovergangen). Zowel kansen en afstemmingsvraagstukken hebben tijd en aandacht nodig om te komen tot integrale gebiedsontwikkeling.

Ontwikkelagenda

Voor de lange termijn zijn er aandachtspunten vanuit samenhang en verbinding met andere deelprogramma's. Deltabeslissingen hebben op termijn wel impact op de strategie in de Zuidwestelijke delta en vice versa. Daarom worden ze op de Ontwikkelagenda geplaatst, zodat ze bij een volgende herijking in samenhang kunnen leiden tot een aanpassing van de voorkeursstrategie.

Lange termijn waterveiligheid

De Zuidwestelijke Delta is in grote mate afhankelijk van systeemkeuzes buiten deze regio. Het wel of niet afsluiten van de Nieuwe Waterweg (onderdeel van de inrichting van de Rijn-Maasmonding) lijkt namelijk eerder aan de orde dan het aanpassen of vervangen van de Oosterscheldekering. Vervolgkeuzes over het sturen van rivierafvoer via de Zuidwestelijke Delta zorgen ervoor dat de inrichting van deze regio onderdeel wordt van de nationale (waterstaatkundige) inrichting.

Een zeewaartse oplossingsrichting hierbij is alleen waarschijnlijk als zowel rivierafvoer als piekwaterberging in de Zuidwestelijke Delta gebeuren. Als alleen piekwaterberging nodig is, kan de Zuidwestelijke Delta deels eigen keuzes maken, waarschijnlijk zelfs per deltawater. Als ook geen piekwaterberging voorzien wordt, wordt het opgeven van land (Meebewegen) op lange termijn waarschijnlijker vanwege de economische kosten-baten afweging.

Levensduur maatregelen

De levensduur van maatregelen voor oprekbaarheid lijkt af te nemen door klimaatverandering (van orde 50 jaar tot orde 25 jaar). De praktische en maatschappelijke haalbaarheid van dit soort maatregelen moet in 2050 verankerd worden in de planvorming van de Zuidwestelijke Delta.

Effecten systeemkeuzes op ecologie en waterkwaliteit

De effecten van lange termijn systeemkeuzes op de ecologie en waterkwaliteit (en de daarvan afhankelijke gebruiksfuncties) zijn nog niet goed in beeld.

4.3. Opties voor herijking (stap 3)

In tabel 3 zijn de in stap 3 geïnventariseerde opties voor de herijking beschreven. Het betreft hoofdzakelijk opties in lijn met de huidige voorkeursstrategie.

De opties zijn zowel beschreven voor de overkoepelende thema's als specifiek per waterlichaam. De Integrale voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta is van toepassing voor het hele gebied. Uit de watersysteemanalyse is gebleken dat de verschillende wateren nog zelfstandig kunnen blijven functioneren, totdat grote(re) landelijke keuzes gemaakt worden over de inrichting van de Rijn-Maasmonding en de afvoerdivisie van de grote rivieren. Deze keuzes zijn de komende herijking

nog niet aan de orde, daarom worden de opties in deze fase van de herijking beschouwd per waterlichaam.

De opties zijn verder onderverdeeld in opties voor deze herijking en opties voor de lange termijn. De opties voor de lange termijn worden in de herijking verder niet beschouwd, maar meegenomen in de ontwikkelagenda voor de Zuidwestelijke Delta.

Alternatieven voor een klimaatbestendige waterstaatkundige inrichting voor de verre toekomst zijn verkend in spoor 4 van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (Kennisprogramma Zeespiegelstijging, Rapportages lange termijn denkrichtingen, 2025). Hiervoor zijn globale impactanalyses uitgevoerd voor de drie hoofdstrategieën voor de lange termijn: 'Beschermen' (open-gesloten), 'Zeewaarts' en 'Meebewegen' (zie paragraaf 4.4). Ook voor de aanvullende lange termijnstrategie 'Meegroeiën' (Sweco, NL2120, hoofdrapport, 2025) is een inschatting gemaakt van de impact voor verschillende aspecten.

Samenhang en verbinding

Opties in het Volkerak-Zoommeer en Grevelingenmeer hebben raakvlak met de Deltabeslissing Grote Rivieren en Delta (voorheen Rijn Maas Delta) en de Voorkeursstrategie Rijnmond Drechtsteden (gebiedsoverlap). Opties in Kust en Voordelta hebben raakvlak met Voorkeursstrategie Rijnmond Drechtsteden (gebiedsoverlap) en DB Waterveiligheid (beslissing zand). Opties bij Zoet Water hebben raakvlak met DB Zoetwater en DB Waterveiligheid en opties bij Ruimtelijke Adaptatie hebben raakvlak met DB Ruimtelijke Adaptatie. Opties in de Westerschelde hebben een raakvlak met Vlaanderen zoals bij de herijking van de langetermijnvisie 2030 Schele-estuarium.

Daarnaast is er interactie tussen de opties van het Deltaprogramma, de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Natuurherstelplan. In de herijking van de Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta zijn deze interacties in beeld gebracht en afgewogen. Met al deze gebieden/onderwerpen is afstemming om de keuzes voor deze herijking en de ontwikkelagenda te bepalen.

Tabel 3: Opties voor herijking

Onderdelen voor herijking	Opties (<u>nu</u> herijken of toevoegen) 2027-2050	Opties (<u>later</u> herijken of toevoegen) 2050-2100
Waterveiligheid	- Opgave voor waterveiligheid in integrale, innovatieve gebiedsconcepten zoals waterkerende landschappen waarbij opgave waterveiligheid wordt gecombineerd met opgaven voor klimaatverandering, estuariëne natuur, volhoudbare landbouw, energietransitie, landschap en recreatie. - Integreren van meerlaagsveiligheid in de Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta.	Aanhaken bij ontwikkelagenda Deltabeslissing Grote rivieren en delta's.
Zoetwater	- Aanpassen voorkeursstrategie: - Volkerak-Zoommeer naar een zoet toekomstperspectief. - Na 2050 zijn de huidige afspraken in gebieden met externe aanvoer in zeer droge perioden niet meer haalbaar. Vandaar ook inzet op zelfvoorzienendheid. - Peilverhoging in gebieden zonder externe aanvoer. - Gebieden zonder externe aanvoer duurzaam zelfvoorzienend maken.	

Onderdelen voor herijking	Opties (<u>nu</u> herijken of toevoegen) 2027-2050	Opties (<u>later</u> herijken of toevoegen) 2050-2100
Ecologie en waterkwaliteit	De ambitie en strategie wordt explicieter opgenomen in de integrale voorkeursstrategie en wordt nog nader uitgewerkt.	
	- De ontwikkelrichting voor ecologie en waterkwaliteit is gericht op watersystemen die blijvend geschikt zijn voor een rijke biodiversiteit die past bij een rivierdelta, onder meer voor de functie in wereldwijde trekroutes van vogels en vissen. De focus ligt op drie richtingen: - Meer ruimte maken voor natuurlijke dynamiek (getij, rivierafvoer, zoet-zoutdynamiek, nutriënten). - Leefgebieden uitbreiden en verbeteren (zoet, brak, zout en de overgangen daartussen). - Goede verbindingen creëren (tussen wateren en tussen water en land).	
	Het feit dat knikpunten gepasseerd zijn en de NHV in werking is getreden vraagt niet zozeer een andere richting voor de voorkeursstrategie, maar vergroot wel het belang en de urgentie om eerder gesignaleerde opties te realiseren, als onderdeel van een integrale strategie.	
Ruimtelijke adaptatie	Ruimte reserveren voor toekomstige waterkeringen en voor waterveiligheidsconcepten die mee kunnen groeien met klimaatverandering, zoals brede waterkerende landschappen en dubbele dijken systemen met estuariëne dynamiek.	
	Klimaatrobuuste inrichting gebruiken voor vasthouden en bergen water.	
	Niet bouwen op locaties waar veiligheid niet gewaarborgd is en niet bouwen in gebieden direct aangrenzend aan open water binnen- en buitendijks, waarvan bekend is dat deze vatbaar zijn voor wateroverlast door zware buien. Hier kunnen ook niet langer garanties worden gegeven tegen verzilting van aangrenzende (landbouw)gebieden.	
Haringvliet-Hollandsch Diep		Een ecologische goed functionerend systeem en behoud van afvoerfunctie, dit vraagt om een dusdanig openen van de Haringvlietssluisen dat de dynamiek in het systeem hersteld wordt.
		Het systeem aanpassen naar een (gecontroleerde) zoetwaterbuffer.

Onderdelen voor herijking	Opties (<u>nu</u> herijken of toevoegen) 2027-2050	Opties (<u>later</u> herijken of toevoegen) 2050-2100
Grevelingenmeer	Aanpassen peilbeheer, waterpeil verhogen (strategie verlengende maatregel, uitvoeren van nader onderzoek).	Ecologisch goed functionerend systeem. Dit vraagt naast het terugbrengen van getij op de Grevelingen via de Brouwersdam, ook om het dusdanig openen van de Brouwersdam en de Grevelingendam, zodat de Grevelingen meer natuurlijke ontmoetingsplaats tussen rivier en zee wordt.
		Gekoppeld aan landelijke keuzes voor de langetermijnstrategie waterveiligheid en zoetwater voor de Rijn-Maasmonding: afwegen eventuele grotere rol van Volkerak-Zoommeer en Grevelingen in zoetwatervoorziening.
Volkerak-Zoommeer	Aanpassen voorkeursstrategie Volkerak-Zoommeer naar een zoet toekomstperspectief.	Stoppen met doorspoelen regionale watersystemen
	Waterpeil in het meer verhogen om meer zoetwater te kunnen bufferen (strategie verlengende maatregel, uitvoeren van nader onderzoek).	Verminderen zoutlast bij Krammersluizen
	Vergroten van geleidelijke zoet-zout overgangen, voor ecologische waterkwaliteit.	
Oosterschelde	Optimaliseren van het bepalen van de faalkans en van het sluitregime Oosterscheldekering (strategie verlengende maatregel, uitvoeren van nader onderzoek).	Opstellen visie hoogwaterveiligheid Oosterschelde. Mogelijke opties daarin zijn: aanpassen sluitregime, versterken dijken, versterken kering of vervangen kering
		Nutriëntrijk water aanvoeren naar Oosterschelde.
		Herstellen land-waterovergangen om leefgebieden te creëren.
Veerse meer	Klimaatrobuust peilbeheer Veerse Meer (strategie verlengende maatregel, uitvoeren van nader onderzoek naar aanpassen peilbeheer, waterpeil verhogen en extra pompcapaciteit).	Vergroten dynamiek door getijslag
	Omleiden nutriëntenstroom naar Oosterschelde.	Beleid en regelgeving ontwikkeling buitendijkse gebieden
		Zonering natuur en recreatie en inrichtingsmaatregelen om gebieden meer en minder toegankelijk te maken.
Westerschelde	Opgave voor waterveiligheid in integrale, innovatieve gebiedsconcepten zoals waterkerende landschappen waarbij opgave waterveiligheid wordt gecombineerd met opgaven voor klimaatverandering,	Lange termijn internationale waterveiligheid (samen met Vlaanderen de lange termijn waterveiligheid verkennen, Nederlandse dijken verhogen leidt tot opgaven in Vlaanderen).

Onderdelen voor herijking	Opties (<u>nu</u> herijken of toevoegen) 2027-2050	Opties (<u>later</u> herijken of toevoegen) 2050-2100
	estuariëne natuur, volhoudbare landbouw, energietransitie, landschap en recreatie.	
	Natuurherstelmaatregelen ten behoeve van Natura2000, Natuurherstelverordening en KRW-doelen.	
Kanaal Gent-Terneuzen	Toevoegen aan de voorkeursstrategie.	Meebewegen met verzilting en Noordzeesluizen gebruiken voor voldoende diepgang en bedrijvigheid en systeem volledig zout.
	Waterkwaliteit en bodemkwaliteit verbeteren.	Verbeteren leefbaarheid gebied.
	Effect van klimaatverandering op toegankelijkheid en natuurlijkheid van Kanaal Gent-Terneuzen en welke opties zijn er om de mogelijke effecten te bestrijden of verzachten.	Waarborgen toegankelijkheid gebied voor schepen.
Kust en voordelta	Natuurherstelmaatregelen ten behoeve van Natura2000, Natuurherstelverordening en KRW-doelen.	Gebied differentiëren naar deelgebieden door eigen problematiek.
		Uitvoeren van pilots rondom zandsuppleties.
		Behouden van natuurlijke drinkwatervoorraden in duingebieden (zoetwaterbellen).

4.4. Beoordeling van de opties voor herijking (stap 4)

Voor de analyse van de Voorkeursstrategie is gebruik gemaakt van de gegevens uit de verkennende systeemanalyse Zuidwestelijke Delta van Deltares (2024) en de resultaten uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (diverse rapporten, 2025 en 2026).

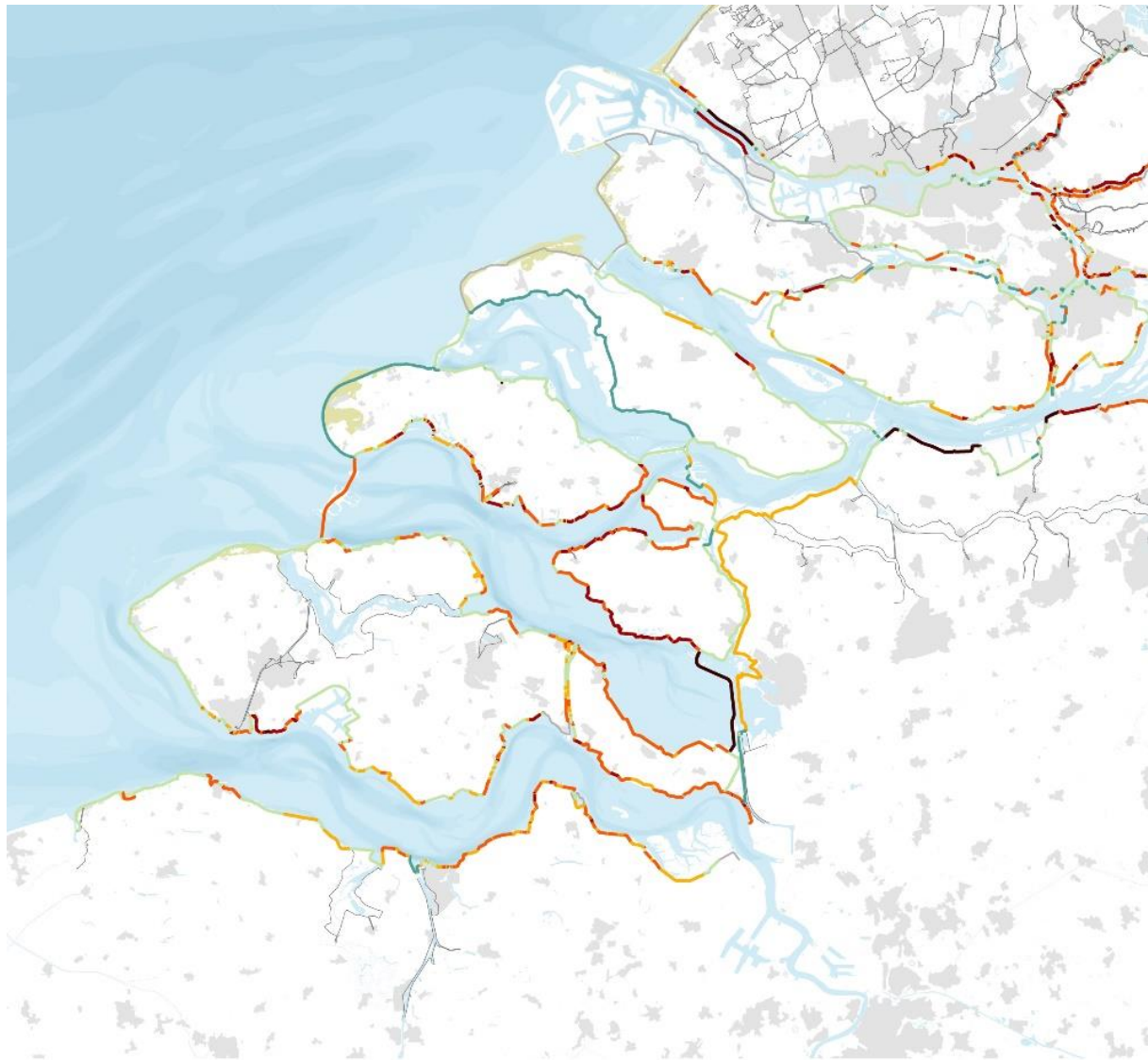
In de Zuidwestelijke Delta hebben we de *integrale* ambitie om in 2050 een veilige, klimaatbestendige delta te zijn mét een veerkrachtige natuur en vitale economie. Hieronder beschrijven we de voorkeursstrategie voor de betreffende thema's. Deze strategie wordt per deltawater gebiedsgericht en integraal uitgewerkt en gerealiseerd. Deze gebiedsaanpak maakt onderlinge synergiekansen mogelijk. Belangrijke input is dan ook de expertise die in de expertsessies (2024) en gebiedssessies (2025) in de Zuidwestelijke Delta is opgehaald. En de bouwstenen die de thematische voortgangsoverleggen van het gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta hebben gemaakt richting een Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 (2026).

1. Waterveiligheid

Huidige situatie

Uitgangspunt voor de huidige strategie voor waterveiligheid is de eerste-laags-preventie tegen overstromingen door het bouwen en onderhouden van betrouwbare waterkeringen conform de wettelijke normering. De waterveiligheid in de Zuidwestelijke Delta voldoet nu grotendeels aan de normen. In meerdere deelgebieden, zoals de Oosterschelde, Westerschelde en Volkerak-Zoommeer, is momenteel sprake van een 'opgave', maar de uitvoering van dijkversterkingen is gepland of reeds gestart. Dit gebeurt binnen het Hoogwaterbeschermings-programma (HWBP).

Voor de kust is voortzetting van de huidige zandsuppletiestrategie conform de norm, onderhoud van de basiskustlijn, van belang.

Beoordeling primaire en regionale keringen

- toetsaardel op vakniveau (Primaire kering) Nederland
- I (Voldoet ruim aan de signaleringswaarde)
 - II (Voldoet aan de signaleringswaarde)
 - III (Voldoet aan de ondergrens en mogelijk aan de signaleringswaarde)
 - IV (Voldoet mogelijk aan de ondergrens en/of de signaleringswaarde)
 - V (Voldoet niet aan de ondergrens)
 - VI (Voldoet ruim niet aan de ondergrens)
 - Overige primaire keringen
 - Regionale kering
- Kustzone
Bevolkingskernen
Water

Kaart 1: Beoordeling primaire keringen – uit: Atlas van de Zuidwestelijke Delta (Defacto stedenbouw, 2024).

Houdbaarheid

De houdbaarheid van de huidige waterveiligheidsaanpak is sterk scenarioafhankelijk. Bij een matige zeespiegelstijging (KNMI 2023 – laag scenario) blijft het systeem naar verwachting houdbaar tot ver na 2100. Echter, bij het hoge scenario (tot +1,4 m in 2100) ontstaan knikpunten rond 2070-2080, met name bij de Oesterdam, Philipsdam en de Westerschelde (Deltares, 2024).

Levensduur Oosterscheldekering

Rijkswaterstaat heeft onderzoek laten doen naar de houdbaarheid van de huidige inzet van de Oosterscheldekering bij zeespiegelstijging en wat de opties zijn om de inzet te verlengen met aanpassingen en/of optimalisaties (Eindrapport EZZO: Constructieve houdbaarheid en oprekbaarheid Oosterscheldekering, HKV en IV-Infra, 2024).

In de Omgevingswet (voorheen Waterwet) worden 2 eisen gesteld aan de Oosterscheldekering:

- Een constructieve norm: de kans op grootschalige schade aan de Oosterscheldekering, die erin resulteert dat er een doorstroomopening ontstaat ter grootte van één schuif, mag niet groter zijn dan 1/10.000 per jaar.
- De invloed van het niet-perfect functioneren van de (gesloten) Oosterscheldekering op de waterstanden in de Oosterschelde mag niet groter zijn dan 10 cm.

De constructieve faalkans van de Oosterscheldekering voldoet momenteel aan de ondergrens. Bij enige zeespiegelstijging (orde 5-10 cm) wordt de norm (eis 1) niet meer gehaald. Echter het effect daarvan op de waterstanden in de Oosterschelde (eis 2), en daarmee de belasting op de achterliggende dijken, is minimaal. De kering dempt sterk het effect van de zeespiegelstijging voor de dijken. Pas vanaf 70 cm zeespiegelstijging stijgen de waterstanden in de Oosterschelde meer dan de beheerruimte van 10 cm en voldoet de kering niet meer aan eis 2. Dit betreft een dijktraject in de omgeving van Stavenisse op Tholen. Daarna wordt het kantelpunt bij de Oesterdam bereikt bij 80 cm en vervolgens bij de Philipsdam bij 100 cm. Voor Sint Philipsland en Zuid- en Noord-Beveland ligt het kantelpunt pas bij 200 cm zeespiegelstijging.

Hiernaast is het aantal sluitingen van belang in relatie tot de beschikbare periode voor het noodzakelijke onderhoud van de kering. Bij zeespiegelstijging zal de Oosterscheldekering steeds vaker moeten sluiten volgens het huidige sluitcriterium (verwachte overschrijding van een waterstand van NAP +3,0 m aan de zeezijde van de kering). Op dit moment sluit de kering gemiddeld ongeveer eens per twee jaar. Bij 50 cm zeespiegelstijging wordt dit ongeveer 5 keer per jaar en bij 100 cm ongeveer 85 keer per jaar. Vaker sluiten betekent dat de kering ook buiten het stormseizoen (1 oktober – 1 april) moet sluiten. Daarmee wordt de beschikbare periode voor het noodzakelijke onderhoud beperkt. Het is daarom vanuit beheer en onderhoud noodzakelijk om het aantal sluitingen tot maximaal ca. 10 per jaar te beperken. Zonder aanpassing van het sluitpeil wordt dat aantal sluitingen per jaar bereikt bij 60 –70 cm zeespiegelstijging.

De uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) vraagt continue inspanning, in kosten en menskracht. Voor de kust is voortzetting van de huidige zandsuppletiestrategie mogelijk. Het is nodig om de zandvoorraden op de Noordzee hiervoor te reserveren. Er is extra ruimtereservering nodig voor dijkversterking. De concurrentie om ruimte tussen waterveiligheid, economie en natuur, die nu al voelbaar is, heeft in 2050 heel concrete impact op de waterveiligheidsopgave. Door deze 'dijkdruk' kan de eerste laag van de meerlaagse waterveiligheid (MLV) niet of nauwelijks verder ontwikkeld worden. Dit zal leiden tot een impasse in het ruimtegebruik.

Oprekbaarheid

Er zijn oprekmaatregelen denkbaar, zoals dijkverhoging, levensduur verlengende maatregelen stormvloedkeringen, of compartimentering. Er is extra ruimtereservering nodig voor dijkversterking.

De bepaling van de faalkans van de Oosterscheldekering is gebaseerd op de huidige beschikbare kennis en veilige aannames. Er lopen diverse onderzoeken om de constructieve faalkans beter te onderbouwen. En om recht te blijven doen aan het karakter van 'afsluitbaar open' is het een logische optie om het sluitpeil mee te laten groeien met de zeespiegelstijging. De interactie tussen de verschillende keuzes is van groot belang voor de levensduur van de kering.

Uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging blijkt dat de inrichtingskeuzes in de Zuidwestelijke Delta op lange termijn (na 2070) onlosmakelijk verbonden zijn met de inrichting van de Rijn-Maasmonding, onder andere via de keuze voor het (afsluitbaar) openhouden of afsluiten van de Nieuwe Waterweg. Fundamentele systeemkeuzes, zoals de aanpassing van de Maeslantkering, een

mogelijke afsluiting van de Nieuwe Waterweg of aanpassing van de Oosterscheldekering moeten naar verwachting in bovenregionale samenhang worden genomen.

Er is beperkte ruimte voor traditionele versterkingen van de waterkering, met name vanwege ruimtelijke claims en ecologische impact. Deze complexiteit van de tweede laag in MLV vraagt om innovatieve oplossingen waarmee de ambitie van de Zuidwestelijke Delta gerealiseerd kan worden, zonder te tornen aan de waterveiligheid. Het is van belang om hiermee ervaring op te gaan doen. Innovatieve multifunctionele waterkerende landschappen bieden perspectief om zowel de natuuropgave als de waterveiligheidsopgave te combineren.

Concreet betekent dit dat we vóór 2050 beproefde concepten hebben ontwikkeld waarmee we richting 2100 waterveiligheid kunnen blijven borgen op manieren die passen bij de grootschalige en complexe uitdagingen waar we dan voor staan. En perspectief kunnen bieden aan de gebruikers van het gebied; Wat kan hier nog wel, wat niet, en waar kan het dan wel? En voor hoelang en onder welke voorwaarden kan het land gebruikt worden? Om antwoord te kunnen geven op deze vragen is beleid nodig dat veel verder gaat dan de eerste laag waterveiligheid. De tweede laag wordt steeds belangrijker, de laag van de ruimtelijke ordening.

Om de sprong richting 2100 de beschikking te hebben over een toolbox van beproefde concepten, waaruit je kunt kiezen, moet je in 2050 al zoveel pilots uitgevoerd hebben, dat je weet wat duurzame concepten zijn, die je kunt opschalen. Dat zijn niet alleen technische concepten, maar ook beproefde concepten op het gebied van planologie, nieuwe vormen van samenwerken en organiseren, nieuwe financieringsvormen en juridische maatregelen (vergunningenbeleid).

- Start nu met het uitdenken en uitwerken van de benodigde concepten en zet de daarvoor benodigde pilots in gang.
- Reserveer nu al ruimte én maak afspraken over tijdelijk gebruik.
- Ga aan de slag met een integraal afwegingskader voor ruimtegebruik in de Zuidwestelijke Delta.

2. Zoetwater

Huidige situatie

De huidige strategie onderkent in de Zuidwestelijke Delta een belangrijke tweedeling tussen gebieden die wel of niet kunnen beschikken over zoet water uit het nationale hoofdwatersysteem. Voor gebieden met aanvoer is de strategie behoud en waar mogelijk optimaliseren van de bestaande zoetwatervoorziening vanuit het Haringvliet-Hollandsch Diep en het Volkerak-Zoommeer. In geval van droogte wordt de landelijke voorkeursvolgorde gehanteerd. In gebieden zonder aanvoermogelijkheden wordt ingezet op innovatie om meer water in de bodem te conserveren en de watervraag te verkleinen.

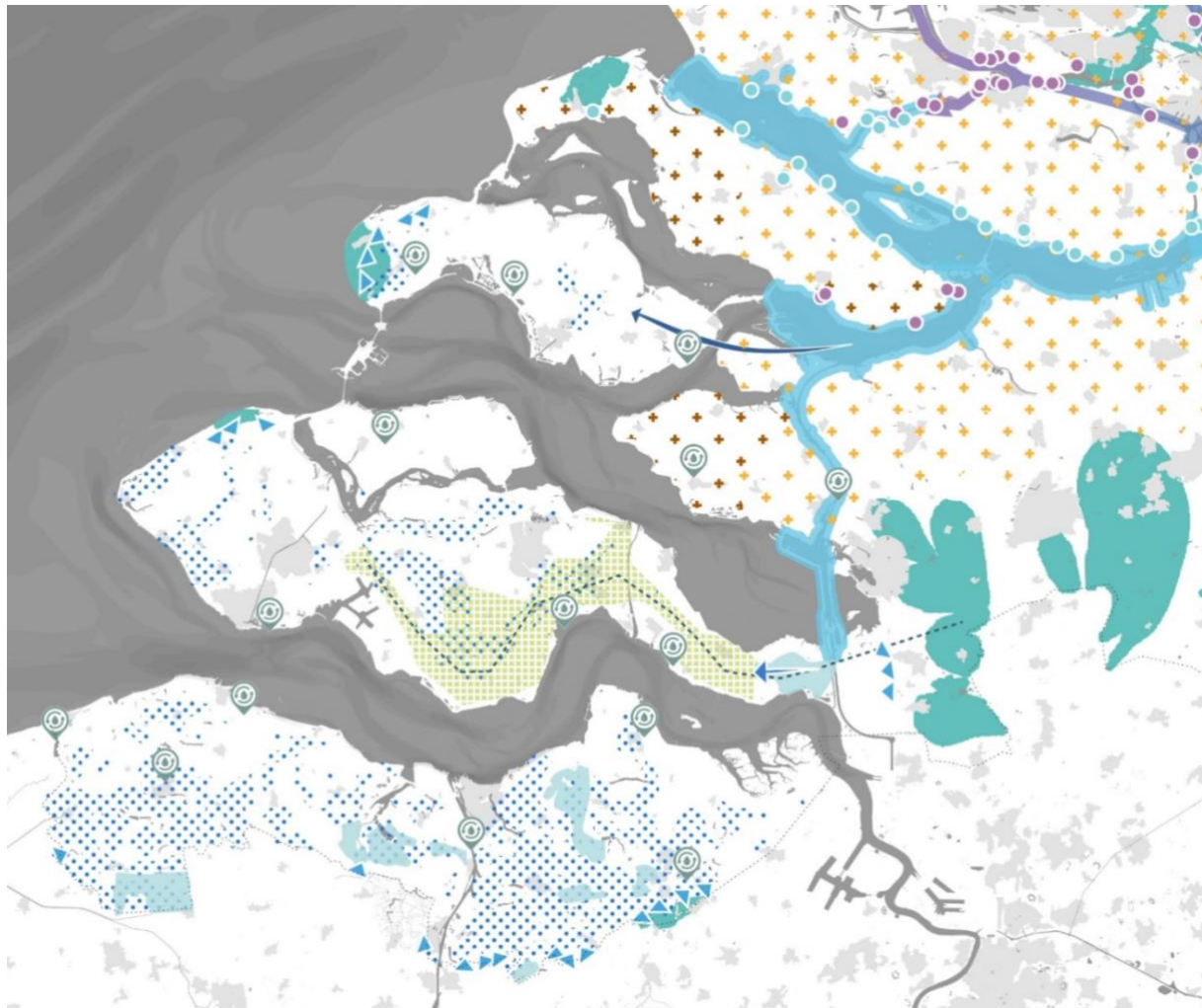
Houdbaarheid

De zoetwaterbeschikbaarheid voor levering uit het Haringvliet-Hollandsch Diep en het Volkerak Zoommeer is houdbaar tot 2050 en mogelijk tot eind van deze eeuw. Deze staat, met name na 2050, wel onder druk van toenemende droogte en van een toegenomen watervraag bij huidige en nieuwe watervragers.

In de gebieden met aanvoer waren in recente droge jaren relatief weinig problemen qua zoetwaterbeschikbaarheid. Wel waren er extra inspanningen nodig om de zoetwaterbeschikbaarheid op niveau te houden.

De Zoetwaterbeschikbaarheid voor de gebieden zonder externe aanvoer staat in bepaalde periodes nu al onder druk vanwege droogte. In de gebieden zonder aanvoer gingen teelten verloren als gevolg van de droogte. Zeespiegelstijging speelt tot 2050 nog geen rol, maar kan vanaf eind deze eeuw wel gaan meespelen.

De opgave wordt steeds groter. De verziltingsdruk onder invloed van zeespiegelstijging en toenemende verdampingsoverschotten zal toenemen. De mate waarin en de snelheid waarmee verschilt echter regionaal en is bovendien onzeker (kent een grote bandbreedte). De regio ziet echter voldoende perspectief om deze toenemende (dreigende) verzilting de komende decennia tegen te gaan. Er blijft zoet water nodig voor het kunnen doorspoelen van het regionale watersysteem. Wel willen we onze systemen zoveel mogelijk aanpassen op het beperken van verzilting. Hiermee willen we een extra zoetwatervraag aan het hoofdwatersysteem in perioden van droogte voorkomen.

26 Zoetwater

Kaart 2: Zoetwaterbeschikbaarheid in de Zuidwestelijke Delta (Uit: Atlas van de Zuidwestelijke Delta, Defacto stedenbouw (2024)).

Externe achterwaartse verziltzing is een bijzonder fenomeen in de Zuidwestelijke Delta waarbij gedurende relatief kortdurende hoge zeewaterstanden zout water via de Nieuwe Waterweg, Oude Maas, Spui en Dordtse Kil naar de grootste regionale zoetwaterbuffer van Hollands Diep/Haringvliet stroomt. De wijze waarop achterwaartse verziltzing kan worden beperkt vergt gericht onderzoek dat Rijk, regio Zuidwestelijke Delta en regio West - vanwege inlaatbeperkingen voor het Brielse Meer - gezamenlijk zouden moeten oppakken.

Oprekbaarheid

Voor alle gebieden geldt dat zuinig en slim watergebruik uitgangspunt is. De regionale partijen trekken gezamenlijk op om water vast te houden, aan te vullen, efficiënter te gebruiken en nemen een rol in de bewustwording rond zuinig en slim watergebruik. Rijkswaterstaat en de drie waterschappen geven gezamenlijk vergaand invulling aan de uitgewerkte concepten van 'slim watermanagement'.

Zonder aanvoer

De focus voor de komende jaren ligt vooral op de gebieden zonder aanvoer, omdat de urgentie als gevolg van droogte hier hoog is. We worden kampioen water vasthouden door nieuwe concepten te blijven ontwikkelen en beproefde concepten op grotere schaal te implementeren. Hiermee vermijden we een extra vraag aan het hoofdwatersysteem wat een nationaal belang dient en daarmee een Rijksondersteuning in de implementatie/uitrol rechtvaardigt.

De regio ondersteunt verkenningen naar het uitbreiden van het areaal met aanvoer als dat evident waarde toevoegt, robuust en toekomstbestendig kan worden ingericht en uitgevoerd en de extra vraag aan het hoofdwatersysteem beperkt kan blijven. Kansen die zich voordoen, onderzoeken we, zoals momenteel voor Reimerswaal, omdat het water dat hiervoor nodig is, in de huidige situatie op de Westerschelde wordt geloosd.

Met aanvoer

Het is van belang dat de zoetwaterfunctie van de bestaande zoetwaterzones/-buffers, Hollands Diep-Haringvliet, Volkerak-Zoommeer en Brielse Meer voor de regio toekomstbestendig blijft. Voldoende afvoer van de grote rivieren door ons gebied en het voorkomen of beperken van zoutindringing vanuit het westen zijn daarbij belangrijke elementen en onderdelen van gesprek met onder andere het Rijk en andere regio's. We respecteren hierbij het kierbesluit dat zelf onderdeel uitmaakt van de integrale voorkeursstrategie van de Zuidwestelijke Delta. Daarnaast is een goede waterkwaliteit een randvoorwaarde voor benutting van het zoete water. De regio gaat hierbij uit van minimaal het behoud van een goede zoetwatersituatie (in elk geval tot 2070) in de gebieden die nu water kunnen aanvoeren. Dit dient op nationale schaal geborgd te worden als onderdeel van de nationale waterverdeling.

Op de lange termijn is verzilting agv droogte en zeespiegelstijging voor de hele Zuidwestelijke Delta niet te voorkomen. We denken bij elke maatregel nu al na over de toekomstbestendigheid daarvan bij de verschillende scenario's voor de lange termijn. We kiezen voor maatregelen die in feite passen bij meerdere scenario's en dus "altijd goed" zijn om de urgente opgave in ons gebied aan te pakken.

Als regio doen we actief mee in vervolgonderzoeken om mee te kunnen besluiten over de toekomstige inrichting van Nederland, waarbij het aspect zoetwaterbeschikbaarheid medebepalend zal zijn.

Foto 2: Beregening op Schouwen-Duiveland

3. Ruimtelijke Adaptatie

Huidige situatie

In de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie (DPRA) is de ambitie vastgelegd dat in 2050 de ruimte in ons land zodanig is ingericht dat we voorbereid zijn op extreme regenval, langdurige droogte, een grotere kans op hittegolven en een toename van het overstromingsrisico, zodat deze niet tot grote schade en maatschappelijke ontwrichting leiden. Via klimaatstresstesten zijn risico's in beeld gebracht en via een risicodialog vinden gesprekken plaats over een adaptatiestrategie met handelingsperspectieven bij deze extreme situaties. Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) kent werkregio's. De Zuidwestelijke Delta heeft overlap met drie werkregio's: Goeree-Overflakkee, Zeeland en West-Brabant. Het gebied Noord-Brabant West rapporteert via een afzonderlijke werkregio aan de Deltacommissaris.

De KNMI'23-klimaatsscenario's (KNMI, 2023) laten zien dat de weersextremen zullen toenemen, met steeds grotere gevolgen. Gezien de brede en complexe opgave die op de Zuidwestelijke delta afkomt, is samenwerking cruciaal. Voor de Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta betekent dit koppelkansen benutten via een samenhangende invulling voor meerlaagsveiligheid (MLV), robuuste zoetwatervoorziening en beperken van wateroverlast.

Figuur 9: De KNMI'23-klimaatsscenario's (KNMI, 2023).

Houdbaarheid

Het is belangrijk om de mogelijkheden voor ruimtelijke adaptatie nader invulling te gaan geven voor de opgaven op het schaalniveau van de Zuidwestelijke Delta.

1. Omgaan met extreme wateroverlast (piekbuien en overstromingsrisico's)

Hoe maken we de gebieden binnen de Zuidwestelijke Delta weerbaarder tegen wateroverlast als gevolg van (extreme) piekbuien en overstromingsrisico's.

De (bovenregionale) stresstesten en de risicodialogen (start najaar 2025) helpen bij de beeldvorming.

2. Het aanpassen aan vaker voorkomende droogte (en verzilting) voor een weerbare (vitale) economie (of: vitaal platteland)

Hoe kunnen we ons beter verweren tegen droge perioden? Bijvoorbeeld, water vasthouden binnen bestaande functies (meervoudig ruimtegebruik) of het verbeteren van de bodemgesteldheid?

3. Inzetten op laag 2 van meerlaagsveiligheid (zie ook waterveiligheid)

De ruimtedruk vraagt om een integrale en concrete inrichting van de tweede laag van de meerlaagsveiligheid, het gebied achter de primaire waterkering.

De Zuidwestelijke Delta zal vooral borgen dat de samenhang tussen de verschillende deelgebieden vorm gaat krijgen. En een impuls geven om hiermee ervaring op te doen.

Oprekbaarheid

Binnen de huidige samenwerking van de Zuidwestelijke Delta is tot nu toe minder aandacht voor ruimtelijke adaptatie dan voor de andere thema's. Er bestaat geen reguliere overlegstructuur waarin kennis wordt uitgewisseld en afgestemd. En er heeft nog weinig op de bestuurlijke agenda gestaan over bijvoorbeeld wateroverlast. Het actiever betrekken van de opgave vanuit het programma Ruimtelijke adaptatie is nodig om de ambitie van de Zuidwestelijke Delta te halen.

4. Ecologie en Waterkwaliteit

Huidige situatie

In de Zuidwestelijke Delta hebben we de *integrale* ambitie om in 2050 een veilige, klimaatbestendige Zuidwestelijke Delta te zijn mét een veerkrachtige natuur en vitale economie. Het gaat het niet goed met de waterkwaliteit en de ecologie in de deltawateren. De opgave voor Ecologie en Waterkwaliteit is en blijft onveranderd groot, omdat geen van de deltawateren (volledig) aan de doelstellingen van KRW en Natura 2000 voldoet (Tabel 4). In de Verkennende watersysteemanalyse voor de Zuidwestelijke Delta staat dat 'het knikpunt voor waterkwaliteit en ecologie al is gepasseerd'; ergo er is een grote urgente opgave. Voor de Westerschelde is dit beschreven in het langetermijnperspectief voor de natuur van het Schelde-estuarium (2024). Dit werkt door op de kwaliteit van leefomgeving en de ruimte voor economische ontwikkelingen. Deze opgave wordt nog versterkt door klimaatverandering.

Tabel 4: KRW beoordeling deltawateren in 2023 (KRW factsheets).

	Haringvliet- Hollands Diep		Volkerak- Zoommeer		Oosterschelde	Grevelingen	Veerse Meer	Westerschelde	Kanaal Gent- Terneuzen	Kust en Voordelta	
	Haringvliet- west	Haringvliet- oost	Volkerak	Zoommeer, Eendracht						Zeeuwse kust	Noordelijke Deltakust
Chemische kwaliteit	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht
Ubiquitaire stoffen *	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht	slecht
Niet- ubiquitaire stoffen *	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed	zeer goed
Ecologische kwaliteit	slecht	matig	matig	matig	matig	slecht	slecht	matig	matig	matig	matig
Macrofauna (EKR)	matig	goed	matig	matig	goed	goed	goed	goed	goed	goed	goed
Overige waterflora (EKR)	slecht	goed	goed	matig	matig	slecht	slecht	matig	goed	n.v.t.	n.v.t.
Vis (EKR)	ontoe- reikend	goed	goed	goed	n.v.t.	matig	goed	matig	goed	n.v.t.	n.v.t.
Fytoplankton (EKR)	goed	n.v.t.	matig	matig	goed	goed	goed	goed	goed	goed	goed
Algemeen fysische chemie	matig (DIN)	matig (DIN)	matig (N- tot, pH)	matig (N- tot, pH)	matig (DIN)	matig (DIN)	matig (DIN)	matig (DIN)	slecht (N- tot, P-tot)	matig (DIN)	matig (DIN)

* Ubiquitaire stoffen zijn stoffen die niet meer actief worden geloosd, maar die nog steeds in het milieu aanwezig zijn door nalevering uit bijvoorbeeld sediment. Niet-ubiquitaire stoffen zijn stoffen die nog steeds actief worden geloosd in het milieu.

De Voorkeursstrategie zet in op het verbeteren van de waterkwaliteit en herstel van verbindingen. We bekijken of we innovatieve maatregelen voor waterveiligheid en zoetwater en ecologie kunnen verbinden. Zoals o.a. het (beperkt) herstel van getij in het Grevelingenmeer (mits financieel haalbaar), of het verbeteren van zoet-zout overgangen voor vismigratie. Bij iedere dijkversterking onderzoeken of innovatieve dijken mogelijk zijn die kansen bieden voor natuur en recreatie. Met het samen optrekken van HWBP, PAGW en Natura 2000 is een start gemaakt in de Schorer- en Welzingepolder.

Houdbaarheid

De lopende maatregelen zijn urgent en noodzakelijk, en vergen soms een lange adem. Nu blijkt dat het knikpunt voor waterkwaliteit en ecologie al is gepasseerd, zijn aanvullend maatregelen tbv Natura 2000, Natuur Herstel Verordening en KRW-doelen noodzakelijk om waterkwaliteit en ecologie duurzaam te verbeteren. En de opgave voor ecologie en waterkwaliteit explicieter onderdeel te maken van de opgaven vanuit het deltaprogramma.

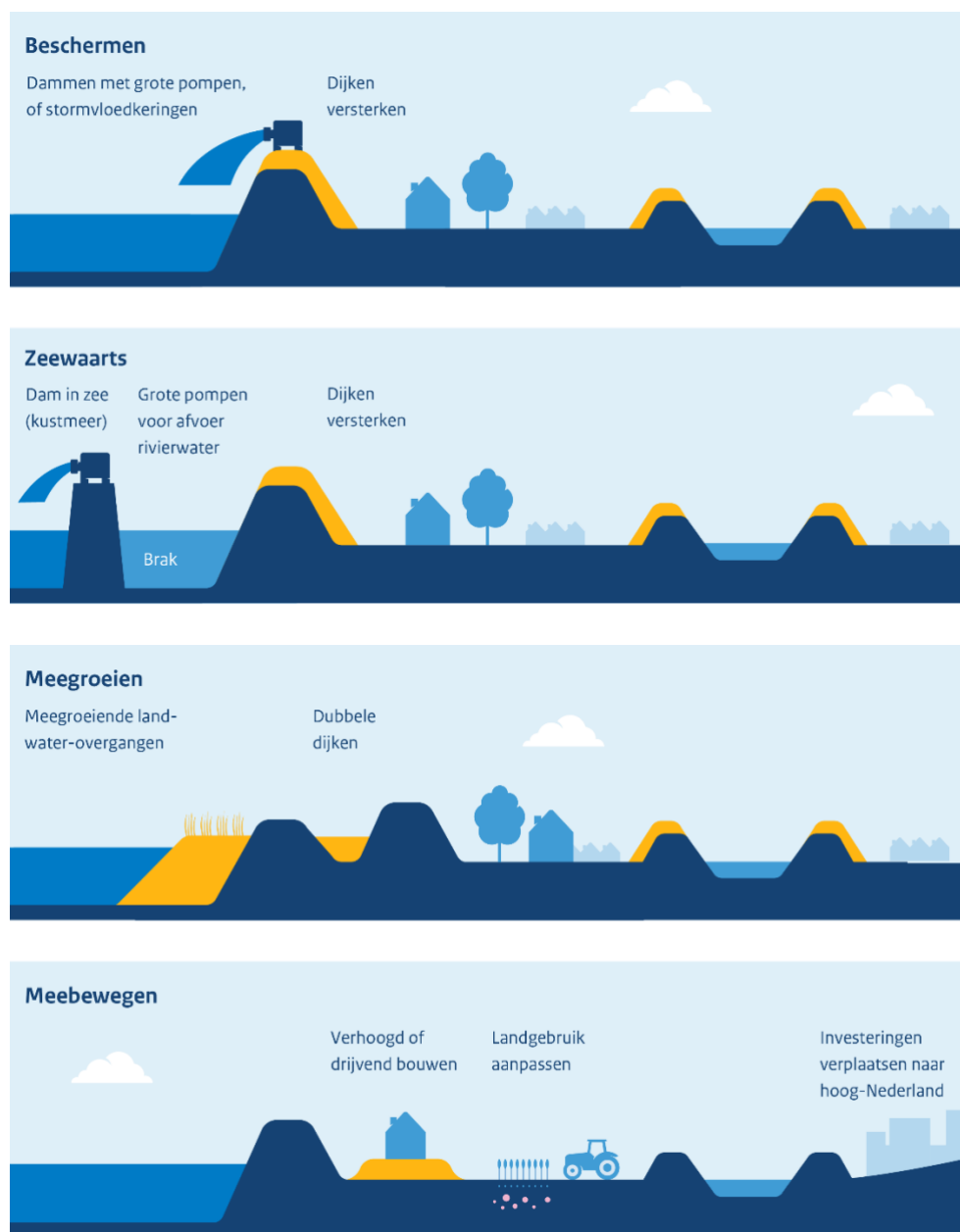
Er ligt vanuit het streefbeeld PAGW een toekomstbeeld voor de Zuidwestelijke Delta en RMM dat richting geeft naar een goede waterkwaliteit en een robuuste ecologie als basis om gezond en veilig te kunnen leven en voor een krachtige economie.

Het is nog niet duidelijk of het doelbereik in 2050 gerealiseerd wordt. Bovendien is het effect van temperatuurstijging op het functioneren van het ecosysteem en het inspelen op verschuivende van klimaatzones een grote onbekende zowel natuurwetenschappelijk als qua wet- en regelgeving omdat KRW en Natura 2000 nog niet ingericht zijn op klimaatverandering.

Oprekbaarheid

Om het benodigde toekomstbeeld te bereiken is dus meer nodig: de stap naar realisatie van lopende programma's en naar een integrale aanpak in verbinding met ecologie en waterkwaliteit. Een mix aan grootschalige ingrepen, want inzetten op een fundamentele aanpassing van de inrichting van het watersysteem is eigenlijk de enige echte optie, en kleinschalige ingrepen (klein en doortastend) als uitbreiding van de huidige strategie.

Om te borgen dat de integrale meerwaarde wordt bereikt, zullen maatregelen op het gebied van waterveiligheid en economie/zoetwaterbeschikbaarheid ook moeten bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit/ecologie. Dit betekent ruimte bieden aan ontwerpen van maatregelen voor waterveiligheid en zoetwater die ook bijdragen aan herstel of versterking van de ecologie en waterkwaliteit.

Figuur 10: De vier denkrichtingen uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging

Langetermijn alternatieven

In spoor 4 van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (KP ZSS) zijn denkrichtingen voor een klimaatbestendige waterstaatkundige inrichting voor de verre toekomst uitgewerkt (Tussenbalans, 2023).

Impactanalyse

In het Kennisprogramma Zeespiegelstijging zijn impactanalyses (Deelrapporten impactanalyses, 2025) uitgevoerd voor de drie hoofdstrategieën: 'Beschermen' (open-gesloten), 'Zeewaarts' en 'Meebewegen'. Op doelbereik, neveneffecten voor gebruik en uitvoering (risico, kosten, duurzaamheid). Doelbereik van binnendijkse waterveiligheid is het centrale uitgangspunt.

Met de huidige voorkeursstrategie is het doelbereik voor zowel waterveiligheid als zoetwater tot 1 meter zeespiegelstijging vol te houden (i.e. oprekbaar) zonder grote aanpassingen. De negatieve impact neemt toe voor alle economische sectoren bij stijgende zeespiegel. Als gevolg van toename verzilting, de druk op het ruimtebeslag en hogere waterstanden buitendijks. Het effect per sector

verschilt per strategie, omdat de aanpak en maatregelen verschillen. Extra maatregelen binnen de huidige strategie geven een vertragend effect maar de negatieve impact blijft.

Geen enkele strategie behoed op de lange termijn compleet voor de effecten van een stijgende zeespiegelstijging. De grootste impact is verlies van estuariene natuur, zoetwaterbeschikbaarheid als gevolg van verzilting door droogte en zeespiegelstijging en de bevaarbaarheid van wateren (hoogte bruggen).

De kosten voor het handhaven van de huidige voorkeursstrategie nemen niet significant toe door zeespiegelstijging. Vanaf een verdere stap in het oprekken van de huidige strategie nemen de kosten significant toe, 1,5-2 maal.

Bij een overstap naar de andere strategieën is dat 3 maal de kosten ten op zichte van de huidige strategie.

Aanvullend is ook de denkrichting 'Meegroeien' uitgewerkt (Kennisprogramma Zeespiegelstijging, Hoofdrapport, 2025). Het behoud en herstel van het natuurlijk functioneren van het kust(eco)systeem is hierbij meegenomen in het doelbereik naast waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid. Onderzocht is in hoeverre het mogelijk is om met een (nature-based) strategie de waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid op orde te houden en te versterken. Er is in beeld gebracht welke maatregelen nodig zijn, wat kosten en effecten van een dergelijke aanpak zijn, en wat de maatschappelijke meerwaarde is. Deze studie toont aan dat borging van waterveiligheid bij extreme zeespiegelstijging samen kan gaan (en zelfs verbeterd kan worden) met het behoud en herstel van de natuurlijke processen en het kust(eco)systeem. Door het slim invangen van zand en slib kunnen brede dijkzones meegroeien met de zeespiegel en ontstaat een robuust meegroeilandschap rond de laaggelegen polders. Dijkversterking blijft nodig. En op termijn (na 2100) het accepteren van verzilting. Het vraagt ook ruimtebeslag. Afhankelijk van snelheid van zeespiegelstijging zijn grootschalige suppleties nodig. De inschatting is dat deze strategie 35-65% duurder is dan de huidige voorkeurstrategie, met name afhankelijk van de mate van benodigde suppleties. Het is de enige strategie waarbij het doelbereik voor estuariene natuur mogelijk is.

Samenvattend:

Zeespiegelstijging heeft vooral een negatieve impact. Behoud van functionaliteit sectoren en maatregelen kosten geld. Het grijpt in op het ruimtelijk domein aangezien er ruimte nodig is voor infrastructurele werken en transitie van gebruik. Het natuurlijk systeem zal veranderen. Dit vraagt aanpassing van de maatschappij.

Dit is een eerste analyse. Er zijn nog volop onzekerheden zowel op effectrelaties als gebiedsimpact.

Er ontbreekt nog veel kennis voor besluitvorming, onder andere vanwege het grote aantal vrijheidsgraden (sub-opties) in de Zuidwestelijke Delta die niet uitgewerkt zijn. De tweede grote kennisleemte is dat het proces van samenhangende besluitvorming niet duidelijk is.

Deltabeslissing Grote rivieren en delta's

De Zuidwestelijke Delta speelt op termijn een rol als mogelijke optie voor piekberging en/of afvoer van rivierwater. Deze keuze is onlosmakelijk verbonden met de keuze voor het (afsluitbaar) openhouden of afsluiten van de Nieuwe Waterweg. Deze keuze zou bij hoge zeespiegelstijging al rond 2070 kunnen vallen voor de Maeslantkering en daarom is het cruciaal dat de Zuidwestelijke Delta en Rijnmond-Drechtsteden samenwerken aan de Deltabeslissing voor de inrichting van de Rijn-Maasmonding waarbij ook de afvoerverdeling van de grote rivieren een rol speelt.

5. Voorstel voor herijking

5.1. Inleiding

In de afgelopen jaren is stapsgewijs toegewerkt naar een voorstel voor de herijking van voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta. De tussenresultaten zijn steeds besproken in het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta. Zo zijn bestuurders in de periode 2023-2026 stapsgewijs meegenomen en ligt er een goede gemeenschappelijke kennisbasis voor het maken van onderbouwde afwegingen over aanpassing van de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta.

Het voorstel voor de herijkte voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta is opgenomen in paragraaf 5.2. Een samenvatting van dit voorstel uit het Syntheserapport wordt opgenomen in het Eindrapport Tweede Herijking (2026), dat weer de input levert voor het rapport Deltaprogramma 2027.

5.2. Voorstel herijking voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta.

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta is het bestuurlijke samenwerkingsverband voor het deelprogramma Zuidwestelijke Delta. Uitgangspunt voor de herijkte Integrale Voorkeursstrategie is de Integrale Voorkeursstrategie van 2014 en het eerste ijkmoment in 2020.

De Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta behoeft naast voortvarende voortzetting van de uitvoering en oprekmogelijkheden ook aanscherping op specifieke onderdelen. En een ontwikkelagenda in het Deltaprogramma als voorbereiding op keuzes voor de perspectieven na 2050 en de implicaties daarvan op keuzes vóór 2050.

Op veel punten is de Voorkeursstrategie nog functioneel tot 2050, maar deze is niet toereikend voor de lange termijn opgaven tot 2100. De ecologie en waterkwaliteit, de beschikbaarheid van zoetwater en de opgave voor ruimtelijke adaptatie vragen nu al om versnelling in de realisatie van maatregelen. De Zuidwestelijke Delta is en blijft veilig tegen overstromingen tot eind van deze eeuw en bij lage zeespiegelstijging tot voorbij 2100, bij uitvoering van de maatregelen uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De uitvoering van het HWBP vraagt inspanning, niet in de laatste plaats in kosten en menskracht.

De verschillende wateren kunnen nog als zelfstandig blijven functioneren, totdat grote(re) landelijke keuzes worden gemaakt over de inrichting van de Rijn-Maasmonding en de afvoerverdeling (hoge en lage afvoeren) van de grote rivieren.

De enige voorgestelde wijziging die nu geen onderdeel uitmaakt van de Integrale Voorkeursstrategie is het toevoegen van het Kanaal Gent-Terneuzen als een op zichzelf staand gesloten watersysteem. In de huidige strategie is dit gebied gekoppeld aan de Westerschelde. Dit is een procesmatige stap vanwege het grote verschil in kenmerken tussen de gebieden. Daarvoor is het op gebiedsniveau wenselijk een gebiedsstrategie te ontwikkelen, ook met het oog op de status van het NOVEX-gebied North Sea Port District. We volgen de ontwikkelingen van de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC) rondom Kanaal Gent-Terneuzen nauwlettend en sluiten ons aan bij de toekomstige strategie.

5.2.1. Wat blijft hetzelfde

De Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta blijft op hoofdlijnen ongewijzigd, maar vraagt aanscherping van doelen en concrete maatregelen op specifieke onderdelen. Onderstaand is op hoofdlijnen en thema's benoemd wat hetzelfde blijft en wordt voortgezet.

- Tot 2050 blijven de Deltawerken en de Deltawateren in de huidige (waterstaatkundige) inrichting op grote schaal hetzelfde. Op onderdelen zijn aanpassingen mogelijk. Zo worden voor de verbetering van de waterkwaliteit en ecologie maatregelen onderzocht en/of voorbereid zoals getij in de Grevelingen, aanpassing van peilbeheer en verbindingen voor vismigratie.
- De Zuidwestelijke Delta is een integraal onderdeel van de Deltabeslissing Rijn-Maasdelta. Deze wordt geherformuleerd als Deltabeslissing Grote rivieren en delta's.
- **Waterveiligheid** blijft de basis. De huidige waterveiligheidsnormen blijven leidend voor de versterkingsopgave van dijken, dammen en keringen. De opgave verandert hiermee niet. De

manier waarop je dit kunt doen is wel aan verandering onderhevig, gezien de andere opgaven, bijvoorbeeld ecologie.

- **Zoetwaterbeschikbaarheid** wordt robuuster georganiseerd via een ketenaanpak: vasthouden, opslaan en hergebruiken. De regio werkt aan gebiedspecifieke oplossingen waarbij ook de bovenregionale raakvlakken en mogelijke oplossingen worden meegenomen.
- **Ecologische veerkracht** wordt versterkt door herstel van estuariene dynamiek, verbindingen (land-water en tussen wateren) en vergroten van leefgebieden. Hier is versnelling in de uitvoering nodig, omdat ecologie en waterkwaliteit niet op orde zijn en deels verder verslechteren. Lopende projecten zoals Getij Grevelingen (mits financieel haalbaar) en zandsuppleties in de Oosterschelde dragen hieraan bij, maar ook kleinschalige maatregelen voor meer geleidelijke overgangen zijn nodig voor systeemherstel.
- **Economische vitaliteit** is gekoppeld aan de uitdagingen voor de regionale economie. Het gaat hierbij over de verbinding van de wateropgaven met de opgaven van energietransitie, circulaire economie en duurzame landbouw. De relevante gebruiksfuncties in de Zuidwestelijke Delta zijn landbouw, industrie, havens en scheepvaart, recreatie en toerisme, visserij en aquacultuur, drinkwater en energie. Hoewel parameters voor economische vitaliteit ontbreken is het voor alle gebruiksfuncties urgent de ecologische veerkracht te versterken, zodat de watergebonden sectoren niet verder verzwakken en/of ontwikkelruimte niet verkleint.
- **Adaptiviteit** is essentieel: de strategie houdt rekening met onzekerheden rond klimaatverandering en zeespiegelstijging. Er wordt gestuurd op flexibiliteit, veerkracht en leervermogen via monitoring, pilots en kennisontwikkeling.
- **Gebiedsaanpak** is ook essentieel vanwege ruimedruk, belang van leefbaarheid (betrokkenheid bij de leefomgeving) en brede welvaart (niet afwentelen op andere gebieden en generaties) en de grenzen aan inrichting en adaptatie vanuit het waterstaatkundig systeem. Een nieuwe aanpak is nodig om in beweging te komen, tot een gezamenlijk gebieds-/toekomstperspectief en een samenhangende en gezamenlijke realisatie (programmering) te komen.

5.2.2. Aanscherping strategie en aanvullende maatregelen

De Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta heeft dus, naast voortvarende voortzetting van de huidige uitvoering en oprekmogelijkheden, aanscherping op specifieke onderdelen van de strategie, aanvullende maatregelen en een nieuwe ontwikkelagenda als voorbereiding op keuzes voor de perspectieven na 2050.

In onderstaande paragrafen staan op hoofdlijn en per thema (waterveiligheid, zoet water, ecologie en waterkwaliteit en ruimtelijke adaptatie) de aanscherpingen van de strategie en de aanvullende maatregelen in de trits van 1. Doelen, 2. Strategie en 3. Aanscherping en Maatregelen. Die zijn in lijn met de bestuurlijk vastgestelde koersbepalende keuzes en focuspunten voor uitwerking in komende beleidsperiode 2027 – 2032. Ook wordt ingegaan op de ontwikkeling van een langetermijnperspectief.

Waterveiligheid

Doel

Veilig en klimaatbestendig

Strategie

Waterveiligheid blijft de basis. De bestaande strategie van dijken, dammen en keringen wordt voortgezet en waar nodig versterkt, met aandacht voor innovatieve oplossingen zoals dynamische dijkzones en waterveiligheidslandschappen. Dit past in de ambitie dat de Zuidwestelijke Delta een grootschalige proeftuin wil zijn op deze thema's en gaat experimenteren en leren voor toekomstige keuzes. Daarnaast worden sectorale uitvoeringsprogramma's samenhangend opgepakt en zetten synergiekansen op de kaart. In de integrale aanpak voor de komende jaren wordt gewerkt met focuspunten. In het focuspunt 'Van lijnen naar zones' is de opgave voor waterveiligheid de aanleiding om samen met andere opgaven in het omliggende gebied te werken aan integrale en ruimtelijke oplossingen.

Aanscherping strategie

- Ontwikkelen van bestuurlijke daadkracht om tot uitvoering van samenhangende en gebiedsgerichte maatregelen te komen door meer integrale programmering van verschillende opgaven: waterveiligheid verbinden met zoetwaterbeschikbaarheid, ruimtelijke adaptatie én ecologie en waterkwaliteit voor een economisch vitale delta.
- Versterken van inzet op laag 2 (ruimtelijke inrichting) van meerlaagse veiligheid om bij te dragen aan de waterveiligheidsopgave én de gevolgen van overstromingen in gebieden te verkleinen.

Maatregelen

- Intensivering van integrale programmering (waterveiligheid verbinden met zoetwaterbeschikbaarheid, ruimtelijke adaptatie én ecologie en waterkwaliteit).
- Ervaring opdoen met innovatieve gebiedsconcepten langs de Westerschelde: de waterveiligheidsopgave combineren met de opgave voor estuariene natuur en vitale economie (zogenaamde waterveiligheidslandschappen).
- Verkennen oprekmogelijkheden zoals de optimalisatie van het bepalen van de faalkans en het sluitregime van de Oosterscheldekering.

Zoetwaterbeschikbaarheid

Doel

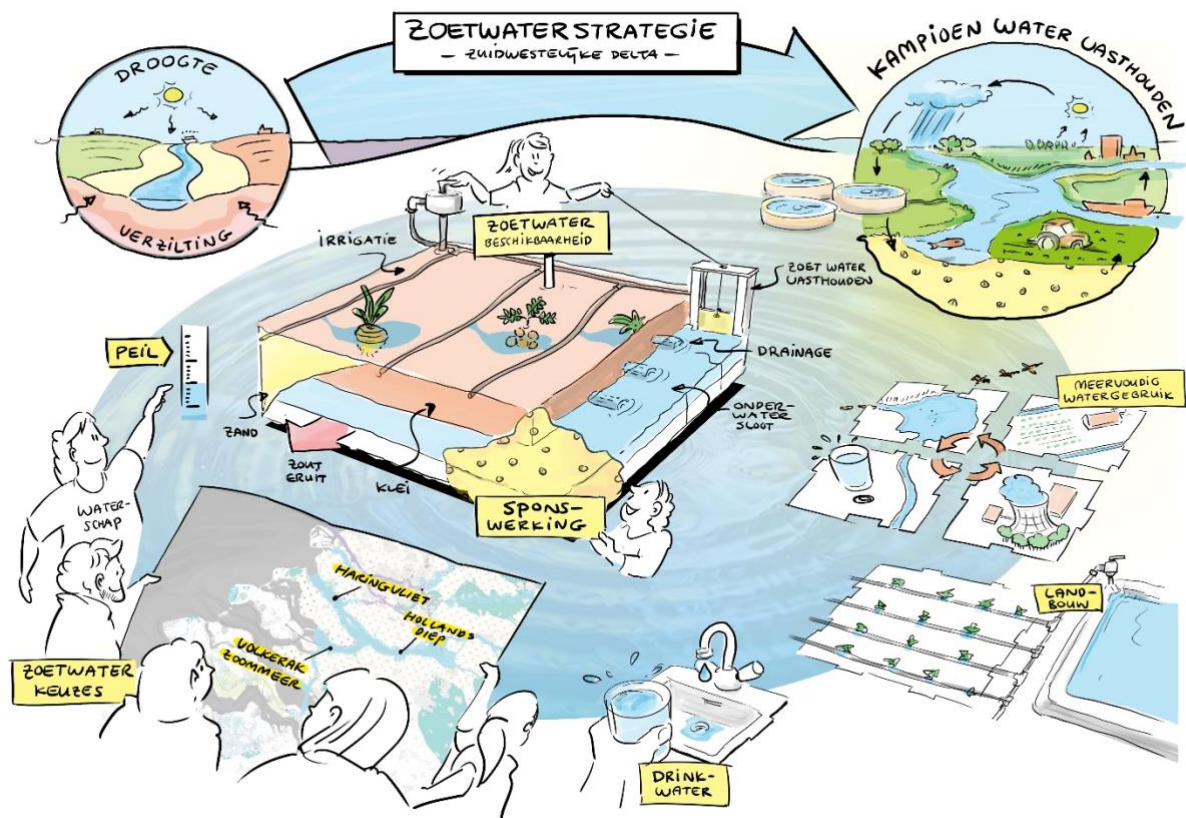
Klimaatbestendig en economisch vitaal.

Strategie

Focus op (meer) zelfvoorzienendheid, zowel in gebieden zonder als met aanvoer. De ambitie van de Zuidwestelijke Delta is kampioen water vasthouden te worden en water slim te beheren. We innoveren op besparen, benutten en bergen van zoetwater. Handhaven van de huidige zoetwaterbeschikbaarheid van de regionale (aanvoer)systemen tot tenminste 2050 door verminderen van de watervraag van gebruikers en aanpassingen in het regionale watersysteem. In de gebieden zonder externe aanvoer zetten we de weg naar zelfvoorzienendheid versneld door en werken aan brede implementatie hiervan. In de integrale aanpak voor de komende jaren wordt gewerkt met focuspunten. In de focuspunten 'Volkerak-Zoommeer als sleutelgebied' en 'Sponswerking vergroten' krijgt zoetwaterbeschikbaarheid de nadruk.

Figuur 11: Meerlaagse veiligheid, Sonja van Well, Metdebrandaris

Figuur 12: Zoetwaterstrategie door Joost Fluitsma

Aanscherping strategie

- Een zoet perspectief als uitgangspunt voor het Volkerak-Zoommeer.
- De afspraken voor aanvoer vanuit het hoofdwatersysteem volgens het huidige waterakkoord is tenminste houdbaar tot 2050.
- Handhaven van de huidige zoetwaterbeschikbaarheid van de regionale (aanvoer)systemen tot tenminste 2050 door verminderen van de watervraag van gebruikers en aanpassingen in het regionale watersysteem.
- Focus op (meer) zelfvoorzienendheid, zowel in gebieden zonder als met aanvoer. We willen kampioen water vasthouden zijn en water slim beheren zonder aanspraak op extra aanvoer uit het hoofdwatersysteem (Hollandsch Diep - Haringvliet). We innoveren op besparen, benutten en bergen van zoetwater.
- In de gebieden zonder externe aanvoer zetten we de weg naar zelfvoorzienendheid versneld door en werken aan brede implementatie hiervan.
- In de gebieden zonder externe aanvoer zetten we de weg naar zelfvoorzienendheid versneld door en werken we aan brede implementatie hiervan. De regio staat open voor het verkennen van kleinschalige uitbreidingen van het areaal met externe aanvoer wanneer deze evidente waarde toevoegen (zoals buffering), toekomstbestendig zijn en de extra vraag aan het Volkerak-Zoommeer beperkt blijft. Daarbij verhogen we de vraag uit het Hollandsch Diep en Haringvliet niet. We zetten zoveel mogelijk in op meervoudig watergebruik. Hierbij kan worden gedacht aan kansen zoals bij Reimerswaal, waarbij het water dat wordt gebruikt voor doorspoeling van het Volkerak-Zoommeer nogmaals wordt benut.

Maatregelen

- Inzetten op innovaties gericht op besparen, benutten en bergen van zoetwater in alle gebieden.
- We zetten met het langetermijnperspectief in op het zoet houden van de zoetwaterbuffer Volkerak-Zoommeer. Dit door optimalisatie van peilbeheer binnen de afspraken in het waterakkoord (slim watermanagement) en verbeteren van de waterkwaliteit.
- Verbeteren van de waterkwaliteit (verminderen algenbloei) in het Volkerak-Zoommeer zodat de benutbaarheid van het water verbetert.
- Oprekmaatregelen voor de zoetwaterbeschikbaarheid in de gebieden zonder externe aanvoer. Deze maatregelen zijn 'geen-spijt'.
- We zijn transparant naar gebruikers: we geven hen duidelijkheid over de waterbeschikbaarheid nu en in de toekomst en hoe het water wordt verdeeld. Van belang is dit zo concreet mogelijk te maken.

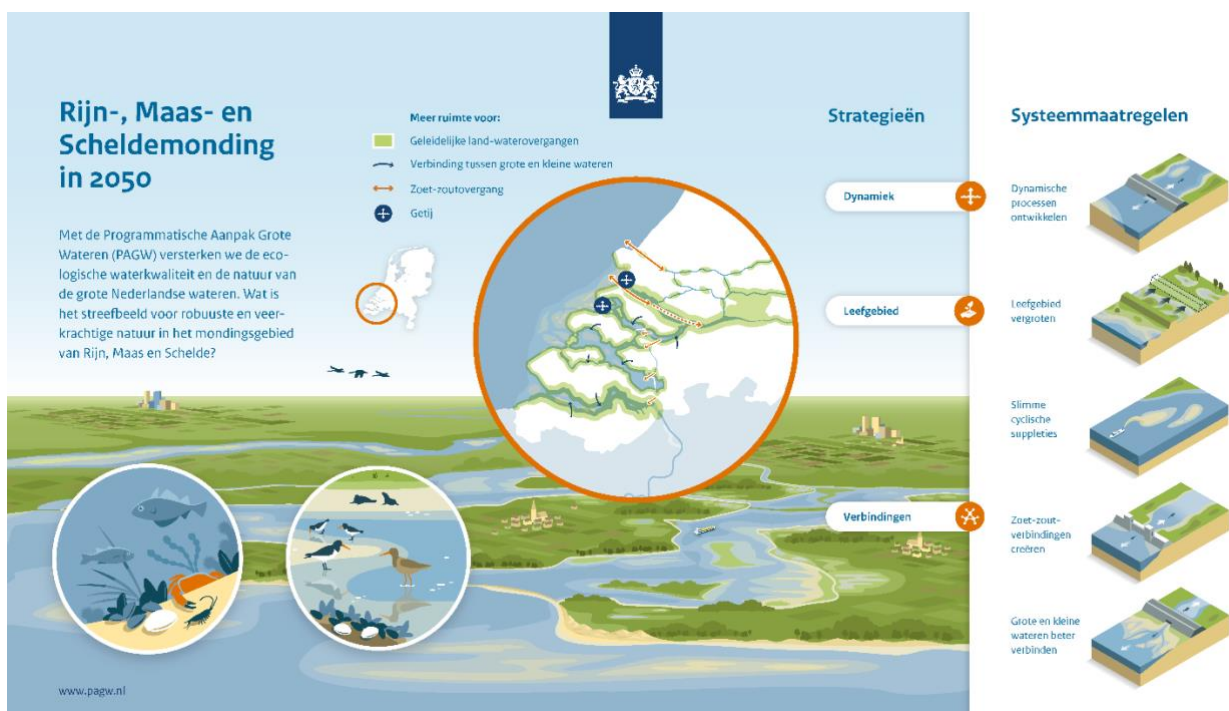
Ecologie en waterkwaliteit

Doel

Ecologisch veerkrachtig, klimaatbestendig en economisch vitaal.

Strategie

Het knippunt voor ecologie en waterkwaliteit is in alle deltawateren al gepasseerd, waardoor een aangescherpte strategie nodig is: inzetten op een maximale bijdrage aan ecologie en waterkwaliteit, van mozaïek naar aquarel en weten wat er speelt. In de Zuidwestelijke Delta wordt gestreefd naar een betere waterkwaliteit en ecologie. In de integrale aanpak voor de komende jaren wordt gewerkt met focuspunten. In de focuspunten 'Dynamische deltanatuur' en 'Robuuste verbindingen' krijgt het thema waterkwaliteit en ecologie nadruk.

Figuur 13: Infographic Ecologisch streefbeeld

Aanscherpingen strategie

- De ecologische streefbeelden van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) zijn richtinggevend en ondersteunend voor de Integrale Voorkeursstrategie. Ze geven de richting aan voor de ontwikkeling van de grote wateren naar een gezond en veerkrachtig ecosysteem in 2050 en welke systeemmaatregelen daaraan bijdragen. Door deze streefbeelden naast toekomstbeelden van andere functies te zetten is integrale politiek-bestuurlijke besluitvorming mogelijk. De ecologische streefbeelden van de PAGW zijn

daarmee een van de componenten voor de ontwikkeling van toekomstbestendige grote wateren. Inhoudelijk ligt de focus in de streefbeelden op ruimte maken voor natuurlijke dynamiek, uitbreiden van leefgebieden en creëren van goede ecologische verbindingen.

- Versneld uitvoeren van maatregelen voor Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura 2000 en Natuurherstelverordening, zoals grotere geleidelijke zoet/zout-overgangen en nieuwe estuariene natuur. In dit verband is het ook belangrijk dat herstel van getij op het Grevelingenmeer financieel haalbaar wordt.
- Urgentie benadrukken, inzetten op verbinding met andere doelen (zoals waterveiligheidslandschappen) en maatregelen voor waterveiligheid, zoetwater en wateroverlast toetsen op kansen voor natuurversterking.

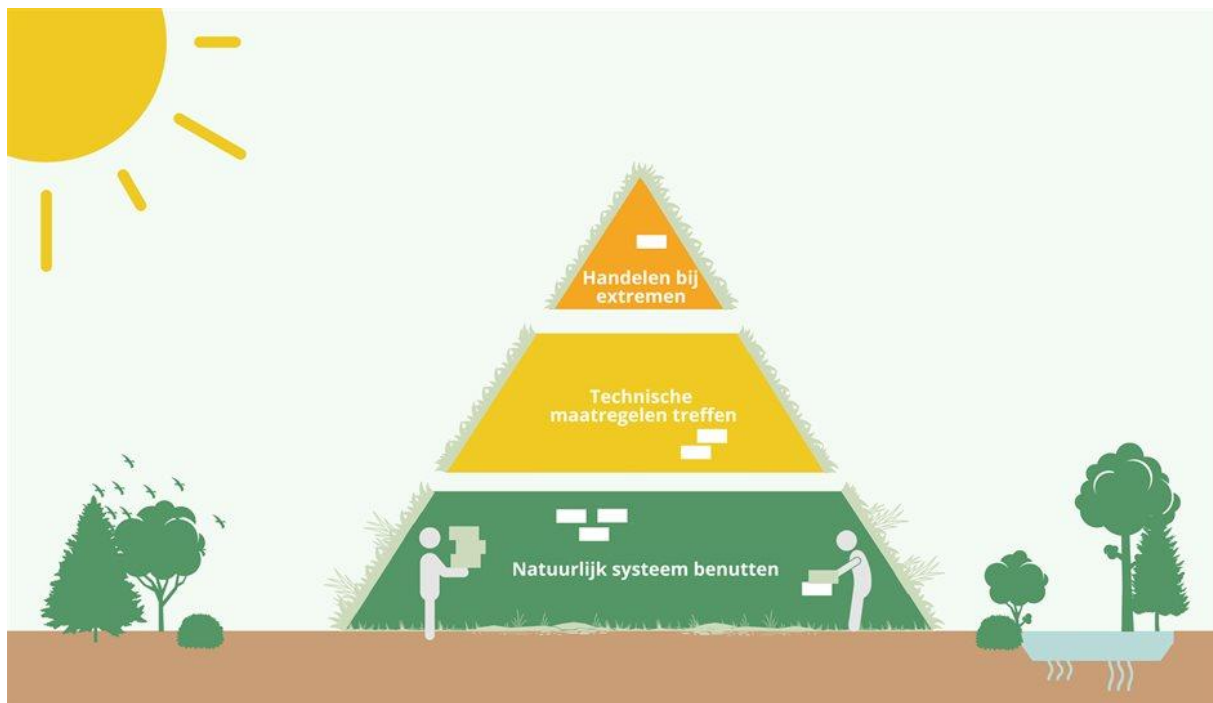
Maatregelen

- Stimuleren van de realisatie maatregelen KRW via stroomgebiedbeheerplannen (SGBP) en Natura 2000 (via beheerplannen).
- Stimuleren van systeemmaatregelen zoals herstel getij Grevelingen, vergroten geleidelijke zoet/zout overgangen en verbindingen voor vismigratie.
- Stimuleren van de voortzetting van de planuitwerking voor 'Getij Grevelingen' en realisatie van zandsuppleties Galgeplaat en Kom Oosterschelde voor verbetering van de ecologische waterkwaliteit en systeemherstel.
- Inzetten op vaststellen definitief aanwijzingsbesluit Natura 2000 Volkerak-Zoommeer.
- Stimuleren van gebiedsgerichte aanpak zoals het Volkerak-Zoommeer: verbeteren waterkwaliteit, natuurlijk peilbeheer en aanpassen land-waterovergangen.
- Signaleren van de samenhang van activiteiten, en het agenderen van maatregelen in de Zuidwestelijke Delta om de veerkracht van het ecologisch systeem te herstellen en vergroten.

Ruimtelijke adaptatie

Doel

Veilig en klimaatbestendig, ecologisch veerkrachtig en economisch vitaal.

Figuur 14: Adaptatiepyramide

Huidige strategie

De drie werkregio's die binnen het gebied van de Zuidwestelijke Delta vallen hebben ieder een eigen klimaatadaptatiestrategie. Zij hebben een eigen koers en methodiek om te zorgen dat het desbetreffende gebied in 2050 klimaatbestendig zal zijn. We zijn dan voorbereid op wateroverlast, langdurige droogte, hittegolven en een toename van gevolgschade. Naast de drie strategieën van de werkregio's bestaat er geen overkoepelende strategie voor ruimtelijke adaptatie voor het hele gebied van de Zuidwestelijke Delta.

De provincies hebben extra aandacht voor het thema wateroverlast. Zij werken, via risicodialogen, aan handelingsperspectieven naar aanleiding van de resultaten van de bovenregionale stresstest. Er wordt hierin samengewerkt met de waterschappen en de gemeenten. De resultaten van de bovenregionale stresstesten van de provincie Zeeland en het eiland Goeree Overflakkee (provincie Zuid-Holland) komen redelijk overeen. West-Brabant heeft hierin een eigen strategie vanwege het verschil in fysische omstandigheden en de samenwerking die meer oostelijk gericht is, op heel Brabant en Limburg.

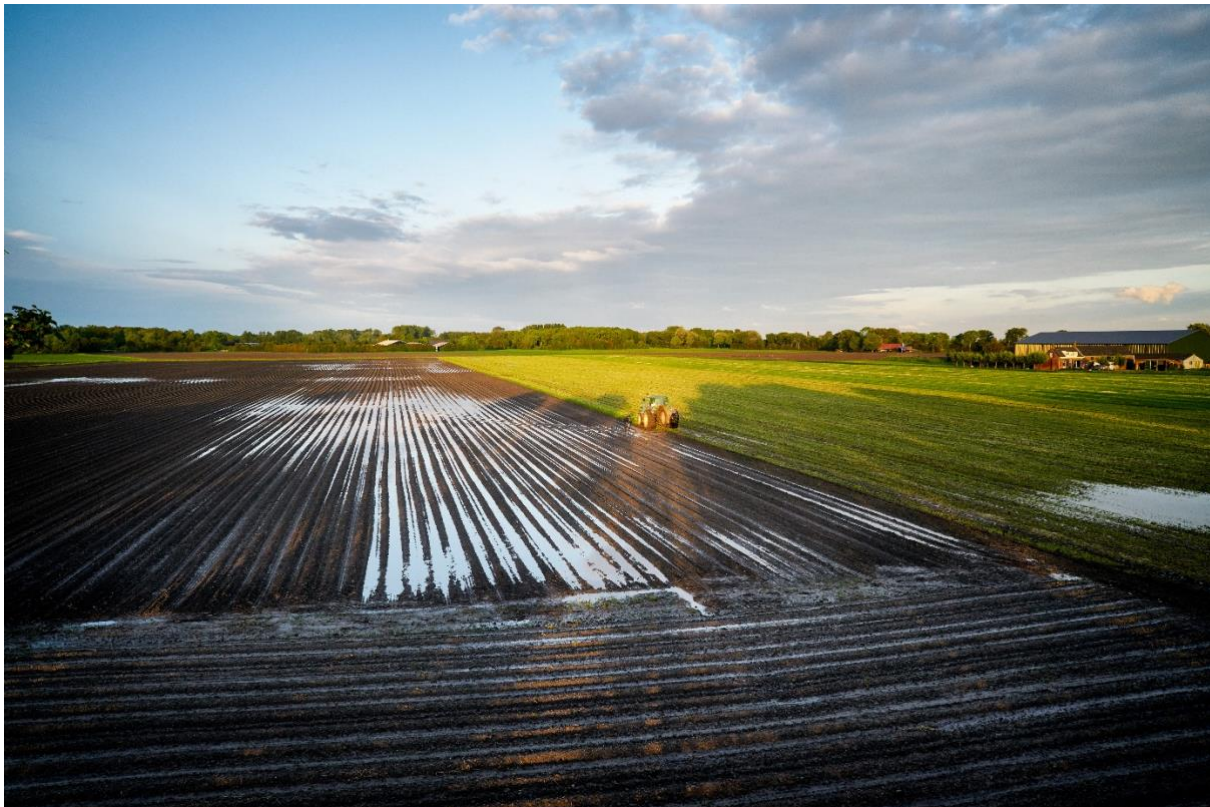

Foto 3: Walcheren

Aanscherpingen strategie

- Onderzoeken of het meerwaarde heeft om een gezamenlijke strategie ruimtelijke adaptatie op te stellen gebaseerd op de drie deelstrategieën voor het hele gebied van de Zuidwestelijke Delta.
- Wateroverlast zal in samenhang worden gezien met zoetwaterbeschikbaarheid en er wordt onderzocht hoe het elkaar kan versterken, bijvoorbeeld door het versterken van de sponswerking van de bodem.
- Ruimtelijke adaptatie wordt in combinatie met het principe van meerlaagse veiligheid bekeken.

In de focuspunten 'Sponswerking vergroten' en 'Weerbaar tegen weersextremen' krijgt ruimtelijke adaptatie nadruk.

Deltabeslissing Grote rivieren en delta's

Nationale systeemkeuzes voor een toekomstbestendige inrichting van de grote rivieren en delta's

Een toekomstbestendige inrichting van de grote rivieren en delta's is essentieel voor veilige waterafvoer, beschikbaarheid van zoetwater, bevaarbaarheid, natuur en ecologische waterkwaliteit en ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Hoofddijnen uit de herijking:

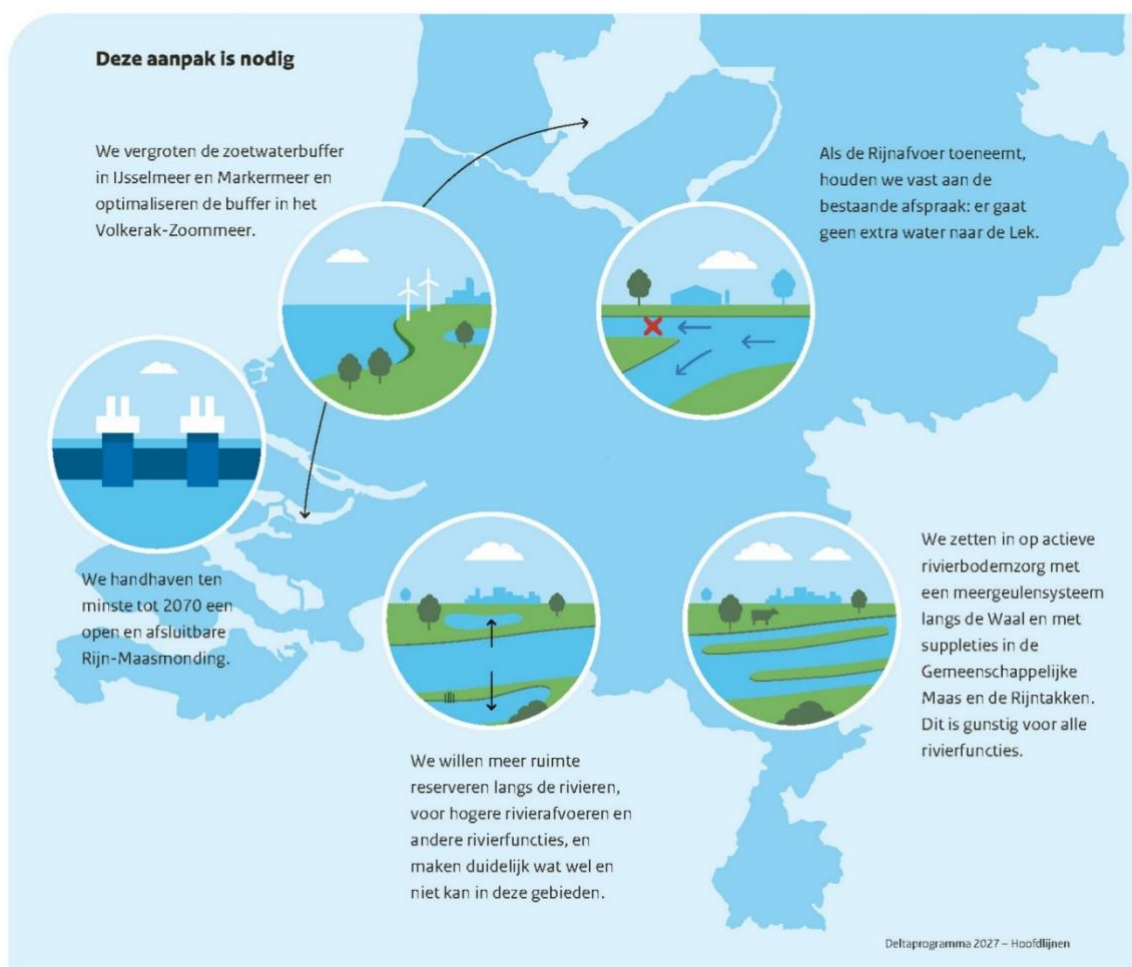
We werken aan rivieren en delta's die laagwaterbestendig zijn én meer ruimte voor hoogwater hebben.

We zorgen ervoor dat we het rivierwater bij laag water beter kunnen sturen naar waar het het hardst nodig is.

We handhaven de afvoerverdeling bij hoogwater en reserveren nu al buiten- en binnendijs meer ruimte.

Figuur 15: Deltabeslissing Grote rivieren en delta's

Maatregelen

- Opstellen van een verkenning hoe ruimtelijke adaptatie vanuit bestaande beleidskaders kan worden versterkt.
- Stimuleren van meervoudig ruimtegebruik door meerdere opgaven en functies te combineren.
- Verder inzetten op de uitvoering van maatregelen gelieerd aan de thema's van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA): wateroverlast, gevolgbepierking overstromingen, droogte en hitte, volgens de methodiek van de adaptatiepiramide. Dit gebeurt op operationeel niveau via de drie inliggende werkregio's die onderdeel zijn van het landelijk programma Ruimtelijke Adaptatie.

Langetermijnperspectief

De huidige integrale Voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke Delta heeft voor de lange termijn vooralsnog voordelen boven de alternatieven 'Meebewegen', 'Meegroeien' en 'Zeewaarts'. Hoewel nu geen grote (waterstaatkundige) systeemwijzigingen op schaal van de Zuidwestelijke Delta/Rijn-Maasmonding nodig zijn, is het wel urgent om ons voor te bereiden op keuzes die we in de toekomst onherroepelijk moeten maken. Met de inrichting van de Rijn-Maasmonding als trigger waarbij de levensduur van de Maeslantkering (knip punt op z'n vroegst 2070) een belangrijke factor is (zie Syntheserapport Rijnmond-Drechtsteden, 2026).

Daarnaast ligt er een bovenregionale koppeling met de langetermijndenkriching 'Meegroeien'. Dit past in het verkennen van kansen voor een ecologisch goed functionerend systeem in het hele Zuidwestelijke Deltagebied door verder herstel van verbindingen.

Het is duidelijk dat de opgaves die nu spelen zich op een lange(re) tijdschaal (2050-2100 en verder) en op een grote(re) ruimteschaal (bekkens of Zuidwestelijke Delta als geheel en de aangrenzende gebieden op nationale schaal) afspelen dan voorheen. Ook opgaves op middellange termijn, bijvoorbeeld de energietransitie tot 2050, worden in het licht geplaatst van klimaatrobustheid en/of meekoppelkansen voor klimaatadaptatie. Hierdoor zijn losse opgaves vaak niet meer onafhankelijk van elkaar te zien.

Deltabeslissing Grote rivieren en delta's

De deltabeslissing Grote rivieren en delta's gaat over nationale systeemkeuzes voor een toekomstbestendige inrichting van de grote rivieren en delta's. Hierbij speelt de afvoerverdeling van de grote rivieren vanuit een nationaal perspectief bij lage en hoge afvoeren een grote rol. Uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging blijkt dat de inrichtingskeuzes in de Zuidwestelijke Delta op lange termijn (na 2070) onlosmakelijk verbonden zijn met de inrichting van de Rijn-Maasmonding via de keuze voor het (afsluitbaar) openhouden of afsluiten van de Nieuwe Waterweg. Dit bepaalt onder andere de optie voor piekwaterberging op en/of rivierafvoer via het Volkerak-Zoommeer en mogelijk andere deltawateren. Dit aanvullend op de eerder doorgevoerde maatregel voor het Volkerak-Zoommeer in het kader van Ruimte voor de Rivier. Daarom is het cruciaal dat de Zuidwestelijke Delta en Rijnmond-Drechtsteden samen met andere regio's en thema's van het Deltaprogramma uitvoering geven aan de Deltabeslissing Grote rivieren en delta's.

Langetermijnverkenning

Het toekomstbeeld voor de lange termijn van de Zuidwestelijke Delta hangt sterk samen met keuzes gemaakt in andere deelprogramma's van het Deltaprogramma en nationale systeemkeuzes. Voor de lange termijn zijn er alternatieve opties denkbaar naast de huidige Integrale Voorkeursstrategie en zijn in zekere mate afhankelijk van de bovenregionale toekomstbeelden. Daarmee is een urgentie (gelet op de Deltabeslissing Grote rivieren en delta's) om naast het landelijk perspectief ook een vanuit de Zuidwestelijke Delta ingestoken integraal perspectief voor de lange termijn te ontwikkelen. Dit kan op basis van de denkrichtingen 'Beschermen', 'Meebewegen', 'Meegroeien' en 'Zeewaarts' uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging.

Met een integrale en ruimtelijke blik is het belangrijk bij de ontwikkeling van het langetermijnperspectief voor de Zuidwestelijke Delta het volgende te betrekken:

- Het ontwikkelen van een toekomstperspectief voor de Zuidwestelijke Delta is een gezamenlijke integrale opgave waarbij koppelkansen, slimme ruimtelijke oplossingen en mogelijkheden voor integrale gebiedsontwikkeling in beeld worden gebracht.

- Het opbouwen van een eenduidige kennisbasis.
- Uitwerken van de waterveiligheidsopgave in integrale maatregelen.
- Aanpassen aan waterbeschikbaarheid en het beter benutten van neerslagoverschot.
- Systemisch verkennen van verschillende oplossingsrichtingen om bouwstenen voor nieuwe toekomstbeelden.
- Stapsgewijze pilots om impact van maatregelen beter in beeld te krijgen.

Bij de langetermijnverkenning maken we gebruik van ontwerpend onderzoek om mogelijke toekomsten zichtbaar, begrijpelijk en bespreekbaar te maken. Het toont de gevolgen van niets doen en de potentie van slimme combinaties, het verbindt tijd- en schaalniveaus en laat zien waar fundamentele keuzes onvermijdelijk worden. Zo ontstaat een gedeeld beeld dat bestuurders, experts en gebiedspartners in staat stelt om heldere, uitlegbare en toekomstbestendige besluiten te nemen.

Hink-Stap-Sprong

Op weg naar de Delta 2.0 zijn keuzes nodig op de korte, middellange en lange termijn. Om de uiteindelijke sprong haalbaar en vloeiend te maken hanteren we de 'hink-stap-sprong' aanpak. Waarbij we in de hink en de stap al zo goed mogelijk voorsorteren op de langetermijn (sprong).

- De **hink** (2027–2032) richt zich op wat nú moet en kan: het huidige systeem voortzetten en voorbereiden op oprekken in combinatie met no-regret maatregelen.
- De **stap** (2032–2050) staat voor opschaling en systeemoprekking: maatregelen die meerdere denkrichtingen mogelijk blijven maken.
- De **sprong** (2050–2100) betreft de systeemkeuzes, afhankelijk van klimaatverandering en als onderdeel van nationale besluiten.

Hierbij sluiten we aan bij de bovenregionale nadere uitwerking van de langetermijndenkrichtingen van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging 'Beschermen', 'Meebewegen', 'Meegroeien' en 'Zeewaarts'.

5.3. Toelichting op het voorstel voor herijking

5.3.1. De ambitie en strategische doelen

Het deelprogramma Zuidwestelijke Delta werkt integraal en gebiedsgericht. De integraliteit is geborgd in de drie doelen: Klimaatbestendig en veilig, Ecologisch veerkrachtig en Economisch vitaal. Naast klimaatbestendige veiligheid en zoetwatervoorziening vormt het werken aan een veerkrachtige ecologie mede de basis voor een vitale economie en duurzame leefomgeving in de Zuidwestelijke Delta. Het werken aan een veerkrachtige ecologie is nodig om de nadelige effecten op de ecologie en waterkwaliteit van menselijke ingrepen te verminderen, te voorkomen en te herstellen.

De gebiedsbenadering gaat uit van de Zuidwestelijke Delta als geheel en van de individuele deltawateren met de omliggende (ei)landen. Op nationaal niveau is er vanuit het hoofdwatersysteem samenhang met de bovenregionale gebieden, thema's en opgaven.

Klimaatverandering vraagt om fundamentele keuzes over hoe we de Zuidwestelijke Delta wel of niet beschermen en bewoonbaar houden, over wat na 2050 kwaliteit van leven inhoudt. Met wachten op urgentie voor de klimaatopgave die na 2050 gaat spelen, verliezen we voorbereidingstijd en missen we kansen gelet op de aanstaande 'grote verbouwing van Nederland'. Betrokken partijen zien de urgentie voor samenwerking om het langetermijnperspectief voor de Zuidwestelijke Delta bij de opgaven van vandaag en morgen te betrekken.

Voor dit langetermijnperspectief is een ambitieuze ambitie afgesproken die belangrijke sturing heeft gegeven aan de doorontwikkeling van ons programma. Deze ambitie is:

"De Zuidwestelijke Delta vormt de eerste delta ter wereld die heeft uitgedacht, uitgewerkt én in gang gezet wat nodig is om in 2050 voorbereid te zijn op de gevolgen van klimaatverandering."

Voor de periode 2027-2032 constateert het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta dat voorbereiden op een klimaatbestendige toekomst voortgezet en versneld moet worden op basis van de volgende uitgangspunten:

- Integraal en gebiedsgericht – alle opgaven en alle keuzes raken elkaar en ‘landen’ in het ruimtelijk domein. Ontwerp en uitvoering van maatregelen gaat altijd uit van meerdere doelen.
- Opschaling en implementatie – er is al veel kennis beschikbaar en er zijn op kleine schaal veel pilots en experimenten. Een ‘schaalsprong’ is mogelijk en nodig.
- Leren door te doen – het perspectief switcht van onderzoek naar uitvoering. Uitvoering in de praktijk wordt leidend en onderzoek wordt volgend en faciliterend.

In het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta zijn daarnaast Koersbepalende keuzes gemaakt voor uitwerking van de ambitie:

1. We streven in de Zuidwestelijke Delta naar een betere ecologie & waterkwaliteit
2. De focus van een toekomstbestendige zoetwaterbeschikbaarheid in de Zuidwestelijke Delta is zelfvoorzienendheid; m.a.w. kampioen water vasthouden en slim watermanagement binnen de regio met geen tot beperkte extra vraag aan het hoofdwatersysteem.
3. We pakken sectorale uitvoeringsprogramma’s samenhangend op en zetten synergiekansen op de kaart
4. Ruimtelijke adaptatie wordt extra opgepakt op Zuidwestelijke Delta-schaalniveau
5. De Zuidwestelijke Delta wil een grootschalige proeftuin zijn op deze thema’s en gaat experimenteren en leren voor toekomstige keuzes

Deze ambitie is in de integrale voorkeursstrategie uitgewerkt voor de vier thema’s waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid, ecologie en waterkwaliteit en ruimtelijke adaptatie.

Uit de Verkennende systeemanalyse Zuidwestelijke Delta (Deltares, 2024) blijkt dat de voorkeursstrategie op veel punten nog houdbaar is. De huidige veiligheidsstrategie met open en gesloten grote wateren is oprekbaar tot 2050 en mogelijk tot 2100. De wateren kunnen zelfstandig blijven functioneren in afwachting van landelijke keuzes over de Nieuwe Waterweg en de afvoerverdeling van de grote rivieren. Wel vraagt de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) extra inspanning in kosten en menskracht. Het is dus zaak om de strategie voortvarend voort te zetten en oprekmogelijkheden uit te voeren. Maar voor de lange termijn tot 2100 is de huidige strategie niet toereikend. De waterkwaliteit en ecologie, de beschikbaarheid van zoetwater in gebieden zonder aanvoer en ruimtelijke adaptatie (wateroverlast) vragen nu al om een strategische herbezinning. Met name het versterken van de ecologie en waterkwaliteit is urgent, want hierop voldoet geen enkel deltawater volledig aan de doelen. De huidige Integrale Voorkeursstrategie ‘Beschermen’, met (afsluitbaar)open en gesloten wateren, heeft vooralsnog voordelen boven de denkrichtingen ‘Meebewegen’, ‘Meegroeien’ en ‘Zeewaarts’ van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. De impactanalyse van het Kennisprogramma laat zien dat nu overstappen naar een andere strategie veel duurder is en de impact op de omgevingsfactoren onzeker. Maar met het oog op de lange termijn is het wel nodig om innovaties in de praktijk toe te passen. Dit betreft no-regret maatregelen, zoals het bergen van zoetwater voor perioden van droogte en het testen van concepten voor meebewegen en meegroeien.

De huidige Integrale Voorkeursstrategie bestaat uit vier thema’s: waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid, ecologie en waterkwaliteit en tot slot ruimtelijke adaptatie. De onderbouwing wordt hieronder per thema toegelicht.

Onderbouwing Waterveiligheid

De huidige strategie wordt voortgezet, waarbij (indien nodig en gewenst) de oprekmogelijkheden worden ingezet. Functioneel voldoet de OSK tot een zeespiegelstijging van 70 cm. Rijkswaterstaat is als beheerder van de kering gestart met het uitvoeren van een aantal onderzoeken om constructieve en functionele levensduur van de OSK te optimaliseren. Dit door de faalkans van de kering beter te onderbouwen en nauwkeuriger te kunnen berekenen. En te bekijken wat aanpassing van het sluitregime betekent.

Met de voortzetting van de huidige strategie is het mogelijk om de doelen ten aanzien van waterveiligheid te behalen en wordt aangesloten bij de herijkte deltabeslissing Waterveiligheid.

Voor de lange termijn zijn er alternatieve opties denkbaar naast de huidige Integrale Voorkeursstrategie. Het gaat dan om de lange termijn denkrichtingen 'meegroeien, beschermen en zeewaarts'. Tijdens een werksessie van het deelprogramma met het Kennisprogramma Zeespiegelstijging zijn de voors en tegens hiervan ten opzichte van de huidige Integrale Voorkeursstrategie verkend. Hierbij is gebruik gemaakt van de impactanalyse die door het Kennisprogramma Zeespiegelstijging voor deze lange termijn denkrichtingen is opgesteld op nationaal niveau. Ook is kennisgenomen van de recent opgeleverde denkrichting 'meegroeien' via Nature Based Solutions. Concluderend is geconstateerd dat er nu geen reden is om van de huidige voorkeursstrategie af te wijken.

Onderbouwing herijking Zoetwaterbeschikbaarheid

Een belangrijk deel van de huidige zoetwaterstrategie blijft gehandhaafd. De reden hiervoor is dat de huidige strategie een kostenefficiënte strategie is om watervraag en aanbod zoveel mogelijk met elkaar in overeenstemming te brengen. Tegelijkertijd is duidelijk dat het zoetwateraanbod afneemt en om die reden komt er meer focus op zelfvoorzienendheid. Voor alle gebieden geldt dat zuinig en slim watergebruik uitgangspunt is. De regionale partijen trekken gezamenlijk op om water vast te houden, aan te vullen, efficiënter te gebruiken en nemen een rol in de bewustwording rond zuinig en slim watergebruik. Rijkswaterstaat en de drie waterschappen geven gezamenlijk vergaand invulling aan de uitgewerkte concepten van 'slim watermanagement'. Daarbij wordt in de gebieden zonder externe aanvoer ingezet op 'oprekmaatregelen'; de reden hiervoor is dat dit 'geen-spijt' maatregelen zijn. In 2026 zullen per functie, maar in onderlinge samenhang, regionale zoetwaterbeschikbaarheidsdoelen worden gedefinieerd als leidraad voor toekomstige beleidsontwikkeling.

Voor het Volkerak -Zoommeer is een zoet toekomstperspectief opgesteld. Daarin staat onder andere de keuze om de nationale zoetwaterbuffer Volkerak-Zoommeer concreet in te vullen door effectief en efficiënt gebruik van het zoet water. Het verbeteren van de waterkwaliteit is hiervoor een belangrijke voorwaarde. De reden hiervoor is dat in 2020 het uitgangspunt voor een zoet Volkerak-Zoommeer voor de huidige en toekomstige strategie van de Zuidwestelijke Delta een randvoorwaarde is geworden. Aanleiding was het door de toenmalige minister aanvaarden van de Motie Stoffer voor het zoet houden van het Volkerak Zoommeer.

Onderbouwing herijking Ecologie en waterkwaliteit

De huidige strategie wordt voortgezet en geïntensiveerd. Het knikpunt voor ecologie en waterkwaliteit is in alle deltawateren al gepasseerd. Het feit dat knikpunten gepasseerd zijn en op 18 augustus 2024 de Europese Natuurherstelverordening (NHV) in werking is getreden vergroot het belang en de urgentie om eerder gesignaleerde maatregelen (opties) te realiseren, als onderdeel van een integrale strategie. De ontwikkelrichting voor ecologie en waterkwaliteit volgt uit de internationale afspraken vanuit de Kaderrichtlijn Water, Vogel- en Habitatrichtlijn. De Natuurherstelverordening vraagt toevoeging aan de herijking. Dit betekent dat de Natuurherstelverordening de urgentie vergroot om maatregelen te realiseren voor veel opgaven rond ecologie en waterkwaliteit. Deze ontwikkelingen bieden verbindingsopties met andere doelen (zoals waterkerende landschappen) en vragen deels ook om goede afstemming (zoals een zoetwatervoorziening die past bij voldoende zoet-zoutovergangen).

Onderbouwing herijking Ruimtelijke adaptatie

De huidige strategie wordt voortgezet en geïntensiveerd. Het actiever betrekken van de opgave vanuit het programma Ruimtelijke adaptatie is nodig om de ambitie van de Zuidwestelijke Delta te halen.

Het ruimtevraagstuk is alles bepalend voor het slagen van de ambitie van de Zuidwestelijke Delta voor ruimtelijke adaptatie. De conclusie in de herijking is daarom dat fors ingezet moet gaan worden op meervoudig ruimtegebruik en gebiedsontwikkeling. Alle gebruiksruimte dient meerdere functies en/of opgaven in zich te dragen. En elke toekomstige verandering van de ruimte zal met een klimaatveranderingsbril ontwikkeld moeten worden.

5.3.2. Samenhang met andere regio's

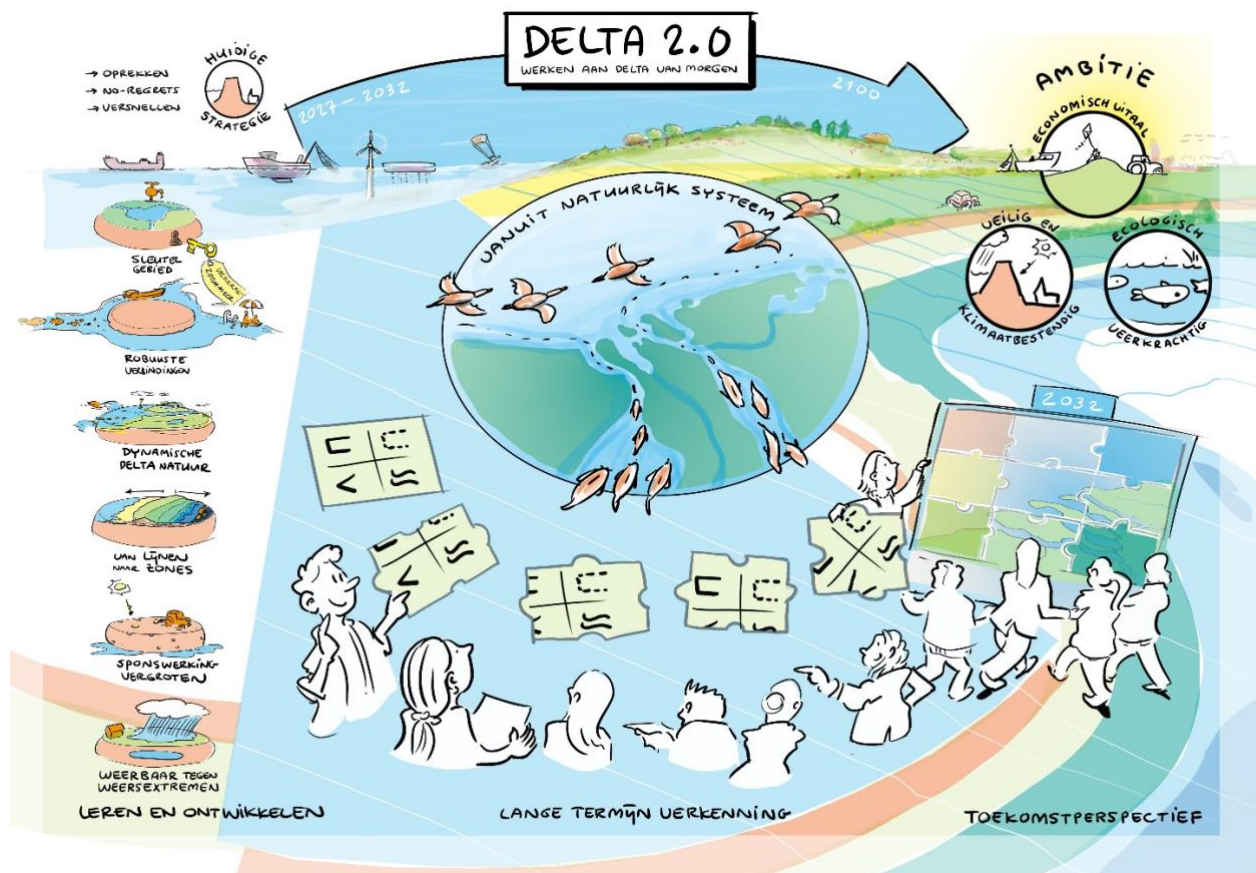
Op korte en middellange termijn tot 2050 is er vooral samenhang voor de zoetwaterbeschikbaarheid. Hierover vindt gesprek en afweging plaats tussen rijk en regio's binnen het Deltaprogramma Zoet water (DPZW). Het deelprogramma Zuidwestelijke Delta neemt de

keuzes en besluiten rondom zoetwaterbeschikbaarheid mee in de herijking en zal dit voor zover mogelijk/gewenst integreren in de Integrale Voorkeursstrategie van het deelgebied.

Binnen de huidige Integrale Voorkeursstrategie blijven we volgens de afspraken rekening houden met incidentele waterberging op het Volkerak-Zoommeer bij zeer hoge rivierafvoer gecombineerd met hoge zeestanden. Voor de langere termijn is er voor waterveiligheid een nauwe samenhang met de keuze voor de strategie voor de Nieuwe Waterweg (open of dicht) in het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden. Dit met oog op waterberging en – afvoer via de Zuidwestelijke Delta en daarvoor benodigde infrastructuur aan waterkeringen en pompen, risico's en kansen voor verzilting en de zoetwaterbeschikbaarheid en ecologie en waterkwaliteit.

Voor de zandige kust is de afstemming met de Deltabeslissing Waterveiligheid met de daarin opgenomen strategische Beslissing Zand van belang. Vanuit de PAGW ligt er een samenhangend ecologisch streefbeeld voor de Rijn-, Maas- en Scheldemonding (inclusief de Zuidwestelijke Delta). De Westerschelderegio loopt over in de Vlaamse grensregio. Voor de houdbaarheid en oprekbaarheid van de open strategie voor de Westerschelde vindt afstemming plaats met Vlaanderen in de Vlaams Nederlandse Schelde Commissie (VNSC).

5.3.3. Verbeelding van het voorstel voor herijking

Figuur 16: De Delta 2.0 door Joost Fluitsma

In dit figuur is de aanpak 'Op weg naar de delta 2.0' geschetst zoals deze op basis van de aangescherpte Voorkeursstrategie (zie paragraaf 5.2) is uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 (2026).

5.3.4. Tijdpad voorstel voor herijking

Grote systeemwijzigingen op de schaal van de Zuidwestelijke Delta/Rijn-Maas-Scheldemonding zijn nog niet nodig. Wel vragen noodzakelijke keuzes voor de toekomst nu al voorbereiding. De nationale keuze voor inrichting van de Rijn- Maasmondig vraagt mogelijk al vanaf 2040 regionale systeemkeuzes in de Zuidwestelijke Delta. De hiermee samenhangende keuze voor afsluiten of openhouden van de Nieuwe Waterweg bepaalt onder andere de piekwaterberging op en/of de rivierafvoer via Volkerak-Zoommeer en mogelijk andere grote wateren. Zuidwestelijke Delta richt zich daarom voor 2027-2032 op concrete uitwerking van toekomstgerichte adaptatiepaden onder de paraplu van de deltabeslissing Grote rivieren en delta's. Daarnaast sluit Zuidwestelijke Delta aan op de langetermijndenkriching 'Meegroeien' en verkent kansen voor een ecologisch goed functionerend systeem door verder herstel van verbindingen.

Figuur 17: Routekaart op weg naar de Delta 2.0

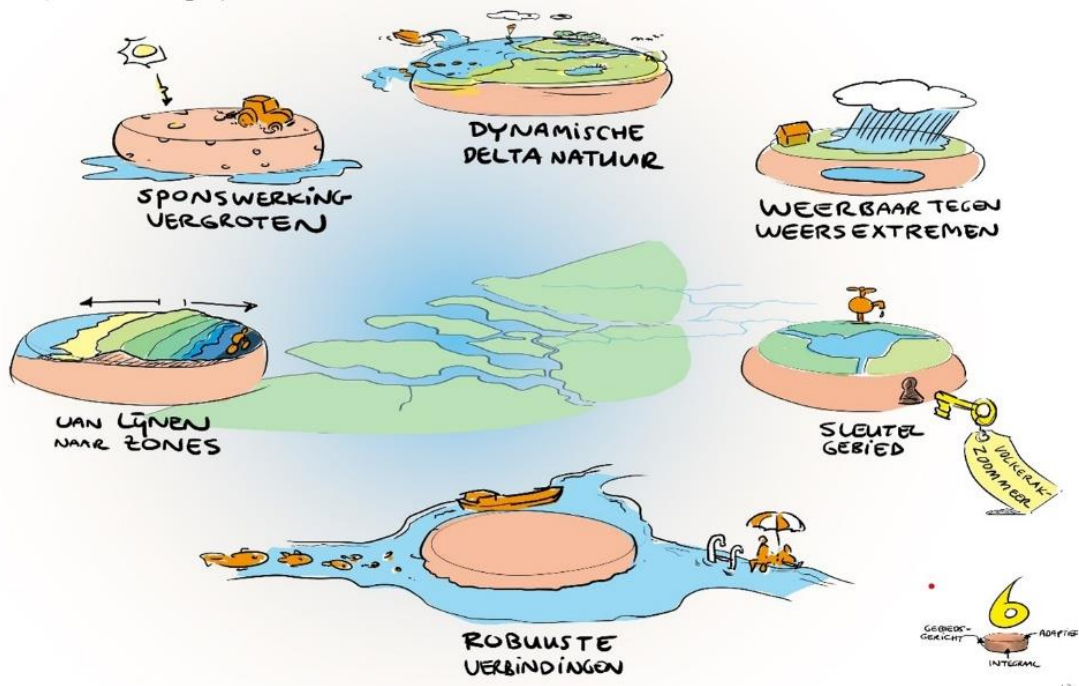
De partners van Zuidwestelijke Delta willen grootschalige pilots uitvoeren met onder andere waterkerende landschappen. Naast de landelijk georiënteerde ontwikkelagenda komt er een Regionale kennisagenda Zuidwestelijke Delta.

Het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 bevat de uitvoeringsagenda voor de periode 2027-2032, met concrete maatregelen en onderzoeken op gebiedsniveau in zes focuspunten:

1. Van dijklijnen naar -zones
2. Sponswerking
3. Volkerak-Zoommeer als sleutelgebied
4. Dynamische deltanatuur
5. Robuuste verbindingen
6. Weerbaar tegen weersextremen

De focuspunten helpen om noodzakelijke keuzes inzichtelijk te maken en praktijkervaring op te doen met vernieuwende, opschaalbare maatregelen. Ze vormen concrete stappen in de doorontwikkeling naar een klimaatbestendig systeem waarin veiligheid, ecologie, economie en ruimte beter in balans zijn: een Delta 2.0.

6 FOCUSPUNTEN

Figuur 18: De zes focuspunten

5.3.5. Toelichting op gevolgde aanpak

Er is gebruik gemaakt van de Verkennende Systeemanalyse Zuidwestelijke Delta van Deltares (2024) en de resultaten uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (2026 eindrapport). Ook de bouwstenen die de Voortgangsoverleggen van het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta hebben gemaakt voor de thema's waterveiligheid, zoet water en ecologie en waterkwaliteit vormen een belangrijke basis. Belangrijke input is ook de expertise die in de Expertsessies (Bevindingen Expertsessies najaar 2024, Arcadis 2024) en de Gebiedssessies (Gebiedssessies: integraal perspectief Zuidwestelijke Delta, Defacto Stedenbouw 2025) in de Zuidwestelijke Delta is opgehaald.

In 2024 heeft Zuidwestelijke Delta een verkennende systeemanalyse uitgevoerd. Hierin is alle op dat moment beschikbare kennis m.b.t. de huidige staat van én de verwachte ontwikkelingen in de verschillende watersystemen gebundeld. Daarnaast zijn eind 2024 meerdere expertsessies gehouden (per watersysteem/thema) waarin de in de systeemanalyse geïnventariseerde kansen, knelpunten en opgaven bediscussieerd en aangevuld zijn en vervolgens alternatieven voor aanpassing van de Integrale Voorkeursstrategie zijn bepaald. Deze informatie heeft geleid tot keuzes over eventuele herijking en plaatsing van onderwerpen op de kennisagenda.

Daarnaast heeft Zuidwestelijke Delta een planning gemaakt voor 2025/2026, waarin alle producten en het ambtelijk/bestuurlijk proces geborgd zijn. De samenhang met andere deltadeelprogramma's heeft plaatsgevonden via de werkateliers Samenhang & Verbinding die staf DC tijdens de herijking regelmatig heeft georganiseerd.

Vergelijking en verbinding

In de verschillende werksessies is gebruik gemaakt van de eerste stap van de Vergelijkingssystematiek, daarbij lag de focus op waterveiligheid. Op basis van de verkennende systeemanalyse zijn ook de andere doelen zoetwater, waterkwaliteit en ecologie meegenomen. Er is tijdens de herijking nog geen discussie gevoerd vanuit de basiswaarden van het Deltaprogramma (solidariteit, flexibiliteit en duurzaamheid).

Toekomstige ruimtelijke inrichtingsvraagstukken vergen een breed perspectief. In gebieden waar wordt gewoond, gewerkt en geleefd kunnen ruimtelijke vraagstukken niet los worden gezien van

de sociale leefomgeving, en hoe deze is ingebed in de fysieke leefomgeving. Brede welvaart biedt een mogelijk denkkader voor de Zuidwestelijke Delta om de meerwaarde van maatregelen niet alleen in termen van veiligheid en kosten te beschouwen, maar ook vanuit hun maatschappelijke en regionale betekenis (PON & Telos en HZ, 2025). Deze brede blik maakt zichtbaar wat voorheen buiten beeld bleef: de betekenis van maatregelen voor mens, natuur en samenleving op de korte en lange termijn. Brede welvaart is vooralsnog geen methode die we gaan toepassen maar biedt een mogelijk handvat voor meer integrale afweging. We gaan onderzoeken of het voor Zuidwestelijke Delta een geschikte methode is.

Participatie

De Zuidwestelijke Delta past participatie toe op verschillende niveaus. Er is constante afstemming geweest over de herijkingsdocumenten in de verschillende gremia binnen de Zuidwestelijke Delta (gebiedsoverleg, beleidsteam, regioteam, voortgangsoverleggen en programmteam). Daarnaast zijn er in 2024 expertsessies georganiseerd en zijn er in 2025 gebiedssessies en een gebiedsconferentie georganiseerd. Hierdoor zijn alle partijen binnen de Zuidwestelijke Delta meerdere malen in de gelegenheid gesteld inbreng te leveren en/of te reageren op de herijkingsdocumenten.

5.3.6. Wetenschappelijke review

Medio 2025 heeft Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta de synthesesdocumenten van stap 2 en 3 (Synthesedocument Verdiepende Analyse en Synthesedocument Opties voor Herijking) ter review aangeboden aan de reviewcommissie. Algemene reactie was dat Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta met de adviezen uit de voeten kon en dat de genoemde punten op de bestuurlijke tafel thuishoren. Dit heeft ook al plaatsgevonden. Er is verder doorlopend stof tot nadenken over de onderwerpen waar we in deel 1 van de review over hebben gesproken zoals:

- Voor de lange termijnopgave wordt geschreven dat de strategie van Zuidwestelijke Delta houdbaar en oprekbaar is, maar Zuidwestelijke Delta is afhankelijk van bovenregionale keuzes met betrekking tot waterveiligheid en de verdeling van zoetwater.
- Discussie combinatie waterveiligheid en natuur.

In deel 2 van de review in juni 2026 heeft de commissie de volgende reactie gegeven:

- De rol van het Deltaprogramma kan ook een bewakingspositie aannemen.
- Het vraagt ook om een financieringsoplossing, naast een bestuurlijke.
- Wat hebben jullie geleerd van de pilots? Met sommige zaken moet je vroeg beginnen.
- Er kunnen ook veel andere aspecten worden meegenomen dan enkel de fysische en technische onderbouwing.
- De urgentie van de keuzes waarvoor we gesteld staan en waar het Deltaprogramma voor verantwoordelijk is, is niet altijd terug te zien in de toonzetting van de synthesesdocumenten.

Deze aandachtspunten duiden erop aanscherping aan te brengen en de urgentie van de opgaven beter aan te geven. Het voornemen is hieraan in de komende herijkingsperiode invulling te geven in de uitvoering van de strategie (zie deel 2 van het uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050). Daarbij is het goed om ondanks alle onzekerheden juist ook de zekerheden duidelijk neer te zetten. De inzichten uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging geven een eerste indicatie, maar het moet specifieker om voor de regio keuzes te kunnen maken. De stap naar uitvoering, financiering en borging is complex. Het is een uitdaging gezien de sectorale inrichting van de huidige governance, ruimtedruk en de omvang van de natuuropgave. Dit betekent ook bouwen aan draagvlak.

6. Ontwikkelagenda voor de langere termijn

6.1. Inleiding

Met het voorstel voor de herijking van de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta wordt een belangrijke volgende stap gezet richting de toekomst. In deze tweede herijking kunnen/hoeven nog geen grote keuzes te worden gemaakt; dat vergt meer tijd en die tijd is er nog. Maar we weten dat die keuzes mogelijk op termijn wel nodig zijn en dat vraagt een goede voorbereiding. Het is daarom belangrijk om na de tweede herijking meteen 'door te pakken' in die voorbereiding.

Daarvoor wordt een Ontwikkelagenda gemaakt: wat is nodig om in (de) volgende herijking(en) die keuzes te kunnen maken die op dat moment nodig en mogelijk zijn. Met de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën én een Ontwikkelagenda zorgen we ervoor dat het DP2027 toekomstbestendig is. De voorstellen uit dit hoofdstuk van het Syntheserapport wordt opgenomen in het Eindrapport Tweede Herijking, dat weer de input levert voor het DP2027.

Foto 4: Oosterscheldekering

6.2. Voorstel Ontwikkelagenda

Doorpakken met de ontwikkelagenda Deltaprogramma.

De resultaten van deze herijking maken duidelijk dat er op lange termijn 'meer' nodig is. En omdat de ruimtevraag in Zuidwestelijke delta groter wordt, zal daar tijdig op moeten worden geanticipeerd. Het is belangrijk om na deze tweede herijking direct door te pakken in de voorbereiding van de grote keuzes op weg naar 2100. Daarvoor wordt er op landelijk niveau een ontwikkelagenda opgesteld, die onlosmakelijk onderdeel uitmaakt van het resultaat van deze tweede herijking.

De ingrediënten voor de ontwikkelagenda zijn door de deelprogramma's, parallel aan de herijking van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën, aangedragen en in samenhang bijeengebracht in het eindrapport van de tweede herijking. De verschillende deelprogramma's hebben daarbij gebruik gemaakt van diverse langetermijn-verkenningen, zoals het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en de beleidsaanpak langetermijn-waterveiligheid.

Uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging blijkt dat de inrichtingskeuzes in de Zuidwestelijke Delta op lange termijn (na 2070) onlosmakelijk verbonden zijn met de inrichting van de Rijn-Maasmonding via de keuze voor het (afsluitbaar) openhouden of afsluiten van de Nieuwe Waterweg. Dit bepaalt onder andere de optie voor piekwaterberging op en/of rivierafvoer via het Volkerak-Zoommeer en mogelijk andere deltawateren. Dit aanvullend op de eerder doorgevoerde maatregel voor het Volkerak-Zoommeer in het kader van Ruimte voor de Rivier. Daarom is het cruciaal dat de Zuidwestelijke Delta en Rijnmond-Drechtsteden samen met andere regio's en thema's van het Deltaprogramma uitvoering geven aan de Deltabeslissing Grote rivieren en delta's. In dat kader is het de wens van de Zuidwestelijke ook de koppeling te maken met de lange termijn denkrichting "Meegroeien" met zeespiegelstijging. Verkennen van kansen voor een ecologisch goed functionerend systeem door verder herstel van verbindingen.

In het Deltaprogramma (DP) is als uitkomst van de tweede herijking een ontwikkelagenda opgesteld met concrete boven regionale vervolgonderzoeken. Hierin zijn de bovenregionale samenhangende vraagstukken van de verschillende Deltaprogramma thema's en gebieden opgenomen. De intentie is om de vraagstukken in komende periode 2027 - 2032 gezamenlijk met de betrokken thema's en gebieden van de Deltabeslissing Grote rivieren en delta's op te pakken.

Vraagstukken die inmiddels geagendeerd staan en waar raakvlakken liggen met Zuidwestelijke delta zijn:

- Kennisimpuls voor het meest geschikte pakket aan maatregelen om de verzilting waar mogelijk tegen te gaan (DP Zoetwater in samenwerking met DP Zuidwestelijke Delta, DP Rijnmond-Drechtsteden en DP Centraal Holland, Zoetwaterregio's van het DP Zoetwater in samenwerking met Ministeries van VRO en LNV).
- Uitwerking van grootschalige pilots 'Waterveiligheidslandschappen in de Zuidwestelijke Delta' (DP Zuidwestelijke Delta, in samenwerking met DP Rijnmond-Drechtsteden en DP Hollandse Kust).
- Onderzoek naar of, hoe en wanneer het nodig is om over te stappen naar een andere strategie om ook voor de lange termijn de waterveiligheid en de zoetwaterbeschikbaarheid te blijven borgen in samenhang met opgaven voor scheepvaart, waterkwaliteit, natuur en ruimtelijk-economische ontwikkelingen. In dit onderzoek wordt voortgebouwd op de resultaten van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en de onderzoeken en voorkeursstrategieën van de deelprogramma's Rijnmond-Drechtsteden en Zuidwestelijke Delta (Ministerie IenW in samenwerking met DP Rijnmond-Drechtsteden, DP Zuidwestelijke Delta en DP Centraal Holland).
- Onderzoek naar de levensduur van alle stormvloedkeringen in de Rijn-Maasmonding en de invloed daarvan op de houdbaarheid van de huidige systeem-keuze van een 'afsluitbaar-open' Rijn-Maasmonding (Min IenW in samenwerking met DP Rijnmond-Drechtsteden en DP Zuidwestelijke Delta).
- Onderzoek naar het trechteren van lange termijn opties voor de inrichting van de Rijn-Maasmonding (DP Rijnmond-Drechtsteden in samenhang met DP Zoetwater, DP Zuidwestelijke Delta, DP Rijn, DP Maas, DP Centraal Holland).
- Vervolgonderzoek naar de vier mogelijke strategieën uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging om op lange termijn te kunnen meegroeien met de zeespiegelstijging: Beschermen, Zeewaarts, Meebewegen en Meegroeien (Ministerie van IenW in samenwerking met DP Zuidwestelijke Delta, DP Rijnmond-Drechtsteden, DP Hollandse Kust en DP Waddengebied).

Voor de Zuidwestelijke Delta zijn regionaal een aantal vraagstukken en aandachtspunten die raakvlakken hebben met aangrenzende thema's en gebieden van het Deltaprogramma. Dat zijn onder andere:

- Koppeling maken met de lange termijn denkrichting 'Meegroeien'.
- Verkennen van kansen voor een ecologisch goed functionerend systeem door verder herstel van verbindingen.
- Er zijn specifiekere impactanalyses nodig over de mogelijke lange termijndenkrichtingen, zodat op termijn een integrale afweging gemaakt kan worden tussen oprekken van het huidige systeem of het kiezen van een ander adaptatie- of transitiepad.
- Onderzoek klimaatbestendigheid van ecologie en waterkwaliteit.

- Onderzoek naar de gevolgen van zeer extreme buien (Limburgbui) op (vitale en kwetsbare) functies binnen de regio.
- Breng de ruimtelijke consequenties in beeld van de vier uitgewerkte hoofdthema's (bouwstenen).
- Invulling geven aan verschillende vormen/voorbeelden van meervoudig ruimtegebruik.
- Nader bekijken of/hoe de opties, die in stap 3 van de herijking (nieuwe kansen en voorraden van bouwstoffen) zijn benoemd voor de periode 2050-2100, adaptatiekansen bieden richting de langere termijn.

De Ontwikkelagenda Deltaprogramma wordt voor de Zuidwestelijke Delta onderdeel van de Kennisagenda. Deze Kennisagenda wordt in hoofdstuk 6 van het uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 uitgewerkt.

Kennisopgaven in relatie tot focuspunten en langetermijnverkenning		Focuspunten + langetermijnverkenning							Enkele relevante programma's en onderzoeken (Onderzoek in het kader van ...)
		Volkerak-Zoommeer als sleutelgebied	Robuuste verbindingen	Dynamische deltanatuur	Van lijnen naar zones	Sponswerking vergroten	Weerbaar tegen weersextremen	Langtermijnverkenning	
Kennisopgaven	Effectiviteit en houdbaarheid van ecologische maatregelen onder klimaatverandering								• Programmatische Aanpak Grote Wateren • KAKATOE - toekomstbestendige ecologie van grote wateren • NL2120
	Zoetwaterbeschikbaarheid in gebieden zonder externe aanvoer								• Deltaprogramma Zoetwater • Living Lab Schouwen-Duiveland en uitbreiding • DeltaWealth
	Interactie tussen waterkwaliteit en gebruiksfuncties								• Kaderrichtlijn Water (KRW) • Langetermijnverkenning Volkerak-Zoommeer • Zero Pollution actieplan
	Verfijning van knippunten en adaptatiepaden								• Waterveiligheid Oosterschelde en -kering • Ontwikkelagenda Deltaprogramma • Dynamic Adaptation Policy Pathways (DAPP-Δ)
	Afweging tussen oprekbaarheid en systeemverandering								• Deltaprogramma • Ruimtelijke verkenningen • SSB-Δ: Informed Decision-making for Storm Surge Barriers in a Liveable Delta
	Langtermijnkader voor ecologie en waterkwaliteit								• Natuurherstelverordening • Klimaatbestendigheid Natura 2000 • Deltaplan Biodiversiteit
	(Inter)nationale en Zuidwestelijke Delta overschrijdende samenhang								• Ontwikkelagenda Grote rivieren en delta's • Langetermijn Schelde-estuarium (VNSC) • Verziltingsbeperking Rijn-Maasmonding
	Kennis over het keuzeprocès zelf								• Oplossingsruimte juridisch en governance • Brede welvaart • Nota Ruimte en Omgevingswet

Figuur 19: Kennisopgaven in relatie tot focuspunten en langetermijnverkenning

7. Borging en doorwerking

7.1. Borging en doorwerking van de voorstellen

Met het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 geven we een gezamenlijke richting aan. Partners binnen onze samenwerking hebben hierbij ieder een eigen verantwoordelijkheid. Een verantwoordelijkheid om in ruimtelijke plannen, beleid én in uitvoering het goede te doen gericht op de lange termijn. Als gebied wil de Zuidwestelijke Delta graag een gebied blijven dat veilig is tegen overstromingen. En een gebied dat kampioen is in water vasthouden. Een gebied dat stappen zet op weg naar de Delta 2.0 waarin systeemherstel steeds urgenter wordt. Dat vraagt in de komende jaren om forse inspanningen en de bereidheid tot aanpassen en veranderen. Niet alleen van de overheid, maar ook van inwoners en de diverse maatschappelijke partners in het gebied. En het vraagt om keuzes. Niet alles zal op korte termijn al mogelijk zijn. Er zal geprioriteerd moeten worden.

Het wordt duidelijk dat er op een bepaald moment (systeem) keuzes gemaakt moeten worden. Mogelijk al in 2032, bij de derde herijking van het Deltaprogramma. Als keuzes gemaakt moeten worden zullen alle opties goed in beeld moeten zijn. Er is veel kennis beschikbaar. Belangrijk wordt die kennis goed bij elkaar te houden. En om in de samenwerking verstandige keuzes te maken in de verbinding tussen de verschillende (uitvoerings)programma's. Als dat lukt, kunnen er in de komende zes jaar grote stappen voorwaarts gezet gaan worden.

Elk jaar maakt het Programmteam een actueel Werkplan. Met ieder Werkplan bouwen we de komende zes jaar voort op het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050. Daarbij werken we aan:

- Een gebied waarin de zelfvoorzienendheid in 2032 hoger op de agenda staat (dan in 2026).
- Een gebied waarin in 2032 actief ruimte is toegekend voor de bredere zones nodig voor het waarborgen van de waterveiligheid.
- Een gebied waarin de economie op orde blijft mede omdat er volop wordt geïnvesteerd in een gezonde ecologie en goede waterkwaliteit van de grote Deltawateren.
- Een gebied waarin ruimtelijke adaptatie een bijdrage levert aan het verminderen van hittestress, droogteschade en het beperken van overlast door extreme neerslag.

7.2. Doorwerking en uitvoering van de voorstellen

Voor doorwerking en uitvoering wordt verwezen naar het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050 (2026), waar dit in de volgende paragrafen van hoofdstuk 2.4 'Van strategie naar uitvoering' wordt beschreven:

- 2.4.1 Vertaling naar een uitvoeringsagenda
- 2.4.2 Ruimtelijke uitdagingen
- 2.4.3 Hink stap sprong adaptief in de tijd
- 2.4.4 Bestuurlijke Ruimte

Daarnaast worden in deel 2 van het Uitvoeringsprogramma met de Uitvoeringsagenda 2027 – 2032 de concrete uitvoeringsmaatregelen beschreven met focuspunten en de aanpak per deelgebied die samen met de regionale partners worden uitgewerkt. In deel 2 staan ook Hoofdstuk 6 'Kennissagenda Zuidwestelijke Delta' en Hoofdstuk 7 'Organisatie en Communicatie'.

7.3. Financiële doorkijk bij voorstel voor herijking

In de herijking zijn globale inschattingen gemaakt voor de verhouding van kosten voor de huidige, oprekbare en langetermijn strategieën. De verwachting is dat het voorstel voor de huidige strategie nog geen financiële consequenties voor de partners van het Gebiedsoverleg zal hebben door gebruik te maken van de lopende programma's zoals HWBP en PAGW voor uitvoering van de strategie en instandhouding van de huidige inrichting en infrastructuur.

In het licht van deze herijking zijn naast voorgenomen en lopende maatregelen nog geen kosteninschattingen gemaakt. In het uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta zijn in deel 2 (uitvoering) focuspunten benoemd waarin uitwerking van concrete maatregelen opgenomen staan.

Het voornemen is in de volgende beleidsperiode de hiermee samenhangende kosten in beeld te brengen.

Voor de lange termijn en regio(overstijgende) vraagstukken en vervolgonderzoek naar de lange termijn alternatieve strategieën zal het nodig zijn de kosten in beeld te brengen om keuzes op een zorgvuldige manier te kunnen onderbouwen en af te wegen.

Bronnen

Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2014. (2014).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2021: eerste zes-jaarlijkse herijking van de Integrale Voorkeursstrategie. (2020).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Deltaprogramma 2021. Koersvast werken aan een klimaatbestendig Nederland. (2020).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050. (2020).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Klimaatadaptatiestrategie Zeeland 2021 – 2026. (2021).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Vergelijkingssystematiek 3.0. (2013).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Duidingskader strategieën zeespiegelstijging. (2023).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Tussenbalans van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. (2023).

[Naar bron \[webpagina\]](#)

KNMI'23 klimaatscenario's voor Nederland. Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2023).

[Naar bron \[webpagina\]](#)

Zuidwestelijke Delta. Verkennende Systeemanalyse Zuidwestelijke Delta. Deltares. (2024).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Zuidwestelijke Delta. Bevindingen Expertsessies Zuidwestelijke Delta, najaar 2024. Arcadis. (2024).

[Naar bron \[webpagina\]](#)

Eindrapport onderzoek Effecten Zeespiegelstijging en Zandhonger Oosterschelde: Constructieve houdbaarheid en oprekbaarheid Oosterscheldekering. HKV en IV-Infra. (2024).

[Naar bron \[webpagina\]](#)

Langetermijnperspectief voor de natuur van het Schelde-estuarium. De uitkomst van een proces met belanghebbenden uit Vlaanderen en Nederland. VNSC. (2024).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Kennisprogramma zeespiegelstijging Synthese. Systeemanalyse Zoetwater Kennisprogramma Zeespiegelstijging - Systeemanalyse (voormalig Spoor II) – Thema Zoetwater. Blaas, M., J. Hoekstra, Y. F. Friocourt en M. Bonte. (2025).

[Naar bron \[pdf\]](#)

Zuidwestelijke Delta - Gebiedssessies: integraal perspectief Zuidwestelijke Delta van Defacto Stedenbouw. (2025).

[Naar bron \[webpagina\]](#)

Zuidwestelijke Delta. Rapport Brede Welvaart in de Integrale Voorkeursstrategie van de Zuidwestelijke Delta. PON & Telos en HZ – Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. (2025).
[Naar bron \[pdf\]](#)

Rapportages langetermijndenkrichtingen Kennisprogramma Zeespiegelstijging. (2025). Technisch-fysische uitwerkingen van de Oplossingsrichtingen Beschermen, Zeewaarts en Meebewegen.
[Naar bron \[webpagina\]](#)

Meegroeien met zeespiegelstijging – hoofdrapport. (2025). Onderzoek naar nature-based strategieën om Nederland te beschermen tegen de effecten van zeespiegelstijging. Sweco, NL2120.
[Naar bron \[pdf\]](#)

Deelrapporten Impactanalyses. Kennisprogramma Zeespiegelstijging. (2025).
[Naar bron \[webpagina\]](#)

Zeespiegelstijging en Nederland: hoe houden we het veilig en leefbaar? Hoofdlijnen uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Eindrapport. (2026).
[Naar bron \[webpagina\]](#)

Zuidwestelijke Delta. Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke delta 2050; Op weg naar de Delta 2.0. (2026).
Link volgt na publicering

Deltaprogramma 2027. Achtergronddocument A, Eindrapport Tweede herijking. (2026).
Link volgt na publicering

Deltaprogramma 2027. Achtergronddocument B9, Syntheserapport Rijnmond Drechtsteden. (2026)
Link volgt na publicering

Deltaprogramma 2027. Hoofdrapport.
Link volgt na publicering

Nederland is een laaggelegen land met veel water. Het nationaal Deltaprogramma beschermt Nederland tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Op de website van het nationaal Deltaprogramma staat meer informatie over het werk aan onze delta.

Het nationaal Deltaprogramma is een samenwerkingsverband tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Ook kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, burgers en bedrijven denken actief mee.

www.deltaprogramma.nl